

**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

**Богданна Гвоздецька
Вікторія Рюль
Наталія Варга**

**СОЦІОЛОГІЯ:
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Навчально-методичний посібник

Ужгород, 2021

УДК 316(076)

Затверджено на засіданні редакційно-видавничої ради факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» протокол №7 від 25.06.2021 р.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол №9 від 17.06.2021 р.)

Рецензенти:

С. А. Щудло, доктор соціологічних наук, професор кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Ф.Ф. Шандор, доктор філософських наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Відповідальний за випуск: С.І. Тополянський

Гвоздецька Б., Рюль В., Варга Н.

Г 25 Соціологія: методичні матеріали до самостійної роботи : навчально-методичний посібник для напряму підготовки «**054 Соціологія**» / Ужгород. – 111 с.

Посібник містить теми лекцій, плани семінарських занять з методичними вказівками, форми організації самостійної роботи студентів, теми індивідуальних завдань, завдання для самоконтролю знань, Інтернет-ресурси, короткий словник соціологічних термінів, предметний та іменний покажчик.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Теми лекцій	4
2. Плани семінарських занять і завдання для аудиторної та самостійної роботи	5
2.1. Виникнення і етапи становлення соціологічної науки.....	5
2.2. Соціологічне дослідження: організація та проведення.....	8
2.3. Суспільство як цілісна система.....	12
2.4. Соціальна структура і стратифікація суспільства.....	15
2.5. Соціологія особистості.....	19
2.6. Соціологія сім'ї та молоді.....	22
2.7. Економічна соціологія.....	25
2.8. Соціологія праці.....	28
2.9. Соціологія управління.....	30
2.10. Соціології культури та релігії.....	32
2.11. Етносоціологія.....	36
3. Організація самостійної роботи студентів	39
3.1. Методичні рекомендації до написання доповіді на основі опрацьованої додаткової літератури згідно обраної теми семінарського заняття.....	39
3.2. Методичні рекомендації до виконання навчально-дослідницького завдання.....	40
3.2.1. Проблематика емпіричних соціологічних досліджень.....	42
3.2.2. Взірець інструментарію соціологічного опитування: фрагмент анкети «Процес випадіння з освітнього середовища».....	42
3.3. Індивідуальна робота студента.....	47
3.3.1. Зразки індивідуальних навчальних завдань.....	47
3.4. Методичні рекомендації до написання творчого завдання (есе).....	57
4. Завдання для самоконтролю знань	58
5. Інтернет-ресурси	104
6. Короткий словник соціологічних термінів	104
Предметний та іменний покажчик	110

В С Т У П

Сучасне українське суспільство перебуває у стані перетворення та переживає глибокі зміни суспільної свідомості. Соціологічний аспект мислення є важливою складовою розуміння зв'язку економічної сфери та суспільства, що сприяє плануванню, прогнозуванню й прийняттю правильних управлінських рішень. Вивчення соціології дає можливість майбутнім менеджерам виявляти соціальні аспекти при виконанні управлінських, соціально-економічних, інноваторських, професійних завдань та індивідуальних життєвих ситуацій. Соціологія намагається зрозуміти й пояснити: світ у процесі змін, глобалізацію суспільного життя, збереження соціальної стабільності, етнічність, прояви девіації, проблеми гендеру, міграційні процеси тощо.

Основна мета курсу – сформувати цілісне уявлення про соціологію як науку, виробити у майбутніх менеджерів соціальне мислення, сформувати соціологічне бачення соціальних явищ та процесів, навички використання соціологічних методів в організаторській та управлінській діяльності.

Основні завдання курсу:

- дати цілісне уявлення про соціологію як науку, її об'єкт і предмет, структуру і функції та історію розвитку соціологічної науки;
- оволодіти теорією та практичними навичками методики дослідження, техніки проведення та використання соціологічних досліджень, їх застосування у управлінській діяльності;
- сформувати у студентів соціологічне знання про суспільство як цілісну систему;
- сформувати навички застосовувати здобуті соціологічні знання при аналізі актуальних проблемам українського суспільства;
- дати цілісне уявлення про глобальні тенденції розвитку суспільства, його позитивні та негативні сторони.

Оволодіння соціологічною наукою ґрунтується на тісному взаємозв'язку з іншими навчальними предметами, зокрема з такими базовими, як філософія, історія України, економічна теорія і передбачає, що після цього курсу вони будуть вивчати правознавство, культурологію та політологію.

Структура навчального посібника включає розширені методичні рекомендації, питання для дискусії, контрольні запитання, а також список літератури й літератури для самостійного опрацювання. У кінці міститься вірєць роботи для проведення підсумкового контролю, методичні поради до виконання навчально-дослідницького завдання, проблематика емпіричних соціологічних досліджень, вірєць соціологічного опитування, завдання для самоконтролю знань, Інтернет-ресурси, короткий словник соціологічних термінів, предметний та іменний покажчик.

Формами організації навчального процесу є *лекції, семінарські заняття, науково-дослідницька та самостійна робота студентів.*

1. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

1. Соціологія як наука про суспільство.
2. Виникнення і етапи становлення соціологічної науки.
3. Соціологічне дослідження: організація та проведення.
4. Суспільство як соціальна система.
5. Соціальна структура і стратифікація суспільства.
6. Соціологія особистості.
7. Соціологія сім'ї.
8. Соціологія молоді.
9. Економічна соціологія.
10. Соціологія праці.
11. Соціологія управління
12. Соціологія культури.
13. Соціологія релігії.
14. Етносоціологія.

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ АУДИТОРНОЇ РОБОТИ

Семінарське заняття 1 ВИНИКНЕННЯ І ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Мета заняття: з'ясувати соціально-культурні і наукові передумови виникнення соціології як науки, висвітлити роль О. Конта у становленні соціології як самостійної науки в XIX ст., охарактеризувати основні напрями і школи на початку розвитку соціологічної науки, розкрити сутність класичної соціології кінця XIX – початку XX ст., дати характеристику сучасним соціологічним теоріям, проаналізувати розвиток соціологічної науки в Україні.

Основні поняття: соціологічна наука, натуралізм, психологічний напрям у соціології, марксизм, теорія соціальної дії, соціологічний реалізм, структурний функціоналізм, теорія соціального конфлікту, теорія соціального обміну, психоаналітичні теорії, символічний інтеракціонізм, феноменологічна соціологія, політична соціологія, генетична соціологія.

План

1. Соціологія Огюста Конта. Основні напрями та школи соціологічної науки в XIX – початку XX ст.
2. Класична соціологія: німецька формальна соціологія (Г. Зіммель, Ф. Тьонніс), соціологія М. Вебера і Е. Дюркгейма.
3. Основні сучасні соціологічні теорії (структурний функціоналізм, теорія конфлікту).
4. Розвиток соціологічної науки в Україні.

Методичні поради

Готуючись до *першого питання* студенту потрібно охарактеризувати події та умови, які склалися в суспільстві на початку XX ст., що викликали потребу переходу від загальних абстрактних філософських роздумів про суспільство та тенденцій його розвитку, до позитивної науки про суспільство як живе функціонуюче утворення. Важливо звернути увагу на ідеї Клода Анрі де Ревруа Сен-Сімона, які лягли в основу системи позитивної філософії О. Конта.

Особливу увагу необхідно приділити засновнику соціології О. Конту. Він вперше вводить у науковий ужиток новий термін «соціологія», який з'являється після виходу в світ праці «Курсу позитивної філософії». Соціологія Конта базується на фактах і емпіричному й аналітичному дослідженні соціальних явищ, подібно до природничих наук. Слід звернути увагу на систему соціології О. Конта у якій він виділяє два розділи – соціальну статику та соціальну динаміку. Соціальна статика вивчає будову суспільства і виконує в структурі соціології роль теорії рівноваги. Соціальна динаміка відіграє роль теорії суспільного прогресу. Основний закон соціальної динаміки – закон зміни трьох стадій: теологічної, метафізичної і позитивної.

При розгляді цього питання необхідно проаналізувати два основні напрями соціологічної науки у XIX – початку XX ст. – натуралізм та психологізм. Звертаючи увагу на те, що це часи загального захоплення досягненнями природничих наук і максимального розвитку позитивістсько-натуралістичного світогляду. Характеризуючи натуралістичний напрям (соціологічний позитивізм) слід виділити такі його школи та їхніх представників: органістичну (Г. Спенсер), соціал-дарвінську (У. Беджгот, Л. Гумплович), расово-антропологічну (Ж. А. де Гобіно, Х. С. Чемберлен), географічну (Г. Т. Бокль, Л. Мечніков).

Обґрунтувати неспроможність «натуралістичних» спроб пояснити сутність соціально-історичних явищ шляхом орієнтації на еволюцію та відносно сталі закони біологічного світу. Це зумовило появу нового напрямку у розвитку соціологічної думки – психологічного (соціологічного психологізму). При аналізі цього напрямку дайте характеристику таким школам: «психології народів» (В. Вундт), «психології натовпу» (Г. Лебон), «психології наслідування» (Г. Тард) та інстинктивізму (У. Мак-Дугалл).

Аналіз **другого питання** вимагає осмислення неспроможності природничо-наукових та психологічних понять і методів у дослідженні суспільного життя, розкриті складності людини як істоти соціальної. Тут потрібно звернути увагу на нові соціологічні концепції, які стають певною передумовою професіоналізації соціології.

Видатна роль належить німецькій формальній соціології. Велику роль у цьому напрямку відіграє творчість Ф. Тьонніса. Предмет його уваги – дослідження сутності соціальних спільнот та процесів, які сприяють організації і функціонуванню людських співтовариств. Розкрийте сутність формальної соціології Г. Зіммеля, згідно якого суспільство можливе як сукупність взаємодій форм і змісту, тобто історично зумовлених цілей і мотивів людських взаємин.

Розкрийте і осмисліть концепцію одного із найвпливовіших теоретиків соціології – М. Вебера, засновника «розуміючої соціології» і теорії соціальної дії. Охарактеризуйте теоретичну концепцію «соціологізму» Е. Дюркгейма, який вважав, що важливе місце в аналізі теоретичних проблем суспільства та особистості посідають поняття «норма» та «аномія». Більш детально проаналізуйте ці питання.

При підготовці **третього питання**, слід звернути увагу на різноманітність шкіл і течій сучасної західної соціології. Охарактеризувати та розмежувати макросоціологію – структурний функціоналізм (Р. Мертон, Т. Парсонс), теорію соціального конфлікту (Л. Козер, Р. Дарендорф) та мікросоціологію – теорію соціального обміну (Дж. Хоманс), психологічні теорії (З. Фройд, Е. Фромм), символічний інтеракціонізм (Дж.-Г. Мід, Г. Блумер), феноменологічну соціологію (А. Шюц). Детальніше проаналізуйте та зіставте макросоціологічні теорії – структурний функціоналізм та теорію конфлікту, зверніть увагу на своєрідність їхніх методів і понять, які відображають різні виміри життя людини, сучасні соціальні явища і процеси.

Висвітлюючи **четверте питання** проаналізуйте українську соціологічну спадщину, що дасть змогу краще зрозуміти стан сучасної вітчизняної соціології, її роль і значення у формуванні української державності та українського громадянського суспільства. Дайте характеристику протосоціологічному періоду розвитку соціологічної думки в Україні, періоду академічної соціології та її етапам. Осмисліть соціологічні розробки української соціології, зокрема такі з них, як політична соціологія М. Драгоманова, генетична соціологія

М. Грушевського, соціальна наука Б. Кістяківського, соціологія державотворення В. Липинського, внесок у розвиток української соціології М. Шаповала та ін. На завершення охарактеризуйте розвиток соціології в Україні на сучасному етапі, її місце та роль в розбудові українського суспільства. Назвіть сучасних українських соціологів та проблематику соціологічного знання яку вони досліджують та розробляють.

Література

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. Пер. з фр. Г. Філіпчука. / Р. Арон. – К. : Юніверс, 2004. – 688 с. – [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://socioline.ru/pages/raron-etapy-razvitiya-sotsiologicheskoy-mysli>
2. Захарченко М. В. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.) / М. В. Захарченко, О. І. Погорілий : Навчальний посібник [для студ. вузів]. – К. : Либідь, 1993. – 360 с.
3. Захарченко М.В. Соціологічна думка України : навч. посібник для студ. ВНЗ М.В. Захарченко, В.Ф. Бурлачук, М.О. Молчанов; Міжнар. фонд "Відродження" Трансформація гуманітарної освіти в Україні. – К. : Заповіт, 1996. – 424 с.
4. Зборовський Г.Є. Історія соціології : підручник / Г.Є. Зборовський. – РІО СурГПУ : 2014 р. – 211 с. – [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/27750/1/978-5-93190-335-4_2014.pdf
5. Култаєва М.Д. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття : Навчальний посібник / М.Д. Култаєва, О.І. Навроцький, І.І. Шеремет. – Харків : Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2013. – 372 с.
6. Лапан Т.Д. Історія соціології. Ч. І. : Навчальний посібник / Т.Д. Лапан. – Львів : Видавничий центр ЛНУ Івана Франка, 2007. – 236 с.
7. М.П. Драгоманова, 2005. – 195 с.
8. Рабочая книга социолога / под ред. академика РАН Г. В. Осипова. – Изд. 4-е, стереотипное. – М. : КомКнига, 2006. – 480 с.
9. Ручка А. О. Курс історії теоретичної соціології / А. О. Ручка, В. В. Танчер – К. : Наукова думка, 1995. – 223 с.
10. Соціологія: Навч. посібн. / За ред. С.О. Макеєва. – 4-те вид., перероб, і доп. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2008. – 556.
11. Соціологія: Терміни, Поняття, Персоналії. Навчальний словник-довідник. / За ред. В.М. Пічі. – К. : "Кальварія", Львів : "Новий Світ – 2000", 2004. – 480.
12. Хто є в західній та вітчизняній соціології. Навчальний соціологічний словник для студентів / За ред. В.М. Пічі. – Львів, 1999. – 160 с.

Контрольні запитання

1. Яке значення мав позитивізм О. Конта для формування і розвитку соціології?
2. Розкрийте зміст і функції «соціальної статистики» і «соціальної динаміки» в соціології О. Конта, покажіть їх специфіку та взаємозв'язок.
3. Які причини виникнення соціологічного натуралізму? Назвіть та охарактеризуйте школи натуралістичного напрямку в соціології.
4. У чому полягає особливість психологічного напрямку у соціології ХІХ ст.?
5. Хто був творцем розуміючої соціології і теорії соціальної дії?
6. Який вклад у соціологію зробив Е. Дюркгейм?
7. Назвіть основні напрямки західної соціології ХХ ст. і поясніть їх сутність.
8. Які етапи можна виділити у розвитку української соціології?

Література для самостійного опрацювання

1. Бурлачук В. Інтелектуальні манівці феноменологічної соціології / В. Бурлачук // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 4. – С. 97 – 118.
2. Валлерстайн І. Маркс і слаборозвиненість / І. Валлерстайн // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С. 50 – 66.
3. Вебер М. Антикритична післямова до «Духу капіталізму» // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг / М. Вебер. – 1999. – № 3. – С. 149 – 164.
4. Дюркгейм Еміль. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / Еміль Дюркгейм. – Київ : Юніверс, 2002. – 423 с.
5. Конт О. Дух позитивної філософії / Огюст Конт // Західно-європейська соціологія ХІХ-початок ХХ століття. [Тексти] Під ред. В.І. Добренькова, Л.П. Беленкової. – М., 1996. – С. 5 – 26.
6. Лебон Г. Адепти соціалізму і психологія їх зіткнення між демократичними ідеями і соціалістичними устремліннями // Філософська і соціологічна думка. / Г. Лебон. – 1991. – № 5. – С. 128 – 144.
7. Макеєв С. Огюст Конт : біля витоків соціологічної уяви / С. Макеєв // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 2. – С. 184 – 198.
8. Мартинюк І. Протосоціологічна традиція у становленні категорії «інтерес» / І. Мартинюк, Д. Александров // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 4. – С. 152 – 171.
9. Тарасенко В. Науковий інтелект соціології / В.Тарасенко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С. 33-49.
10. Тарасенко В. Науковий інтелект соціології // Соціологія : теорія, методи, маркетинг / В. Тарасенко. – 2008. – № 1. – С. 33 – 49.
11. Тишкун Ю. Я. Погляди Макса Вебера на світову політику // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Матеріали Круглого столу (Львів, 12 березня 2013 р.) / Ю.Я. Тишкун. – Львів, 2013. – С. 75 – 77.
12. Урсуленко К. Соціологічна солідарність: розвиток поняття в історії соціології та сучасні інтерпретації / К. Урсуленко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 138 – 157.
13. Урсуленко К. Соціологічна солідарність: розвиток поняття в історії соціології та сучасні інтерпретації // Соціологія : теорія, методи, маркетинг / К. Урсуленко. – 2009. – № 1. – С. 138 – 157.
14. Хуткий Д. Макросоціологічний підхід до виокремлення основних підсистем сучасної світової системи суспільств / Д. Хуткий, В. Мелько // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 42 – 54.
15. Шпакова Р.П. Вместе с Огюстом Контом и вопреки ему // СОЦИС / Р. Шпакова. – 1999. – № 3. – С. 114 – 120. – [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://ecsocman.hse.ru/data/629/135/1231/015_shpakova_Istoriya_sotsiologii.pdf
16. Штомпка П. Теоретическая социология и социологическое воображение: Доклад на междунациональной конференции "Национальные ориентиры и мировой опыт в области преподавания социально-экономических дисциплин в высшей школе" // Социологический журнал / П. Штомпка. – 2001. – № 1. – С. 148 – 158.

Проблемні завдання

1. Стан сучасної вітчизняної соціології та її роль і значення у формуванні української державності.
2. Причини занепаду соціології в радянський період.
3. Місце та роль соціології у житті сучасного українського суспільства.
4. Сучасні соціологічні дослідження в Україні та їх організація.

Семінарське заняття 2

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ

Мета заняття: розкрити сутність соціологічного дослідження та проаналізувати його види, підготовку і організацію проведення. Виділити основні методи збору первинної соціологічної інформації, дати їм характеристику та виявити їхні переваги і недоліки в організації та проведенні тих чи інших соціологічних досліджень, розкрити сутність та значення вибірки, проаналізувати види вибірки та доцільність їх використання в тих чи інших ситуаціях та умовах, а також розглянути особливості конструювання соціологічної анкети, з'ясувати доцільність застосування соціологічної інформації.

Основні поняття: соціологічне дослідження, програма, гіпотеза, генеральна сукупність, вибіркова сукупність (вибірка), репрезентативність вибірки, респондент, опитування, експеримент, спостереження, аналіз документів, анкета, інтерв'ю, експертне опитування, соціометричний метод, емпіричне соціологічне дослідження, метод, програма соціологічного дослідження.

План

1. Методи збору соціологічної інформації.
2. Вибірка та її види у соціологічному дослідженні.
3. Соціологічна анкета, особливості її побудови.
4. Практичне використання результатів соціологічного дослідження.

Методичні поради

У *першому питанні* дайте характеристику основним методам соціологічного дослідження, що використовуються при збиранні первинної соціологічної інформації для аналізу конкретної соціальної проблеми. Проаналізуйте метод опитування як найбільш поширений метод збирання первинної соціологічної інформації, виділіть його форми, переваги та недоліки. Зазначте, що існує два різновиди опитування: анкетування та інтерв'ю.

Зверніть увагу на специфіку анкетування як однієї найбільш розповсюдженої на практиці форм опитування, його типи й особливості використання. Розкрийте суть групового, індивідуального, поштового та пресового анкетування. Дайте характеристику соціологічному інтерв'ю – співбесіді дослідника з опитуваним, яка проводиться за визначеним планом, обумовлює прямий контакт інтерв'юера з респондентом. У прикладній соціології розрізняють кілька видів інтерв'ю: формалізовані, вільні, сфокусовані, а також телефонні інтерв'ю, які останнім часом отримали найбільше розповсюдження, розкрийте їхні переваги та недоліки.

Розкрийте сутність спостереження у соціологічному дослідженні, його специфіку та види. Зверніть увагу, що на відміну від звичайного, наукове спостереження характеризується тим, що воно: підпорядковане чіткій дослідницькій меті; проводиться за розробленою процедурою; всі дані спостереження фіксуються в протоколах або щоденниках; інформація, отримана шляхом спостереження, піддається перевірці.

Розкрийте зміст методу експерименту в соціології, виділіть основні вимоги для його проведення. Проаналізуйте метод аналізу документів. Виділіть та розкрийте суть методів аналізу документів основним серед яких є традиційний, якісний аналіз. У багатьох випадках застосовують також і кількісний аналіз (контент-аналіз), який полягає у переводі в кількісні показники масової текстової інформації із подальшою статистичною обробкою.

Друге питання присвячене вибірковій сукупності (вибірці) – мікромоделі генеральної сукупності. Розкрийте сутність понять генеральна та вибіркова сукупність. Виділіть вимоги до формування вибірки (репрезентативність, надійність). Дайте характеристику імовірнісним та цілеспрямованим вибіркам і зверніть увагу на те як ті чи інші передумови впливають на

вибір застосування того чи іншого виду вибіркової сукупності. Поясніть, значення поняття «ремонт вибірки» та передумови, що обумовлюють його необхідність.

У **третьому питанні** охарактеризуйте соціологічну анкету як інструментарій для проведення анкетування – найбільш поширеного у практиці виду опитування. Дайте характеристику структурі анкети: вступній частині (вказується, хто і для чого проводить опитування, як подається інструкція щодо заповнення анкети, звертається увага на анонімність опитування); основній частині, яка містить блоки питань до опитуваних (а) блоки простих питань, нейтральних за змістом (крім пізнавальної мети, вони забезпечують полегшене входження респондентів у процес опитування, пробуджують їх зацікавлення, вводять у коло обговорюваних проблем); б) блоки складніших питань, які потребують аналізу і роздумів, активізації пам'яті, зосередженості й уваги. Саме тут міститься ядро дослідження, збирається основна первинна соціологічна інформація; в) заключні питання, які повинні бути достатньо простими, знімати психологічну напругу у респондентів, дати можливість їм відчувати, що вони брали участь у важливій і потрібній роботі); заключній частині (паспортичці), блоку запитань, що розкривають соціально-демографічні професійно-освітні, етнічні, культурні характеристики респондентів (вік, сімейний стан, місце проживання, національність, рідна мова, ставлення до релігії, освіта, професійна підготовка, місце праці, стаж роботи, тощо).

Назвіть структурні елементи анкети, типи запитань та зверніть увагу на особливості побудови запитальника.

Розглядаючи **четверте питання** потрібно звернути увагу на практичне використання результатів соціологічного дослідження у сучасному суспільстві, що є передумовою для планування, прогнозування і прийняття правильних управлінських рішень. Охарактеризуйте форми і методи впровадження підсумків соціологічних досліджень у практику. Обґрунтуйте можливості застосування соціологічних знань у вашій професійній діяльності.

Література

1. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: Учеб. пособ. / А.Я. Баскаков, Н.В.Туленков. – К. : МАУП, 2002. – 216 с.
2. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. – К. : Дух і Літера, 2015. – 380 с.
3. Браймен А., Белл Э. Методы социальных исследований. Группы, организации и бизнес – Х. : Изд-во Гуманитарный Центр, 2012. – 776 с.
4. Директива ESOMAR. Керівництво щодо проведення опитувань громадської думки // Маркетинг в Україні. – 2003. – № 2. – С. 95.
5. Дмитриев И. Контент-анализ: сущность, задачи, процедуры. 2005 (<http://psyfactor.org/lib/k-a.htm>)
6. Докаша В.І. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / Докаша В.І.– Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
7. Методология социологического исследования / ред. В. Вербець. – Рівне: РДГУ, 2014 – 325 с.
8. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. Курс лекцій. Навч. посібн. – К. : Наукова думка, 1996. – 232 с.
9. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування. – Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2017. – 342 с.
10. Пархоменко В.М. Методи вибірових обстежень: Навчальний посібник. – К.: 2001. – 148 с.
11. Практикум з соціології : навчальний посібник [для студ. вузів] / за ред. В. М. Пічі. – Л. : Новий світ, 2004. – 368 с.
12. Соціологія. Підручник для соціогуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / К. Галушко, А. Ярошенко, В. Степико, А. Яковенко, та інші: гол. ред. В.Б. Євтух. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 304 – 340.

13. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скакової. – К. : Інститут соціології НАНУ, 2009. – 400 с.
14. Babbie E. The Practice of Social Research.- Wadsworth, Cengage Learning, 2010. – 625 p.
15. Kumar R. Research methodology: A step-by-step guide for beginners. – SAGE, 2012. – 432 p.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення терміну «соціологічне дослідження», назвіть його види та основні етапи.
2. Що таке програма соціологічного дослідження, з яких частин вона складається?
3. Яка мета формування вибірки та від чого залежить обсяг вибіркової сукупності?
4. Що таке репрезентативність вибірки?
5. Назвіть основні види опитувань.
6. За яких умов застосовують у соціології експертне опитування?
7. Які вимоги висуваються до розробки анкети?
8. Висвітліть переваги та недоліки усіх методів збирання первинної соціологічної інформації.
9. Наведіть приклади практичного використання результатів соціологічного дослідження.

Література для самостійного опрацювання

1. Браймен А., Белл Э. Методы социальных исследований. Группы, организации и бизнес – Х. : Изд-во Гуманитарный Центр, 2012. – 776 с.
2. Дембіцький С. Теоретична валідація вимірювальних шкал / С. Дембіцький // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 2. – С. 53 – 65.
3. Дембіцький С. Мета аналіз: ключові поняття та основи обчислень (на прикладі даних крос-національних досліджень) / С. Дембіцький // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 3. – С. 160 – 174.
4. Винославська С. Exit-poll : методика дослідження в оперативному режимі / С. Винославська, М. Чурилов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С. 189 – 196.
5. Головаха Є. Суб'єктивна надійність: теорія і метод вимірювання (ICH) / Є. Головаха, А. Горбачик, Т. Любива [та ін.] / Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С. 166 – 187.
6. Горбачик О. Комп'ютерна обробка текстів у якісних та кількісних соціологічних дослідженнях / О. Горбачик // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 166 – 187.
7. Коритнікова Н. Стадії підвищення рівня досяжності респондентів при проведенні інтернет-опитувань / Н. Коритнікова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 1. – С. 80 – 94.
8. Літвінов С. Застосування поняття відносної похибки оцінювання для розрахунку вибірки із генеральної сукупності з малою часткою ознак / С. Літвінов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 2. – С. 141 – 150.
9. Міщенко М. Застосування вуличних опитувань у дослідженнях електоральних орієнтацій / М. Міщенко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 88 – 109.
10. Паніотто В. Криза в методах опитування та шляхи її подолання / В. Паніотто, Н. Харченко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – №2. – С. 3 – 19.
11. Прибиткова І. Статистичний аналіз і вимірювання в соціологічних дослідженнях / І. Прибиткова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 3. – С. 99 – 113.

12. Пігіда А. Побудова оптимальної кластерної вибірки з урахуванням дизайн-ефекту / А. Пігіда // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2014. – №3. – С. 159 – 168.

Проблемні завдання

1. Необхідність та доцільність проведення соціологічного моніторингу.
2. Специфіка анкетування як однієї із форм опитування, його типи й особливості використання.
3. Методи соціологічних досліджень які використовуються для вивчення економічних та управлінських проблем.
4. Обрахуйте обсяг вибіркової сукупності при наступних вихідних даних: $N=4000$, $\Delta=0,03$ (0,01; 0,05). Проаналізуйте залежність між похибкою і вибірковою сукупністю.

Семінарське заняття 3 СУСПІЛЬСТВО ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА

Мета заняття: з'ясувати сутність суспільства як соціальної системи, дати характеристику основним ознакам, внутрішній будові та історичним типам суспільства, звернути увагу на основні концепції та характеристики індустріального та постіндустріального суспільства, виділити та проаналізувати три основні аспекти суспільства як цілісної системи – соціальний інститут, організацію, спільноту, виявити проблеми стабільності й розвитку суспільства та прояви глобалізації і регіоналізації в Україні та у світі.

Основні поняття: суспільство, соціальна система, формаційний підхід, цивілізаційний підхід, інформаційне суспільство, соціальна спільнота, соціальний інститут, інституціоналізація, соціальна організація, соціальні санкції, соціальна зміна, регіоналізація, глобалізація, модернізація.

План

1. Сутність суспільства та історичні етапи суспільного розвитку.
2. Постіндустріальне суспільство: сутність та ознаки.
3. Соціальні інститути та соціальні організації як елементи суспільства.
4. Глобалізація і регіоналізація в Україні та світі як основні тенденції розвитку соціуму.

Методичні поради

Розгляд *першого питання* слід розпочати зі з'ясування сутності суспільства, виділити ознаки суспільства, а також дати характеристику основним його підсистемам. Розгляньте історичні етапи суспільного розвитку, особливо зверніть увагу на основні два підходи щодо виділення історичних етапів суспільного розвитку, а саме: формаційного підходу, автором якого є Карл Маркс, та цивілізаційного, автором якого є Уолт Ростоу, Даніель Белл та ін. Слід наголосити на відмінностях цих підходів, а саме на тому, що формаційна типологія суспільства базується тільки на економічних структурах та виробничих відносинах, в той час як поняття «цивілізація» охоплює всі форми життєдіяльності суспільства – економічну, політичну, культурну та духовну.

Предметом вивчення *другого питання* є соціологічний аналіз постіндустріального суспільства. При розкритті цього питання слід звернути увагу на основні два підходи до виділення історичних етапів суспільного розвитку, а саме: *формаційного*, автором якого є Карл Маркс, та *цивілізаційного*, що ґрунтується на поглядах Уолта Ростоу, Данієля Белла та ін. Поняття «цивілізація», на відміну від формаційної типології суспільства, фіксує увагу не

лише на економіці, а й на сукупності всіх форм життєдіяльності суспільства – економічній, політичній, культурній, духовній. Типи цивілізацій – більш глобальні, більш сталі утворення, ніж типи формацій. Необхідно звернути увагу на основні ознаки постіндустріального суспільства, а саме: переважання не промисловості, а інформаційно-комп'ютерних технологій, висунення на перший план теоретичної сфери економічної діяльності – сфери послуг, індивідуалізація виробництва і споживання, визначення провідної ролі науки, знань, отримання і розповсюдження інформації, розвиток демократії, формування нової системи суспільства.

Розгляд *третього питання* варто розпочати з визначення соціального інституту, який дає змогу створити міцну і стійку систему відносин між людьми у складному суспільному середовищі, сформувати соціальний порядок, необхідний для задоволення об'єктивних потреб щодо безпеки, збереження умов матеріального життя, соціальних благ, цінностей, культури тощо. Проаналізуйте внесок Г. Спенсера у розробку вчення про соціальні інститути, дайте їм коротку характеристику. Тоді виділіть основні соціальні інститути (економічні, політичні, соціальні, культурні та виховні) проаналізуйте їхні функції, розкрийте зміст процесу інституціоналізації.

Слід зауважити, що із соціальними інститутами тісно пов'язані соціальні організації – штучно сконструйовані спільноти людей. Охарактеризуйте два основні типи соціальних організацій – формальні і неформальні, з'ясуйте їхні ознаки та функції.

У *четвертому питанні* розкрийте зміст понять «глобалізація» та «регіоналізація». Зверніть увагу на глобалізацію як суспільні, політичні та економічні зв'язки, що перетинають кордони між країнами, у вирішальний спосіб формують долю тих, хто живе в кожній з таких країн. Проаналізуйте різні підходи до оцінки глобалізації: песимістичні й оптимістичні. Виділіть позитивні прояви глобалізації: поширення демократичних цінностей завдяки посиленню взаємозв'язку між країнами світу, зникнення перешкод для поширення інформації, забезпечення стандартів безпеки тощо, та недоліки: конфлікт уздовж культурно-цивілізаційних кордонів, який може спровокувати зіткнення цивілізацій, тероризм, поширення різноманітних захворювань, екологічна катастрофа тощо. Проаналізуйте прояви глобалізаційних процесів в Україні та у світі, а також процеси регіоналізації як наслідок політичного впливу глобалізації.

Література

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З.Бауман. – К., 2008.
2. Гіденс Е. Соціологія / Е.Гіденс. – К., 1999.
3. Етнонаціональна структура українського суспільства : Довідник / Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю., Чернова К.О. – К., 2004.
4. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / Под ред. С.А.Макеева. – К. : Ин-т социологии НАН Украины, 2003.
5. Коваліско Н. Основи соціальної стратифікації: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 328 с.
6. Куценко О.Д. Суспільство нерівних. Класовий аналіз нерівностей в сучасному суспільстві: Спроби західної соціології. – Харків : Вид. центр Харк. ун-ту, 2000. – 316 с.
7. Мертон Р. Соціальна теорія і соціальна структура / Р.Мертон. – М., 2006.
8. Мид Дж. Інтерналізовані інші і самість / Дж.Мид // Американська соціологічна думка / Под ред. В.И.Добренєва. – М., 1994.
9. Михальченко М.И. Українське суспільство: трансформація, модернізація чи лімітроф Європи? / М.И.Михальченко. – К., 2001.
10. Міжетнічна інтеграція: постановка проблеми в українському контексті : Навч. посібн. / В.Б.Євтух, В.П.Трощинський, Л.О.Аза. – К., 2003.
11. Парсонс Т. О структурі соціального діяння / Т.Парсонс. – М., 2000.
 - a. Піча В. Соціологія. Загальний курс / В. Піча : навчальний посібник [для студ. вузів]. – К. : Каравела, 2008. – 248 с.

12. Проблеми розвитку соціологічної теорії. Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства / За ред. М.О.Шульги, В.М.Ворони. – К. : САУ, Ін-т соціології НАНУ, 2003.
13. Симончук Е.В. Средний класс: люди и статусы / Е.В.Симончук. – К. : Ин-т социологии НАН Украины, 2003.
14. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, соціальні та галузеві теорії : Навч. посібн. / Є.В.Сірий. – К., 2004.
 - а. Скотна Н. Особа в розколотій цивілізації : освіта, світогляд, дії. / Н. Скотна – Л. : Українські технології, 2005. – 384 с.
15. Сорокин П.А. Американские миллионеры и мультимиллионеры / П.А.Сорокин // Социологические исследования. – 2003. - № 11.
16. Соціологічна теорія: традиція та сучасність : Навч. посібн. / За ред. А.Ручки. – К., 2007.
17. Структурні виміри сучасного суспільства : навч. посібн. / За ред. С.О.Макеєва. – Київ, 2006. – 272 с.
18. Українське суспільство 1992-2009. Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К., 2009.
19. Щудло С.А. Соціальна стратифікація і нерівність: програма та дидактичні матеріали до спецкурсу / Щудло С.А. Дрогобич: ДДПУ ім. І. Франка, 2002.

Контрольні запитання

1. Що таке «суспільство»? Чому людина не може існувати поза суспільством?
2. Назвіть і охарактеризуйте основні ознаки суспільства.
3. Порівняйте та охарактеризуйте формаційний та цивілізаційний підходи до виділення історичних типів суспільства?
4. В чому полягає різниця між доіндустріальним, індустріальним та постіндустріальним суспільством?
5. Назвіть основні соціальні інститути та їхні функції.
6. У чому полягає сутність процесу інституалізації?
7. Який позитив та негатив бюрократичної організації?
8. Поясніть який взаємозв'язок між соціальними інститутами й соціальними організаціями?
9. Які причини та наслідки глобалізації у сучасному світі?

Література для самостійного опрацювання

1. Бакіров В.С. Соціологія в постмодерністському контексті / В.С.Бакіров // Вісник Харківського національного університету. – Харків, 2000. – № 492 : Соціологічні дослідження сучасного суспільства.
2. Бездомные – социальное дно общества / И.И.Осинский, И.М.Хабаева, И.Б.Балдаева // Социологические исследования. – 2003. - № 1.
3. Бурлачук В. Ще раз стосовно питання : «Що таке суспільство?» / В. Бурлачук // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 5 – 20.
4. Гавриленко І. Мережеве суспільство як поняття, образ та історична перспектива / І. Гавриленко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 2. – С. 62 – 82.
5. Глотов М.Б. Социальный институт: определение, структура, классификация / М.Б.Глотов // Социологические исследования. – 2003. - № 10.
6. Головаха Є. Основні етапи і тенденції трансформації українського суспільства : від перебудови до «помаранчевої революції» / Є. Головаха, Н. Паніна // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 32 – 51.
7. Гофман А.Б. Мартовские тезисы о социологии равенства и неравенства / А.Б.Гофман // Социологические исследования. – 2004. - № 7.

8. Кононов І. Донбас і Галичина в регіональній системі України / І. Кононов, С. Хобта, С. Щудло // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 73 – 98.
9. Кутуєв П. Світова система як предмет соціологічного аналізу : нова дослідницька програма Андре Гундера Франка / П. Кутуєв // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 2. – С. 17 – 35.
10. Куценко О. Україна у трансформаційних процесах : Quo vadis? / О. Куценко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007.– № 1. – С. 18 – 32.
11. Лавріненко Н.В. Гендерний аспект соціально-економічного статусу / Н.В.Лавріненко // Українське суспільство – 2003: Соціологічний моніторинг. – К. : ІС НАНУ, 2003.
12. Лейн Д. Громадянське суспільство у старих і нових державах – членах ЄС. Ідеологія, інституції та просування демократії / Д. Лейн // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011.– № 2. – С. 37 – 58.
13. Макеев С.А. Социальные институты: классические трактовки и современные подходы к изучению / С.А.Макеев // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства – К. : Ін-т соціології НАНУ, 2003.
14. Малиш Л. Рівень (не)довіри українців до інститутів та посадовців / Л. Малиш // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012.– № 2. – С. 35 – 52.
15. Малюк А. Формування довготривалої історичної кон'юнктури сучасної глобальної кризи / А. Малюк // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013.– № 1. – С. 27 – 45.
16. Оксамитна С.М. Соціальна ексклюзія в Україні на початковій стадії реставрації капіталізму / С.М.Оксамитна, В.Є.Хмелько // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 3. – С. 66-77.
17. Прибиткова І. Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя / І.Прибиткова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 4; 2003. - № 1.
18. Степаненко В. Громадянське суспільство як дискурс та соціальний нормативний порядок у соціології Джефрі Александера / В. Степаненко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 5 – 23.
19. Чинакова Л.И. Об отличительных признаках бедности и нищеты / Л.И.Чинакова // Социологические исследования. – 2005. - № 1. – С. 139-141.
20. Шульга М.О. Метаморфози українського суспільства. Коментарі соціолога / М.О.Шульга. – К. : ІС НАНУ, 2003.
21. Challenges and opportunities of the modern risk society: socio-cultural, economic and legal aspects: monograph; Editors N. Varha, B. Hvozdetka. Praha: OKTAN PRINT, 2021, 169 p. <https://doi.org/10.46489/CAOTM-21042601>
22. Gwozdecka B. Socjologiczna analiza mobilności zawodowej ukraińskiej młodzieży / Natalia Warga, Bohdanna Gwozdecka, Natalia Nikon, Wiktoria Ruhl, Beata Szluz // Ukraine in the context of global and national modern servisation processes and digital economy : monograph, Praha: OKTAN PRINT, 2020, p. 245 – 255.
23. Hvozdetka, B. Migratory Moods and Temporary Employment of Students of Central and Eastern Europe / Hvozdetka, B., Varha, N., Nikon, N., Kocsis, Z., Kovacs, K. // Italian Sociological Review. – 2020. – 10 (2). – S. 305-326. Режим доступу:<http://www.italiansociologicalreview.com/ojs/index.php?journal=ISR&page=article&op=view&path%5B%5D=342&path%5B%5D=266>

Проблемні завдання

1. Основні ознаки постіндустріального суспільства.
2. Внесок Г. Спенсера у розробку вчення про соціальні інститути та їх характеристика.
3. Причини неефективності бюрократичного механізму.

4. Соціальні зміни в сучасній Україні. Розкрийте їх тенденції та перспективи.
5. Суть глобалізації як чинника розвитку сучасного українського суспільства.

Семінарське заняття 4

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА І СТРАТИФІКАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА

Мета заняття: розкрити сутність соціальної структури суспільства, сформувати бачення соціальної стратифікації та її видів, виділити історичні типи соціальної стратифікації та теоретичні підходи до її аналізу, провести аналіз соціальної структури сучасного українського суспільства та стратифікаційних процесів, розглянути витоки середнього класу в Україні його соціальну роль та реальний стан, з'ясувати суть соціальної мобільності її типи.

Основні поняття: соціальна структура суспільства, соціальна стратифікація, рабство, каста, стан, клас, верства, соціальна мобільність, горизонтальна соціальна мобільність, вертикальна соціальна мобільність, абсолютна мобільність, відносна мобільність, маргінал.

План

1. Соціальна стратифікація: поняття та теоретичні підходи до її аналізу.
2. Стратифікаційна структура сучасного українського суспільства.
3. Соціальна мобільність, її причини й види.

Методичні поради

Висвітлення *першого питання* слід розпочати із визначення поняття «соціальна стратифікація», виділити основні властивості стратифікації. Розглянути історичні типи соціальної стратифікації: рабство, каста, стани, класи. Виділити особливості класової системи стратифікації, що відрізняють її від інших. Розкрити поняття «клас» та проаналізувати класову структуру суспільства за Л. Уорнером.

Необхідно проаналізувати характеристику трьох методологічних підходів до аналізу соціальної стратифікації: функціонального – Т. Парсонса, К. Девіса, конфліктного – К. Маркса і еволюційного – Дж. Ленскі, який є синтезом перших двох. Звернути увагу на підхід М. Вебера, в основі якого покладені економічний, соціальний і політичний критерії виділення страт.

Завершуючи дане питання змоделювати оптимальне співвідношення вищого, середнього та нижчого класів у соціальній структурі суспільства, виділити значення середнього класу у стабілізації суспільної ієрархії.

При розгляді *другого питання* необхідно дати характеристику сучасній стратифікаційній структурі українського суспільства. Провести порівняльний аналіз української стратифікації суспільства радянського періоду та за сучасних умов. Слід звернути увагу на два основні процеси, які характерні сучасній соціальній структурі українського суспільства – диференціації та поляризації, навести приклади їхніх проявів.

З'ясувати походження стратифікаційних верств в Україні, особливо, середнього класу. Необхідно зазначити, що середній клас в Україні є здеформованим, оскільки його в основному складають підприємці, а не інтелігенція, яка внаслідок кризових процесів виявилась відкинутою до нижчого класу. Важливо розглянути оцінку експертів-соціологів щодо характеристики середнього класу в Україні та з'ясувати джерела його формування. Значення середньої верстви у соціальній структурі України, зокрема стабілізуюча роль, з'ясувати можливі шляхи її приросту. Зростання середнього класу – основна ціль політичних реформ сьогодення України.

Третє питання передбачає розгляд динамічних аспектів соціальної стратифікації, а саме переміщення людини в соціальному просторі, в суспільстві якому вона живе. Розкриваючи сутність соціальної мобільності необхідно виділити і охарактеризувати два основні типи соціальної мобільності – горизонтальну і вертикальну, а також виділити абсолютний і відносний рейтинги мобільності. Зазначити, що горизонтальні соціальні переміщення проходять в рамках групи, що утворюється на підставі номінальних параметрів, наприклад перехід працівника на іншу роботу без просування по кар'єрній драбині. Вони самі по собі не означають «соціального росту» індивіда, хоча за певних обставин, можуть прискорювати або уповільнювати його. Вертикальні соціальні переміщення передбачають перехід індивіда з нижчої страти у вищу, чи навпаки. Важливо вказати на роль інституту освіти у зростанні рівня соціальної мобільності. Набувши вищого рівня освіти, працівник підвищує і свою фахову кваліфікацію, може виконувати більш складну та відповідальну роботу і це дає йому підстави для одержання вищої винагороди за виконану працю, допускає до прийняття владних та управлінських рішень, створює можливості для користування певними привілеями.

Визначити поняття «маргінал». Розкрити причини появи маргіналів та особливості цього соціального статусу.

Література

1. Гіденс Е. Соціологія / Е.Гіденс. – К., 1999.
2. Етнонаціональна структура українського суспільства : Довідник / Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю., Чернова К.О. – К., 2004.
3. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / Под ред. С.А.Макеева. – К. : Ин-т социологии НАН Украины, 2003.
4. Коваліско Н. Основи соціальної стратифікації: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 328 с.
5. Куценко О.Д. Суспільство нерівних. Класовий аналіз нерівностей в сучасному суспільстві: Спроби західної соціології. – Харків : Вид. центр Харк. ун-ту, 2000. – 316 с.
6. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Р.Мертон. – М., 2006.
7. Михальченко М.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? / М.И.Михальченко. – К., 2001.
8. Міжетнічна інтеграція: постановка проблеми в українському контексті : Навч. посібн. / В.Б.Євтух, В.П.Трощинський, Л.О.Аза. – К., 2003.
9. Симончук Е.В. Средний класс: люди и статусы / Е.В.Симончук. – К. : Ин-т социологии НАН Украины, 2003.
10. Сорокин П.А. Американские миллионеры и мультимиллионеры / П.А.Сорокин // Социологические исследования. – 2003. - № 11.
11. Соціологія : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка. – К., 2003.
12. Структурні виміри сучасного суспільства : навч. посібн. / За ред. С.О.Макеева. – Київ, 2006. – 272 с.
13. Українське суспільство 1992-2009. Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К., 2009.
14. Щудло С.А. Соціальна стратифікація і нерівність: програма та дидактичні матеріали до спецкурсу / Щудло С.А. Дрогобич: ДДПУ ім. І. Франка, 2002.

Контрольні запитання

1. Що означає категорія «соціальна структура суспільства»?
2. Які історичні типи стратифікації вам відомі?
3. У чому особливість еволюційного методологічного підходу Дж. Ленскі?
4. Хто такі маргінали, які причини їхньої появи та чи може суспільство в цілому бути маргінальним?

5. Дайте характеристику середньому класу в Україні, назвіть проблеми його становлення.
6. У чому полягає сутність соціальної мобільності? Назвіть її види.

Література для самостійного опрацювання

1. Гвоздецька Б. Етнічна толерантність українців на полюсах регіональної системи України / Богданна Гвоздецька // Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2015. – Вип. 65 – 66. С. 65 – 70.
2. Гвоздецька Б. Мобільність студентів ЗВО прикордоння (за результатами соціологічного дослідження) / Наталія Варга, Богданна Гвоздецька // Вища школа : науково-практичне видання – Київ : Знання, 2021. – № 3 – 4 (200). – С. 94 – 102.
3. Еміграційні настрої молоді Центрально-Східної Європи / Наталія Варга, Богданна Гвоздецька, Наталія Нікон // Науковий журнал «Габітус». – Одеса : Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2020. – Вип. 12. Том 1. С. 92 – 96.
4. Коваліско Н. Соціальна стратифікація: теоретичні та методичні засади дослідження на регіональному рівні / Н. Коваліско // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 137 – 152.
5. Куценко О. Соціальні класи і політична мобілізація (порівняльний аналіз європейських країн крізь призму трьох типів класових розколів) / О. Куценко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 3. – С. 3 – 27.
6. Лейн Д. Еліти, класи та громадянське суспільство в період трансформації державного соціалізму / Д. Лейн // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 137 – 152.
7. Макеєв С. Концепція інституціонально відтворюваних соціальних нерівностей / С. Макеєв, С. Оксамитна // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 4. – С. 32 – 49.
8. Малиш Л. Спільне та відмінне у сприйнятті соціальної нерівності населення різних країн / Л. Малиш // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 4. – С. 97 – 120.
9. Оксамитна С. Міжгенераційна соціальна мобільність у фокусі академічних і соціально-політичних інтересів / С. Оксамитна // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 3. – С. 28 – 44.
10. Патракова А. Структурні складові відчуття місця в соціальній ієрархії / А. Патракова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 119 – 135.
11. Петрушина Т. Якість життя – головний критерій стану суспільства / Т. Петрушина, Ю. Саєнко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – №2. – С. 117 – 141.
12. Прибиткова І. Хроніки міграційних процесів в Україні до і після розпаду СРСР / І. Прибиткова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 41 – 77.
13. Симончук О. Клас дрібних власників в Україні у XX столітті / О. Симончук // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2014. – № 1. – С. 84 – 111.
14. Симончук О. Робітничий клас в Україні: тренди рекомпозиції структури. Структурні складові відчуття місця в соціальній ієрархії / О. Симончук // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 38 – 65.
15. Соколова Г. Базова верства білоруського суспільства як можлива альтернатива середньому класу / Г. Соколова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 2. – С. 20 – 35.
16. Gwozdecka B. Socjologiczna analiza mobilności zawodowej ukraińskiej młodzieży / Natalia Warga, Bohdanna Gwozdecka, Natalia Nikon, Wiktoria Ruhl, Beata Szluz // Ukraine in the context of global and national modern servisation processes and digital economy : monograph, Praha: OKTAN PRINT, 2020, p. 245 – 255.
17. Hvozdetka, B. Migratory Moods and Temporary Employment of Students of Central and Eastern Europe / Hvozdetka, B., Varha, N., Nikon, N., Kocsis, Z., Kovacs, K. // Italian

Проблемні завдання

1. Проаналізуйте до якої верстви якого класу належать менеджери та економісти в Україні та розвинутих європейських країнах.
2. Соціальний статус менеджера в сучасному суспільстві.
3. Вищий, середній та нижчий клас у вашому місті, перспективи зміни їх статусів у найближчому часі.
4. Рівень престижності вашої майбутньої професії та перспективи його зміни.
5. Види соціальної мобільності у сучасному українському суспільстві.
6. Види соціальної мобільності та соціальні переміщення у вашому житті.
7. Соціальний клас та інтелігенція в українському суспільстві.

Семінарське заняття 5 СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Мета заняття: з'ясувати зміст поняття особистості та особливості соціологічного аналізу особистості, проаналізувати процес соціалізації особистості його сутність, агенти, етапи та виявити формування соціальних типів особистості сучасного українського суспільства, розкрити внутрішні та зовнішні механізми регуляції поведінки особистості.

Основні поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, статус, статусний набір, інтегральний статус, соціальний статус, особистісний статус, ранг, приписний статус, набутий статус, змішаний статус, соціальна роль, внутрішній конфлікт, міжособистісний конфлікт, соціалізація, ресоціалізація, десоціалізація, попередня соціалізація, професійна соціалізація, соціальний тип особистості, інтерес, мотив, стимули, ціннісні орієнтації, девіантна поведінка.

План

1. Особливості соціологічного аналізу особистості.
2. Процес соціалізації особистості у сучасному суспільстві.
3. Соціальні типи особистості сучасного українського суспільства.
4. Соціальна діяльність і поведінка особистості. Сутність і види девіантної поведінки особи.

Методичні поради

Готуючись до *першого питання* студенту необхідно звернути увагу на те, що особистість є об'єктом вивчення багатьох гуманітарних дисциплін – філософії, психології, антропології, тощо. На відміну від цих наук соціологія розглядає людину як надзвичайно пластичну істоту, здатну до значних соціальних адаптацій, але водночас вирізняє в людині соціально-типові характеристики – риси, якими наділені певні типи людей. Специфіка соціологічного підходу до особистості полягає в тому, що соціологія намагається дослідити людину як найважливіший елемент суспільного життя. Соціологія розкриває механізм становлення людини під впливом соціальних факторів, розглядає шляхи і канали зворотного впливу особистості на суспільство, участь людини у змінах і розвитку соціуму.

Розкрити поняття «особистість», чітко розмежувавши терміни які використовуються у соціогуманітарних науках щодо людини в її різноманітних іпостасях. З'ясувавши поняття «особистість», порівняти його з поняттями «людина», «індивід», «індивідуальність» та

розмежувати їх. Слід звернути увагу на те, що особистість в соціологічних дослідженнях постає в єдності соціальних особливостей, властивостей і рис, набутих під впливом культури, конкретного соціального середовища, у якому живе та діє людина.

Проаналізувати основні теорії розвитку особистості: теорії розвитку (Ч. Кулі, Дж. Г. Мід,) психоаналітичні теорії (З. Фрейд, Е. Фромм).

Аналіз **другого питання** вимагає осмислення сутності процесу соціалізації особистості, визначення агентів соціалізації, розкриття суті первинної та вторинної соціалізації. Виділення й характеристика факторів і механізмів соціалізації. Зауважити, що важливими етапами соціалізації є адаптація та інтеріоризація. В процесі адаптації індивід пристосовується до рольових функцій, соціальних норм, вчиться співіснувати з соціальними групами і суспільством в цілому. Продовженням адаптації є інтеріоризація – засвоєння соціальних норм, цінностей, ролей у процесі взаємодії з соціальним середовищем. Проаналізувати особливості процесу соціалізації особистості в сучасних умовах, а також звернути увагу на проблеми які виникають у процесі соціалізації особистості в сучасному українському суспільстві.

Розглядаючи **третьє питання**, необхідно проаналізувати соціальні типи особистості. Розкрити поняття базового, модального та ідеального типів особистості. Показати, як трансформаційні зміни в Україні протягом останніх десятиріч вплинули на формування нових соціальних типів особистості: «людина радянська», «людина пострадянська», амбівалентний, конформно-амбівалентний, нігілістично-амбівалентний, мозаїчно-амбівалентний. Проаналізувати сучасний стан соціологічних типів українського суспільства та на основі такого аналізу передбачити можливий варіант розвитку українського суспільства: до авторитарної влади, до бунту, до диктатури або ж до демократичної еволюції.

При підготовці **четвертого питання** необхідно розкрити такі поняття як «соціальна діяльність» і «поведінка особистості». Проаналізувати спонукальні чинники соціальної поведінки особистості, а саме – потреби та інтереси, на основі яких формується мотивація діяльності. Разом вони є основою ціннісного ставлення особистості до навколишнього світу і використовуються для дослідження регуляторів соціальної поведінки. Важливо висвітлити поняття «санкції» та дати аналіз основних видів санкцій, які використовує суспільство для регуляції поведінки людей.

Розглядаючи дане питання слід наголосити на тому, що соціологію цікавить не тільки типова соціально обумовлена поведінка людей, але й соціальне відхилення, тобто девіація – поведінка, що виходить за межі існуючих в суспільстві норм. Унаслідок різноманітних причин духовного, економічного, політичного характеру в суспільстві завжди є люди з девіантною поведінкою. Необхідно виділити основні види девіантної поведінки такі як: злочинність (порушення законів); злочини без жертв (проституція, наркоманія, алкоголізм); самогубство (суїцид) тощо. Розкрити суть позитивної та негативної девіації. Варто наголосити, що час змінює норми і їх межі. Те, що вчора вважалося девіацією, сьогодні перетворилося на норму. Реакція суспільства на девіацію уточнює межі соціальних норм, сприяє соціальним змінам.

Література

1. Артеменко С. Б. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи. К. : КНЕУ, 2012. 188 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/197232306.pdf>
2. Гіденс Ентоні. Соціологія [Електронний ресурс] / Гіденс, Ентоні ; Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник ; Наук. ред. пер. О. Іващенко. – К. : Основи, 1999. – 726 с. (Глава 2 «Культура, суспільство та індивід». С.34–66)
3. Добренев В.И., Кравченко А.И. Фундаментальная социология в 15-ти томах: Т8. Социализация и образование, ИНФРА-М, 2005. С.1040
4. Козирев М.П. Соціологія: Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 440 с.
5. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. – 2-ге вид., допов. і випр. – К., 2004. 464 с.

6. Соціологія: Підручник. М. Горлач, В. Кремінь, В. Волович та ін. 6-е (доповнене та перероблене). Центр навчально літератури, 2019. 808с.
7. Соціологія : навчальний посібник / О. О. Титаренко. – Київ: ВД «Дакор», 2020. 210 с.
8. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко — Київ : ДУТ, 2019. 235 с.
9. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2010. 224 с.
10. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / За заг. ред. В. М. Пічі. К., Львів, 2002.
11. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Р. В. Зозуляк-Случик. – Івано-Франківськ : НАІР, 2015. – 218 с.
12. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціальнопсихологічний аналіз): Навч. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
13. Черниш Н.Й Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2009. 468с.
14. Щудло С. А. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник / С. А. Щудло, Т. М. Романів, І. Л. Мірчук. – Вид. 2-е. – Дрогобич : Вимір, 2007.– С. 94 – 109.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняття особистості з соціологічної точки зору.
2. Поясніть, яка відмінність між поняттями: людина, індивід, індивідуальність, особистість?
3. В чому полягає сутність процесу соціалізації?
4. Що таке соціальна адаптація та інтеріоризація як складові процесу соціалізації?
5. Дайте характеристику соціальним типам особистості та факторам, які їх визначають.
6. Якою є роль ціннісних орієнтацій у діяльності особистості?
7. Дайте визначення поняттю «девіантна поведінка» та назвіть основні типи девіації.

Література для самостійного опрацювання

1. Бевзенко Л. Життєвий успіх, цінності, стилі життя / Л. Бевзенко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 4. – С. 132 – 151.
2. Волович В. Автобіографія : соціологічне уявлення / В. Волович // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 3. – С. 184 – 199.
3. Кон В. Соціальна структура та особистість у процесі радикальних змін : аналіз України в період трансформацій / В. Кон, В. Хмелько, В. Паніотто, Гунг Го-Фунг // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 3. – С. 24 – 64.
4. Особистість у системі соціальних зв'язків // Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. П. Г. Городянська. К., 2002.
5. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: Монографія, К Фенікс, 2013. 540с.
6. Рюль В.О. Соціалізація дітей трудових мігрантів Закарпаття: Монографія/ Серія: Studia Regionalistica/ №7; РДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція дослідження регіонального соціуму «Карпатця».– Ужгород: Видавництво ФПО Брежа А.Е., 2013.с.222
7. Рюль В.О. Проблема неефективності агентів соціалізації дітей сучасної України/ В.О. Рюль // – Науковий вісник УжНУ Серія: Педагогіка. Соціальна робота № 31, 2014.– С.152-155
8. Пилипенко В. Людина за ринкових умов : вербальна поведінка та оцінка реформ / В. Пилипенко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 153 – 165.

9. Хутка С. Соціальна адаптованість особистості : концептуалізація поняття / С. Хутка // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 2. – С. 164 – 175.

Проблемні завдання

1. Процес соціалізації менеджера. Основні агенти його соціалізації.
2. Соціальні інститути та їхній вплив на вашу соціалізацію.
3. Отримання вищої освіти та її значення для соціалізації особи.
4. Впливають ціннісні орієнтації людини на соціальні відносини.
5. Прояв девіантної поведінки у середовищі студентства.
6. Соціальні чинники сучасного світу під впливом яких збільшується кількість проявів девіантної поведінки.
7. Шляхи і засоби профілактики девіантної поведінки.

Семінарське заняття 6 СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї ТА МОЛОДІ

Мета заняття: розкрити сутність сім'ї як соціального інституту і малої соціальної групи, проаналізувати сучасні тенденції розвитку сім'ї в Україні; з'ясувати зміст поняття «гендер» та розкрити проблеми гендерних відносин у сучасному суспільстві; з'ясувати особливості молоді як специфічної соціально-демографічної групи суспільства, розкрити проблеми молоді в Україні та проаналізувати сучасну державну молодіжну політику в Україні; розкрити суть, причини виникнення, види та прояви молодіжних субкультур.

Основні поняття: сім'я, шлюб, співжиття, моногамія, полігамія, полігінія, поліандрія, ендогамний шлюб, екзогамний шлюб, нуклеарна сім'я, складна сім'я, патріархат, матріархат, егалітарна сім'я, життєвий цикл сім'ї, гендер, молодь, молодіжні проблеми, молодіжна свідомість, державна молодіжна політика.

План

1. Стан і тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні.
2. Гендер та проблеми гендерних відносин у сучасному суспільстві.
3. Молодь як специфічна соціально-демографічна група суспільства. Проблеми молоді в Україні та державна молодіжна політика.
4. Молодіжна субкультура: види та прояви.

Методичні поради

Розгляд *першого питання* доцільно розпочати з розкриття основних тенденцій розвитку сучасної сім'ї зосередивши увагу на світовому та вітчизняному досвіді. Зауважити, що шлюб стає рівноправним, спостерігається додержання принципу егалітарності на протигагу патріархальності, створюються реальні передумови для подолання суперечностей між коханням і обов'язком. Необхідно зосередити увагу на стані, тенденціях розвитку сучасної сім'ї в Україні, а саме: зменшення кількості розширених сімей; збільшення кількості неповних сімей і дітей, народжених поза шлюбом; збільшення кількості самотніх людей, які не одружуються; зменшення середньої тривалості шлюбу; збільшення кількості розлучень. Важливо розкрити суть демографічної політики та її напрямів.

Розглядаючи *друге питання* необхідно розкрити зміст поняття «гендер». Тут слід показати особливість соціологічної інтерпретації цього поняття, яке полягає в тому, що «гендер» не є нейтральною категорією, яка просто фіксує соціально-культурні відмінності між жінками та чоловіками. Гендеру надається значення категорії стратифікаційної, на кшталт класу, раси, віку. Гендерні відносини трактуються як соціальні відносини нерівності за ознакою статі. Слід розкрити зміст таких явищ як: гендерні стереотипи, гендерні виміри політики та економіка і гендер. Проаналізувати проблеми гендерних відносин в Україні.

При підготовці *третього питання* важливо звернути увагу на молодь як специфічну соціально-демографічну групу суспільства, соціальне самопочуття якої є одним з головних показників розвитку суспільства, а проблеми формування її свідомості – однією з провідних у соціології. Проаналізувати поняття «молодь», обґрунтувати вікові межі цієї соціально-демографічної спільноти. Розкрити суть соціального, політичного та економічного самовизначення молоді. Проаналізувати та висвітлити проблеми молоді в сучасній Україні, їхні причини та перспективи вирішення.

Подальший розгляд питання передбачає аналіз державної молодіжної політики, яка є складовою частиною внутрішньої і зовнішньої політики нашої держави, наголосити на її законодавчому закріпленні. Зіставити поняття «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика». Слід окреслити основні напрями, принципи й форми діяльності держави щодо молоді, а саме: молодіжну політику у соціальній сфері, молодіжну політику у культурній сфері, молодіжну політику у сфері економіки, молодіжну політику у сфері політики та зовнішньополітичну молодіжну політику.

У *четвертому питанні* слід розкрити зміст поняття «субкультура» та з'ясування причин появи субкультур у суспільстві, а особливо у молодіжному середовищі. Дати визначення поняттю «молодіжна субкультура». Виокремити види та прояви молодіжної субкультури, її атрибути: мову (сленг), походження назв, зовнішній вигляд, стиль одягу, норми та зразки поведінки. Дайте характеристику таким типам субкультур: 1) за ціннісними орієнтаціями: романтико-ескапістські (гіпі, толкієністи, за деякими винятками байкери); гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, репери тощо); кримінальні (гопники, урла); анархо-нігілістичні чи радикально-деструктивні (панки, металісти, сатаністи тощо); 2) за історичним критерієм: традиційні, що мають довгу історію в країні (гіпі, панки, бітломани тощо); нові, які виникли упродовж останнього десятиліття (толкієністи, уніформісти, металісти тощо). Коротко охарактеризуйте деякі молодіжні субкультури, що відіграли значну роль у становленні цілого покоління людей.

Література

1. Богомаз К. Ю. Соціологія молоді: Навчальний посібник / К. Ю. Богомаз, І. І. Мачуліна, Л. М. Сорокіна. – Дніпродзержинськ: Вид-во ДДТУ, 2011.–358 с.
2. Гідденс Ентоні Соціологія / Е. Гідденс; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с. (Глава 7 «Сім'я, шлюб і особисте життя». – С.174–211.)
3. Гідденс Е. Сім'я, шлюб і особисте життя // Соціологія. К., 1999.
4. Головатий М.Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – 304 с.
5. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї : навч. посібник для вищ. закл. освіти / С.В.Глазунов – Дніпропетровськ: РВВДД. 2000. – 140 с.
6. Вакуленко С. М. Социология семьи .X. : ХНУ им. В. Каразина, 2003. – С. 59–75.
7. Добренёв В.И., Кравченко А.И. Фундаментальная социология в 15-ти томах: Т10. Гендер. Брак. Семья. ИНФРА-М, 2006. 1094 с.
8. Зубок Ю.А., Чупров В.И. Социология молодежи учебник под редакцией В.Т. Лисовского – СПб., издательства университета, М., 2011
9. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія молоді» для студентів спеціальності «Соціологія». укл.: Мачуліна І. І. – Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2013. – 92 с.
10. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї: Теорія і практика: Навчальний посібник. Київ, 2012, 186с.
11. Лукашевич М.П. Соціологія сім'ї : підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. – К. : Знання, 2013. – 223 с. //http://ipk-dszu.kiev.ua/journal/Ellibrari/Posibnik/Lukashevitch%20Soziolog%202012.pdf
12. Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч. І. Сім'я як соціальний інститут / Н.О. Ляшенко, Н.М. Семке. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 96 с.

13. Соціологія сім'ї: Підручник Гриф МОНУ(МБ/11-20022 від 25 грудня 2012 р.)/ Шандор Ф.Ф., М. П. Лукашевич. К.: Знання, 2013.
14. Соціологія: Підручник. М. Горлач, В. Кремінь, В. Волович та ін. 6-е (доповнене та перероблене). Центр навчально літератури, 2019. 808с.
15. Соціологія : навчальний посібник / О. О. Титаренко. – Київ: ВД «Дакор», 2020. – 210 с.
16. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко — Київ : ДУТ, 2019. 235 с.
17. Соціологія молоді // Соціологія культури: Навч. посібник. // О.М.Семашко, В.М.Піча, О.І.Погорілий та ін.- К.: „Каравела”, Львів: „Новий світ-2000”, 2002. – 334 с.
18. Пилипенко В. Є., Попова І. М., Танчер В. В. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посіб. 2–е вид. К.: Каравела, 2004. 350 с.
19. Підлісний М.М. Соціологія молоді: навчально-методичний посібник для курсантів денної форми навчання / М.М. Підлісний. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. – 91 с.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні типи сім'ї та форми шлюбу.
2. Розкрийте особливості соціологічних підходів до вивчення сім'ї як соціального інституту та як малої соціальної групи.
3. Які основні етапи життєвого циклу сім'ї.
4. Вкажіть особливості функціонування сучасної сім'ї в Україні.
5. Проаналізуйте різні сфери життєдіяльності чоловіків і жінок з точки зору забезпечення ними рівних можливостей для реалізації свого потенціалу.
6. Проаналізуйте поняття «гендерна нерівність».
7. У чому проявляється специфіка молоді як соціально-демографічної групи?
8. Вкажіть верхні і нижні кордони молодіжного віку. Які дискусії з приводу меж молодіжного віку вам відомі і чим вони викликані?

Література для самостійного опрацювання

1. Алек Д. Становлення гомосексуальної ідентичності та формування стіни відчуження між дорослими дітьми та їхніми батьками / Д. Алек // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 4. – С. 187 – 197.
2. Амджадін Л. Трансформаційні зміни інституту сім'ї та шлюбних відносин в українському суспільстві / Л. Амджадін // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 3. – С. 60 – 75.
3. Бурейчак Т. Погані часи для чоловіків? Соціологічні інтерпретації кризи маскуліності / Т. Бурейчак // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 1. – С. 79 – 94.
4. Елштайн Дж. Б. Громадський чоловік. Приватна жінка : Жінки в соціальній і політичній думці / Дж. Б. Елштайн // пер. з англ. – К. : Альтернативи, 2002. – 344 с.
5. Головенько В. Молодіжна політика як важлива складова суспільного розвитку / В. Головенько // Молодіжна політика : проблеми і перспективи. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич, 10 – 11 травня 2007 року / наук. ред. С. Щудло. – Дрогобич : Вимір, 2007. – С. 3 – 10.
6. Кон И.С. Социология молодежи. В кн.: Краткий словарь по социологии. – М., 1988.
7. Кон І. Сексуальна освіта – глобальне завдання XXI століття / І. Кон // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 94 – 114.
8. Латышева Т. В. Феномен молодёжной культуры: сущность, типы / Т. В. Латышева // Социс. - 2010. - № 6. - С. 94.

9. Лавріненко Н. Гендерні відносини в українській родині / Н. Лавріненко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2010. – № 1. – С. 138 – 162.
10. Лавріненко Н. Про нові методологічні підходи до дослідження інституту гендеру / Н. Лавріненко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 103 – 115.
11. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред. Е. М. Лібанової. - К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. - 248 с.
12. Рюль В.О Життєві цілі молоді пограниччя (на прикладі України, Угорщини та Польщі) / В.О. Рюль // – Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції/ За ред. проф. І.В.Козубовської, проф. Ф.Ф.Шандора.– Ужгород, 2016.– С.164-165
13. Рюль В.О., Бартош О.П. Мобільність молоді на пограниччі (на прикладі України, Польщі та Угорщини) / В.О. Рюль // – Науковий вісник УжНУ Серія: Педагогіка. Соціальна робота Випуск 2 (39), 2016.– С.221-225
14. Рюль В.О. Мобільність та міграційні настрої студентської молоді на пограниччі/ В.О. Рюль // – Науковий вісник УжНУ Серія: Педагогіка. Соціальна робота Випуск 2(41), 2017.– С.226-230
15. Соціологія : Терміни і поняття. Навчальний словник-довідник /Заг. ред. В.М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.] Львів: «Новий світ- 2000», 2018.658с.
16. Сокурская Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. – Харьков: Харьковский национальный университет имени В.А. Каразина, 2006. – 576 с.
17. Стрельник О. Багатодітна сім'я в Україні : дискурси та суперечності соціальної політики / О. Стрельник // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 1. – С. 156 – 165.
18. Стрельник О. Гендерна нерівність : теоретико-методологічні підходи до інтерпретації / О. Стрельник // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 4. – С. 147 – 154.
19. Стрельник О. Поняття соціального потенціалу в інтерпретації проблеми гендерної нерівності (за матеріалами соціологічних досліджень) / О. Стрельник // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 4. – С. 147 – 160.
20. Стрельник О. Соціальна стигматизація мономатеринських сімей / О. Стрельник // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 4. – С. 148 – 157.
21. Чигрин В. Сільська молодь : методологічні аспекти дослідження / В. Чигрин // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 116 – 132.
22. Чалова Н.О. Дисфункціональні сім'ї: поняття та особливості їх створення / Н.О. Чалова. Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – 2013. – Т. X. – Вип. 25, С. 525–539 // [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v10/i25/54.pdf>
23. Шевчук М.В., Савчук П.О. Проблеми молоді в сучасному суспільстві // Актуальні питання культурології. – 2006. – С. 52.

Проблемні завдання

1. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.
2. Основні функції сім'ї та їх реалізація сучасними українськими сім'ями.
3. Суть сімейної політики в Україні.
4. Розлучення, його позитивні та негативні сторони.
5. Забезпечення рівних можливостей доступу жінок і чоловіків до професійної зайнятості в економічному секторі України.
6. Проблеми молоді та проблеми з молоддю в сучасному українському суспільстві.

7. Суть державної молодіжної політики та місце в ній соціології молоді.
8. Молодіжна субкультура та характеристика її проявів.

Семінарське заняття 7 ЕКОНОМІЧНА СОЦІОЛОГІЯ

Мета заняття: з'ясувати передумови виникнення і основні етапи розвитку економічної соціології, проаналізувати її об'єкт і предмет, усвідомити її суть і зміст; розкрити суть економіки як соціального інституту, проаналізувати його структуру і основні функції; проаналізувати сучасну макроекономічну ситуацію в Україні, розкрити її вплив на соціальну сферу суспільства.

Основні поняття: економіка, економічне життя, соціальний механізм регулювання економіки, економічна сфера, економічна свідомість, економічна поведінка, економічна культура, соціальна політика, трудова мобільність, підприємницька діяльність.

План

1. Сутність та причини виникнення економічної соціології.
2. Економіка як соціальний інститут.
3. Основні функції економічних інститутів.
4. Макроекономічна ситуація в Україні, її вплив на соціальну сферу.

Методичні поради

Готуючи *перше питання*, слід звернути увагу на визначення поняття економічної соціології, зазначити, що це інтегральна наукова дисципліна, яка покликана розв'язувати проблеми, які не можна розв'язати ні з позицій лише економічної чи соціологічної наук.

Розкрити чинники, що передували виникненню економічної соціології, а саме: зростання ролі людського чинника у розвитку суспільства, як колективного суб'єкта суспільного життя, що має соціальну, демографічну, економічну і політичну структуру та функції; науково-технічний прогрес, який виявляється у широкому спектрі тенденцій, зокрема у зростанні технічної озброєності і спеціалізації суспільної праці, що зумовлює зміну ролі людини у системі «природа – суспільство»; зростання рівня освіти і культури; розширенням масштабів виробництва; ускладненням економічних зв'язків та мотиваційної структури діяльності особи.

Подальший розгляд питання передбачає визначення об'єкту, предмету, основних категорій та функцій економічної соціології. Слід також виділити та проаналізувати чотири етапи у розвитку економічної соціології: перший етап 1776 – 1820рр. (А. Сміт, Д. Рікардо, Р. Мальтус); другий етап 1820 – 1893рр. (теорія К. Маркса); третій етап 1893 – 1956рр. (М. Вебер, Е. Дюркгейм); четвертий етап з 1956 і до сьогодні (Т. Парсонс, Н. Смелзер, Р. Арон та їх послідовники).

Вивчення *другого питання* передбачає визначення економіки як одного із основних соціальних інститутів суспільства. Економіка як соціальний інститут – це насамперед сталий комплекс правил, принципів, норм економічної поведінки, за допомогою яких організовується практична взаємодія індивідів і здійснюється адаптація суспільства до умов його існування. Слід наголосити, що економіка як соціальний інститут має складну структуру, однак соціолога цікавлять соціальні механізми, які зумовлюють взаємодію цих інститутів, тому особливого значення набуває розгляд структури економіки як сукупності елементів: економічної свідомості, економічних організацій та економічних відносин.

Розкриваючи *третьє питання* необхідно усвідомити, що економіка як соціальний інститут виконує у суспільстві ряд функцій, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування та розвитку виробництва, розподілу, обміну і споживання, основна ж з цих функцій полягає в забезпеченні адаптації людини до навколишнього середовища, що

постійно змінюється. Необхідно проаналізувати наступні функції: стимулюючу, яка виявляється через формування економічних інтересів, підвищення продуктивності праці, збільшення прибутку; інноваційну – оновлення системи стимулювання та організації праці, організації виробничих процесів; інтегративну через об'єднання членів суспільства в процесі суспільного виробництва, тощо.

Слід підкреслити, що ефективність виконання названих функцій залежить від рівня економічної культури суспільства – сукупності норм, цінностей, традицій, за допомогою яких спрямовується й регулюється економічна поведінка окремих суб'єктів діяльності.

Розкриваючи **четверте питання**, необхідно проаналізувати макроекономічну ситуацію в Україні, висвітливши динаміку змін: безробіття, обсягу кредитування та процентної ставки, інфляції, середньої заробітної плати протягом року. Прослідкувати як вплинули зміни в макроекономічному середовищі на соціальну сферу, зробити певні прогнози та рекомендації.

Література

1. Варга Н. І. Інституціоналізація соціальних практик неформальної зайнятості населення в транзитивному суспільстві : монографія. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. 288 с.
2. Лукашевич М.П. Соціологія економіки : підручн. для студ. вузів / М.П. Лукашевич. – К. : Каравела, 2005. – 288 с.
3. Радаев В. В. Экономическая социология: учеб. пособие для вузов. Москва: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2009. 602 с.
4. Зарубина Н. Н. Экономическая социология: учебник и практикум для академического бакалавриата. 3-е изд. Москва: Изд-во Юрайт, 2015. 378 с.
5. Классика новой экономической социологии / пер. с англ. и с фр.; под науч. ред. В. В. Радаева, Г. Б. Юдина. Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. 381с.
6. Лукашевич М. П. Соціологія економіки: підручник. Київ: Каравела, 2005. 288 с.
7. Талер Р. Новая поведенческая экономика: Почему люди нарушают правила традиционной экономики и как на этом заработать: пер. с англ. Москва: Изд-во Э, 2017. 366 с

Контрольні запитання

1. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи становлення економічної соціології?
2. Як визначаються об'єкт і предмет економічної соціології?
3. Обґрунтуйте сутність сучасних економічних інститутів.
4. Які функції виконують соціальні інститути економіки?
5. Що таке економічний інституціоналізм?
6. Який існує взаємозв'язок економічної соціології з іншими науками?

Література для самостійного опрацювання

1. Анализ рынков в современной экономической социологии: пер. с англ. / отв. ред. В. В. Радаев, М. С. Добрякова. Москва: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2007. 423 с.
2. Булгаков С. Н. О рынках при капиталистическом производстве. Москва: Астрель, 2006. 528 с.
3. Валлерстайн И. Исторический капитализм. Капиталистическая цивилизация. Москва: ТНИ КМК, 2008. 176 с. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ: Основи, 1994. 269 с.
4. Веблен Т. Теория праздного класса. Москва: Либроком, 2010. 368 с.
5. Беккер Г. С. Экономический анализ и человеческое поведение // Теория и история экономических и социальных институтов и систем. Thesis. Москва: Начала-Пресс. Т. 1. Вып. 1. 1993. С. 24-40.
6. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. Москва: Добросвет, 2000. 388 с.

7. Бодрийяр Ж. Система вещей. Москва: Рудомино, 2001. 218 с.
8. Грановеттер М. Экономические институты как социальные конструкты: рамки анализа. Журнал социологии и социальной антропологии. 2004. № 1. С. 76-89.
9. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда: Метод социологии / Пер. с фр. Москва: Наука, 1990. 576 с.
10. Зелизер В. Социальное значение денег. Деньги на булавки, чеки, пособие по бедности и другие денежные единицы. Москва: ГУ ВШЭ, 2004. 284 с.
11. Зиммель Г. Философия денег // Теория общества. Сборник. Москва: КАНОН-прессЦ, Кучково поле, 1999. С. 309-383.

Проблемні завдання

1. Значення економічної культури громадян для розвитку суспільства.
2. Проблеми з функціонування економічних інститутів та їхня актуальність.
3. Обґрунтуйте взаємозв'язок економічного і соціального у розвитку суспільства.
4. Наведіть приклади економічної поведінки особи як предмета соціологічного аналізу.
5. Соціальні механізми регулювання економіки.
6. Людський чинник та його вплив на розвиток економіки.
7. Емпіричні дослідження економічної соціології, основні проблеми.

Семінарське заняття 8 СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ

Мета заняття: розкрити сутність соціології праці як спеціальної соціологічної теорії, проаналізувати її об'єкт, предмет та основні функції; розкрити мотиваційні аспекти праці; визначити як майбутні менеджери можуть використати соціологію праці у своїй діяльності, дати соціологічний аналіз проблемам зайнятості й безробіття в сучасній Україні.

Основні поняття: праця, процес праці, організація праці, умови праці, зміст праці, характер праці, трудовий колектив, соціально-трудова відносина, трудова адаптація, гроші, профспілки, професійна майстерність, професійна творчість, страйк, кар'єра, мотив, навички, зайнятість, безробіття, конфлікт, соціально-трудова мобільність.

План

1. Сутність соціології праці як спеціальної соціологічної теорії.
2. Мотиваційні аспекти праці. Кар'єра людини в соціології праці.
3. Використання соціології праці в діяльності менеджера.
4. Соціологічне дослідження проблем зайнятості й безробіття в сучасній Україні.

Методичні поради

Перше питання передбачає з'ясування суті соціології праці, розкриття її поняття, визначення об'єкта, предмета та основних функцій. Втім особливу увагу слід звернути саме на предмет соціології праці, виокремивши його три складові згідно В. Полторака. Соціологія праці є найзагальнішою зі спеціальних соціологічних теорій, що мають предметом свого дослідження соціально-трудова відносина і процеси, соціальні інститути і спільноти у сфері праці (соціологія трудового колективу, соціологія професій, соціологія організації, промислова соціологія та ін.), форми і методи впливу на них.

Важливо зазначити про основну проблематику соціології праці, серед якої особливої актуальності набувають дослідження з оптимізації трудової організації і соціальної структури суспільства; аналіз ринку праці як регулятора раціональної мобільності трудових ресурсів; оптимальне поєднання моральних і матеріальних стимулів ставлення людей до

праці; дослідження причин і розробка системи заходів із попередження і регулювання трудових конфліктів. Важливим аспектом соціології праці сьогодні також є безробіття. Необхідно виділити і охарактеризувати типи безробіття, а саме: фрикційне, структурне, циклічне, приховане.

Слід наголосити, що дослідження, які проводяться в межах соціології праці, є вкрай потрібними для формування науково обґрунтованого і ефективного менеджменту, розробки програм інноваційного та соціально-економічного розвитку виробничих організацій і трудових колективів, регулювання трудових відносин та суперечностей.

У **другому питанні** висвітлити систему мотиваційних аспектів праці. Слід проаналізувати процес організації праці як джерело мотивації, види мотиваційних форм організації праці: ротація, розширення виробничого циклу, збагачення змісту праці, індивідуальні й групові форми організації праці. Мотивація трудової діяльності людей в основному зводиться до двох основних моментів: по-перше, ставлення людини до праці залежить від матеріальних винагород; по-друге, від змісту самої праці, творчого характеру праці, відносин в колективі тощо. Загальна дія мотивів усіх рівнів створює своєрідний соціально-психологічний баланс, який зумовлює загальний стан задоволеності людини роботою.

Детальніше слід розглянути сучасні погляди на концепцію службової кар'єри людини в соціології праці, зокрема охарактеризувати фази становлення та розвитку кар'єри, основні типи кар'єри: кар'єра управлінця, спеціаліста, підприємця, кар'єра індивідуаліста.

Розглядаючи **третьє питання** слід розкрити можливості, що закладені у змісті функцій соціології праці для підвищення ефективності управлінської діяльності менеджера. Охарактеризувати основні проблеми, напрямки й розділи, які сформулювалися у науках про працю й персонал, а саме: продуктивність праці, людський капітал, умови праці, проектування трудових процесів, мотивація, організація управління, тощо. Зауважити, що корисність соціології праці прямо залежить від того, чи може вона забезпечити менеджера необхідною для управління соціальною інформацією, необхідного обсягу і якості. Ця корисність полягає у виборі таких джерел і засобів забезпечення інформацією, які найбільш адекватно відбивають ситуацію управління, стан соціально-трудових відносин в організації. Саме соціологічна інформація завдяки своїм особливостям має ряд переваг: об'єктивність, відносна дешевизна, оперативність, багатогранність, динамічність, в результаті чого соціологія праці виступає найкращим джерелом інформації про соціально-трудові відносини.

При розгляді **четвертого питання** необхідно зосередити увагу на економічних реформах в Україні та їхніх наслідках, озвучити оцінку експертів-фахівців з цього питання. Слід використати результати конкретних соціологічних досліджень з проблем зайнятості та безробіття в Україні, які проводилися за останні роки соціологічними центрами України та зарубіжними організаціями. Розглянути причини невдач та здобутків економічного розвитку в Україні, визначити чинники та напрями економічного оздоровлення та спрогнозувати його наслідки для підвищення зайнятості населення і, як наслідок, – зменшення безробіття в країні.

Література

1. Бріль М. С. Безробіття в Україні: теоретичні та практичні аспекти. Бізнес Інформ – 2016. №2. – С. 208 – 213
2. Варга Н. І. Вплив соціокультурного середовища на інституціоналізацію неформальної зайнятості. *Соціокультурний розвиток регіонального соціуму в контексті національної безпеки: міждисциплінарний вимір*: колективна монографія / за заг. ред. І. А. Мейжис, Л. А. Ляпіна. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. С. 241–261.
3. Варга Н. І. Неформальна зайнятість в Україні: соціально-економічний зріз. *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*, 2018. Том 23. Вип. 1 (30). С. 28–38.
4. Герасименко О. О. Дистанційна зайнятість: сучасні тренди в організації та оплаті праці. Бізнес Інформ . – 2017. - №11. – С.233-239

5. Лукашевич М. П. Соціологія праці : Підручник. – К. : Либідь, 2004. – 440 с.
6. Лукашевич М. П. Соціологія ринків : підручник. Київ : ПК ДСЗУ, 2011. 231 с.
7. Коломієць О. О. Тіньова зайнятість та перспективи її легалізації в Україні. Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України "КПІ". Вип. 14. – С.35-40
8. Соціальна, поведінкова, адаптивна економіка: теорія і практика: монографія / за ред. О.І. Павлова – Одеса: Астропринт, 2016. – 172 с.
9. Соціологія : Терміни і поняття. Навчальний словник-довідник /Заг. ред. В.М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.] Львів: «Новий світ- 2000», 2018.658с.

Контрольні запитання

1. Що є предметом соціології праці як галузевої соціології?
2. Які основні функції соціології праці?
3. Як мотивується та регулюється трудова поведінка?
4. Які фази розвитку кар'єри визначає Росе А.Вебер?
5. Назвіть основні типи кар'єри, виділені М. Костером.
6. У чому переваги соціологічної інформації щодо діяльності менеджера?
7. Якими методами користується соціологія, досліджуючи сферу праці?

Література для самостійного опрацювання

1. Гидденс Е. Социология. https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/gidd/
2. Эрнандо де Сото. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире / пер. с англ. Пинскер Б. Москва : Catallaxy, 1995. 320 с.
3. Тоффлер Э. Шок будущего = Future Shock, 1970. - М.: АСТ, 2008. - 560 с.
4. Тоффлер Э. Третья волна = The Third Wave, 1980. - М.: АСТ, 2010. - 784 с.
5. Харрари Н. «Homo Deus: Краткая история завтрашнего дня». 409 с.

Проблемні завдання

1. Використання менеджером у своїй професійній діяльності знання із соціології праці.
2. Найкраща мотивація трудової діяльності особи в умовах ринкової економіки.
3. Соціологічна інформація у діяльності менеджера.

Семінарське заняття 9 СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Мета заняття: осмислити сутність і зміст соціології управління як науки, визначити предмет та об'єкт соціології управління, виокремити фундаментальну категорію соціології управління – «соціальне управління», розкрити зміст управлінського рішення, його стадії розробки та основні вимоги; розкрити зміст соціальної політики, її значення в соціальному управлінні.

Основні поняття: управління, соціальне управління, управління соціальними процесами, стихійне управління, самоуправління, менеджмент, керівник, менеджер, стиль керівництва, управлінське рішення, програма соціального розвитку, соціальне прогнозування, соціальний проект, соціальне планування, соціальна діагностика, соціальна технологія.

План

1. Сутність соціального управління.
2. Управлінське рішення.
3. Соціальна політика та її місце в соціальному управлінні.
4. Конфлікт як форма соціального протистояння.

Методичні поради

Розгляд *першого питання* слід розпочати з розкриття сутності і змісту соціології управління, варто зазначити, що соціологія управління – це спеціальна соціологічна теорія, яка не лише досліджує природу управлінських відносин, з'ясовує соціальні цілі управління з погляду соціальних критеріїв, аналізує соціальні наслідки управлінських рішень і дій, а й вивчає закономірності, засоби, форми та методи цілеспрямованого впливу на соціальні відносини й процеси, що відбуваються в суспільстві та його підсистемах з метою впорядкування, підтримки, збереження його оптимального функціонування й розвитку або зміни, переведення до іншого стану. Визначити об'єкт та предмет соціології управління.

При подальшому розгляді питання необхідно виокремити фундаментальну категорію соціології управління – «соціальне управління». Розкрити сутність соціального управління як одного з основних типів управління, функція якого полягає в забезпеченні реалізації потреб розвитку суспільства та його підсистем, виділити його властивості та характерні особливості. Дати характеристику поняттю «стихийне управління», адже суспільне життя не можна зробити повністю соціально регульованим, поряд зі свідомим управлінням у суспільстві завжди було стихійне управління, або, інакше кажучи, були стихійні регулятори суспільних процесів.

У *другому питанні* необхідно розкрити суть управлінського рішення, стадії розробки та основні вимоги. Зазначити, що рішення являється складовою будь-якої управлінської діяльності. Наголосити, що організаційні рішення можна кваліфікувати як запрограмовані і незапрограмовані, розкрити їхній зміст та доцільність прийняття цих рішень в залежності від ситуації. Висвітлити та розкрити суть характеру процесу прийняття рішення, а саме інтуїтивний, оснований на судженнях та раціональний. Найефективнішим процесом прийняття рішення є її раціональний вибір, який має складатися з певних етапів. При подальшому розгляді цього питання необхідно розкрити суть цих етапів.

Логіка розкриття *третього питання* вимагає осмислення однієї зі складових внутрішньої політики держави, її власних структур і тих політичних сил, що спрямовують свою діяльність на розв'язання соціальних проблем – соціальну політику. З'ясувати у чому полягає мета соціальної політики держави. Дати характеристику та розкрити суть механізмів соціальної політики: соціального захисту, соціальної підтримки та соціальної допомоги. Визначити риси соціальної політики у період стабільного суспільства та в кризових умовах.

У *четвертому питанні* слід дати визначення поняття «конфлікт», навести приклади визначення конфлікту Л. Козером, Р. Дарендорфом, В. Парето та ін. соціологами. Слід розкрити та проаналізувати причини й умови виникнення конфліктів, а саме: соціальну нерівність, обмеженість ресурсів, несумісність претензій конфліктуючих сторін, тощо. Класифікувати конфлікти та їхні типи з погляду менеджерів, виділити форми конфліктної боротьби. Проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні умови виникнення виробничих конфліктів. Розкрити суть нейтралізації конфлікту, розглянути роль спеціально підготовлених фахівців щодо нейтралізації конфлікту: «узгоджувача», «координатора», «терапевта», «арбітра», та допомоги «третьох сторін».

Література

1. Дворецька Г. В. Соціологія : Навчальний посібник / Г. Дворецька – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.
2. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс: Підручник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – К. : Каравела, 2004. – 456 с.

3. Полторак В.А. Маркетинговые исследования / В.А. Полторак. – Днепропетровск : «Арт-Пресс», 1998. – 136 с.
4. Полторак В.А. PR в бизнесе : Конспект лекций / В.А. Полторак. – Д. : ДУЭП, 2008. – 112 с.
5. Пилипенко В. Спеціальні та галузеві соціології : Навч. посіб. / В. Пилипенко, О. Вишняк. – К. : Каравела, 2003. – 304 с.
6. Суворов Л. Социальное управление : Опыт философского анализа / Л. Суворов, А. Аверин. – М. : Мысль, 1984. – 232 с.
7. Соціологія: Підручник / Н.П. Осипова, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін.; За ред. Н.П. Осипової. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
8. Соціологія : Терміни і поняття. Навчальний словник-довідник / Заг. ред. В.М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.] Львів: «Новий світ- 2000», 2018.658с.

Контрольні запитання

1. Що вивчає соціологія управління?
2. Назвіть об'єкти соціального управління.
3. Охарактеризуйте основні функції соціального управління.
4. В яких ситуаціях є доцільність непрогнозованих рішень ?
5. Назвіть механізми соціальної політики та розкрийте їхню суть.
6. Яка різниця між поняттями «конфлікт» і «конфліктна ситуація»?
7. Назвіть об'єктивні і суб'єктивні причини конфлікту?
8. Хто такий узгоджувач, координатор, терапевт, арбітр?
9. У чому полягає роль “третьох сторін” у конфлікті?

Література для самостійного опрацювання

1. Акімов Д. Соціальний маркетинг : предмет і основні типи / Д. Акімов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 186 – 203.
2. Домбровська А. Особливості використання е-послуг споживачами деяких країн Центрально-Східної Європи / А. Домбровська, Я. Янось-Кресло, Ю. Пачковський // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011.– № 4. – С. 163 – 183.
3. Набруско І. Соціокультурна роль грошей у процесі споживання / І. Набруско // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2011.– № 1. – С. 147 –155.
4. Рахманов О. Власники великого капіталу як економічний суб'єкт: еволюція співвідношення контролю і власності / О. Рахманов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 2. – С. 66 – 78.
5. Рахманов О. Соціально-демографічний портрет керівників великого бізнесу в Україні / О. Рахманов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2014. – № 3. – С. 168 – 176.
6. Резнік В. Стан соціальної легітимності приватної власності як предмет емпіричного соціологічного аналізу / В. Резнік // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 2. – С. 70 – 102.
7. Соколовський І. Прогнозування поведінки споживачів на підставі теорії поширення інновацій : теоретичні засади і можливості практичного застосування / І. Соколовський // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 4. – С. 128 – 137.

Проблемні завдання

1. Роль соціології управління в умовах ринкової економіки.
2. Перерахуйте основні риси соціальної політики в період переходу до ринкової економіки.
3. Назвіть основні соціальні гарантії, які застосовуються в Україні.

4. Пенсійна система України та її характеристика.
5. Причини соціальних конфліктів у сучасній Україні та їх аналіз.

Семінарське заняття 10 СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ ТА РЕЛІГІЇ

Мета заняття: визначити сутність соціології культури, розкривши об'єкт і предмет цієї галузевої соціологічної теорії; пояснити зміст культури як соціального явища та визначити її основні функції, схарактеризувати основні елементи культури як соціальної системи, виявити основні форми, види та типи культури в сучасному суспільстві; осмислити роль релігії як соціального інституту в суспільстві, її структуру й соціальні функції, зробити соціологічний аналіз релігійної ситуації в Україні.

Основні поняття: культура, висока (елітарна) культура, народна (фольклорна) культура, масова культура, субкультура, суперкультура, контркультура, девіантна культура, особистісна культура, матеріальна культура, духовна культура, цінності, соціальні норми, обряди, звичаї, традиції, релігія, релігійна свідомість, релігійна діяльність, релігійні відносини, церква, секта, деномінація.

План

1. Основні підходи до визначення культури в соціології. Основні елементи, види і функції.
2. Специфіка соціокультурної ситуації в Україні.
3. Релігія як соціальний інститут.
4. Сучасна релігійна ситуація в Україні.

Методичні поради

Аналізуючи *перше питання*, слід наголосити, що «культура» – не тільки широковживане слово, але й важливе наукове поняття, без якого не може обійтися жодна сфера теоретичного знання про суспільство. Дати визначення поняттю «соціологія культури», виділити її об'єктне поле та предмет дослідження. Оскільки, культура – явище складне, поліструктурне: вона інтегрована в різноманітні сфери життєдіяльності людини, важливо у такому випадку проаналізувати основні соціологічні підходи до визначення культури, виокремити її елементи, з'ясувати, що включають у себе поняття матеріальна й духовна культури, і який зв'язок існує між ними. У процесі розгляду цього питання варто проаналізувати основні типи, елементи і форми культури, а також розглянути основні її функції: пізнавальну, освітньо-виховну, регулятивну, комунікативну, інтегративну та функцію соціальної пам'яті.

У *другому питанні* важливо виокремити ряд чинників, передумов, у тому числі позакультурних, які вплинули на сучасну соціокультурну ситуацію України. Варто проаналізувати різні типи культур які є у сучасній Україні та визначити причини такої різноманітності. Виявити причини сьогоднішнього піднесення української національної культури. Необхідно також розкрити наслідки впливу західної та східної культур на українське суспільство. Проаналізувати першочергові заходи, щодо подальшого розвитку культурного потенціалу в Україні: зміцнення матеріальної бази культури, упровадження нових форм фінансового забезпечення, демократизація культурної політики, реформи системи народної освіти, залучення у сферу соціокультурної творчості все ширшого загалу, упровадження культури в усі сфери громадянського життя українського суспільства, що забезпечить розвиток держави та її єдність і територіальну цілісність.

У *третьому питанні* потрібно простежити процес становлення і розвитку соціології релігії (М. Вебер, Е. Дюркгейм). Розкрити зміст соціології релігії як галузевої соціології, що вивчає взаємозв'язок релігії з суспільством, соціальними інститутами і організаціями, вплив

релігії на свідомість і поведінку індивідів, соціальних спільнот, досліджує утворення і функціонування релігійних груп та інститутів. Визначити об'єкт і предмет соціології релігії та розглянути соціальні функції релігії, їхнє місце та роль у суспільному житті. Виділити два рівні вивчення релігійних феноменів у соціології релігії: теоретичний, який розглядає релігію, як цілісну підсистему і вивчає її взаємодію з іншими соціальними структурами, визначає її природу, місце та роль у суспільстві; емпіричний, на якому вивчається релігійність соціальних і демографічних груп, окремих особистостей, вплив приналежності до тієї чи іншої конфесії на життєві позиції і спосіб життя. Дати характеристику категоріям соціології релігії: релігійна свідомість, релігійна психологія, релігійна діяльність, релігійні відносини, релігійні організації та інститути.

Відповідь на **четверте питання** повинен розкрити аналіз сучасної релігійної ситуації в Україні. Тут потрібно зосередити свою увагу на поліконфесійності українського суспільства, кількісний і якісний ріст релігійного середовища та входження Церкви як суспільного інституту в багатогранні стосунки з іншими суспільними інституціями. Слід дати розгорнутий соціологічний аналіз релігійної карти сучасної України.

Література

1. Богданова О.В. Соціологія релігії: Навчально-методичні матеріали. Електронне видання. К.: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2014. 82с.
2. Болотова В.О. Соціологія культури : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія»/ В.О. Болотова. – Харків : НТУ«ХП», 2017. – 104 с.
3. Вілсон Б. Соціологія релігії. пер. з англ. М. Хорольська. Х. : Акта, 2002. - 344 с.
4. Гараджа В.И. Социология религии : учебное пособие. М., 2005. 348 с.
5. Дуда Н.М. Світові релігії : навч. посібник / Н. М. Дуда, О.О. Тарасенко. – Л. : ЗУКЦ, 2008. - 200 с.
6. Гідденс Ентоні Соціологія / Е. Гідденс; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с. (Глава 2 «Культура, суспільство та індивід». С.34–66) (Глава 16 «Релігія» С.505-543)
7. Добренков В.И., Кравченко А.И. Фундаментальная социология в 15-ти томах: Т11. Культура и религия. ИНФРА-М, 2007. 1104 с.
8. Докаш Віталій Іванович Соціологія релігії : навч. Посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 254 с.
9. Зиммель Г. К социологии религии. Избранное: В 2 т. – М., 1996. Т.1.
10. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. 2-ге вид., допов. і випр. К., 2004.
11. Пірен М. І. Соціологія релігії: Підручник. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. 344 с.
12. Соціологія : Терміни і поняття. Навчальний словник-довідник /Заг. ред. В.М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.] Львів: «Новий світ- 2000», 2018.658с.
13. Соціологія релігії: навчальний посібник / Шандор Ф.Ф. М. П. Лукашевич. Ужгород: Знання, 2010. 270 с.
14. Соціологія релігії: навч. посібник Гриф МОНУ (Ми 1- I 1-2244 від 18.03.2011 р.). / Шандор Ф.Ф. М. П. Лукашевич. К.: Знання, 2011. (Вища освіта 21 століття).-222с.
15. Сапелкіна З.П. Релігія і культура. Релігійний туризм : навч. посіб. К. : Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України, 2012. 187 с.
16. Соціологія: Підручник. М. Горлач, В. Кремінь, В. Волович та ін. 6-е (доповнене та перероблене). Центр навчально літератури, 2019. 808с.
17. Соціологія : навчальний посібник / О. О. Титаренко. – Київ: ВД «Дакор», 2020. 210 с.
18. Соціологія культури: навч. посібник (вид.2-ге). За ред. О.М. Семашко, В.М. Пічі. Львів: «Новий світ- 2000», 2020. 353с.

19. Юрій М.Ф. Соціологія культури: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2006 . 302 с.
20. Хоронжий А.Г. Соціологія релігії: курс лекцій : навчальний посібник. Магнолія, 2006, 2007. – 170 с.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні форми культури.
2. Перерахуйте основні підходи до визначення культури в соціології.
3. Яка існує відмінність між поняттями «цінності» й «норми»? Що об'єднує ці поняття?
4. У чому полягає специфіка соціокультурної ситуації в сучасній Україні?
5. Назвіть єдність і відмінність між міською і сільською культурами.
6. Зробіть соціально-культурну характеристику управлінської інтелігенції.
7. У чому полягає специфіка соціології релігії?
8. Чим різняться теоретичний та емпіричний рівень вивчення релігійних феноменів?
9. Що ви розумієте під релігійністю?
10. Визначте роль релігії в соціалізації особистості.

Література для самостійного опрацювання

1. Богданова О. Чи може релігія сприяти демократії? / О. Богданова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 1. – С. 74 – 91.
2. Злобіна О. Традиціоналізм та інновація в українському вимірі / О. Злобіна, В. Тихонович // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – №4. – С. 69 – 93.
3. Іванкова-Стецюк О.Б. Соціологія релігії у пошуках теоретико-методологічних орієнтирів: український контекст. Українське релігієзнавство., 2011. № 60.
4. Іванкова-Стецюк О. Перспективи модифікації дисциплінарного статусу соціології релігії / О. Іванкова-Стецюк // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 3. – С. 139 – 149.
5. Лашук І. Культура сучасного суспільства : методологічні та методичні аспекти соціологічного вивчення / І. Лашук // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 4. – С. 38 – 53.
6. Кутуза, Н. В. Теоретичні виміри наукової кваліфікації впливу: філософський і релігійний аспекти [Текст] / Н. В. Кутуза // Закарпатські філологічні студії. – Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2018. – Т. 1 № Вип. 7. – С. 24–30.
7. Лукашук В. Трансформація спорту: від забави до індустрії / В. Лукашук // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 2. – С. 130 – 143.
8. Стебляк Д.М. Роль християнського фундаменталізму у виборчому процесі США. Порівняльний аналіз з країнами Європи. // Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 р.) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. – Ужгород: РІК-У, 2020. – 392 с.
9. Хохол, Т. Релігійно–політичні чинники сучасного розвитку Європейського Союзу [Текст] / Т. Хохол // Геополітика України: історія і сучасність : зб. наук. пр. / ред. кол.: І.В.Артёмов (голова) та ін. – Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2016. – № Вип.2 (17). – С. 343-348.
10. Шандор Ф.Ф. Вплив процесів' секуляризації на інститут політики (соціально-правові взаємовідносини між інститутами релігії, держави та політики). Науковий вісник „Сучасна українська політика”. - Київ. 2008. Випуск 10.
11. Шандор Ф.Ф. Сакралізаційні та секуляризаційні тенденції в суспільстві ризиків. Науковий вісник УжНУ серія педагогіка і соціальна робота, 2016. Вип.39 (2)

12. Шандор Ф.Ф., Бартош О.П., Борщ К.К. Соціологічні виміри інституту релігії Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2018. Вип.1(42)

Проблемні завдання

1. Чи могла, на вашу думку, правильна соціокультурна політика на сході України запобігти конфліктній ситуації.
2. «Американізація» та «русифікація» її вплив на українську культуру.
3. Причини релігійних конфліктів у сучасній Україні.
4. Роль релігії у житті нашої країни.

Семінарське заняття 11 ЕТНОСОЦІОЛОГІЯ

Мета заняття: з'ясувати суть етносоціології як спеціальної соціологічної теорії та її місце в системі сучасних соціологічних знань, розкрити предмет та об'єкт етносоціології; зіставити поняття «етнос» і «нація», розкрити їхній зміст згідно з соціологічним підходом; дати характеристику етнічній структурі українського суспільства.

Основні поняття: етнос, етнічність, нація, народність, плем'я, народ, соціально-етнічні інтереси, титульний етнос, національна меншина, цінності, ідентифікація, ідентичність, етнічна ідентичність, національна ідентичність, етноцид, асиміляція, сегрегація, інтеграція, етнічна толерантність, інтолерантність, поліетнічність.

План

1. Специфіка етносоціології як науки.
2. «Етнос» і «нація» як об'єкти соціологічного аналізу.
3. Етнічна структура українського суспільства.

Методичні поради

У *першому питанні* необхідно зауважити, що склад населення будь-якої країни у даний конкретний час не є сталим від початку часів, а є результатом різних суперечливих історичних обставин, економічних зв'язків, міграцій, колонізаційної чи асиміляційної політики, саме поліетнічність є причиною багатьох конфліктів, суперечностей та воєн. Розкрити специфіку етносоціології як спеціальної соціологічної теорії, яка вивчає генезис, сутність, функції, загальні закономірності розвитку етносів, міжетнічних відносин, механізми взаємозв'язку етнічних і соціальних явищ. Охарактеризувати сферу етносоціології, яка охоплює широке коло питань: динаміка розвитку різних етнічних груп; темпи соціальних переміщень в етнічних групах; процеси взаємодії сучасної і традиційної етнічно-національної культури; формування етнічної самосвідомості; внутрішні і зовнішні міграції етнічних груп і національних меншин; витоки та прояви націоналізму тощо. Етносоціологія акцентує увагу на вивченні основних точок напруги і попередженні міжнаціональної конфронтації. В разі ж виникнення міжнаціональних конфліктів соціологи допомагають знайти шляхи їх мирного розв'язання, налагодження міжнаціональних стосунків. При розгляді цього питання, варто було б навести приклади міжетнічних конфліктів, які залишаються не розв'язаними і є предметним полем етносоціології, а саме: Косово у колишній Югославії, палестинська проблема і близькосхідна криза, північна Ірландія (Ольстер), Українсько-польське пограниччя у 1940 рр., а також конфлікти у сучасній Україні.

Розгляд *другого питання* слід розпочати з розкриття змісту понять «етнос» і «нація» з погляду соціології. Виділити, що етнос є спільнотою, утвореною на культурно-історичних та духовно-регулятивних засадах, а нація є утворенням політико-правовим і соціально-

економічним. Розв'язання проблеми співвідношення понять етнос і нація потребує розмежування принципово відмінних між собою етатистської та етнологічної версій поняття «нація», етнічної та політичної її моделей. Показати, що в епоху глобалізації саме концепція багатокультурності «мультикультуризму» вважається більш перспективною, або у поєднанні «ідеї етнічної серцевини з ідеєю громадянського патріотизму».

У *третьому питанні* потрібно дати характеристику етнічній структурі українського суспільства тим самим вказати, що Україна – поліетнічна держава, до складу якої входять різні за походженням і ступенем соціально-економічного розвитку та культури етнічні спільноти. За результатами перепису 2001 року, в Україні проживає понад 130 етнонаціональних груп. Дайте розгорнуту характеристику процесам, що стали причиною виникнення цих етнонаціональних груп, а саме: складне історичне минуле, зміна кордонів, міграційні процеси, зокрема еміграція чи депортація, тощо. Необхідно зосередити увагу на понятті етнічність, адже саме етнічність пов'язує особистість з етнічною групою. Виокремити індикатори, які дають можливість визначати рівень та стан етнічної самосвідомості: знання історії свого народу (історична пам'ять), ставлення до національних традицій та свят, ставлення до мови свого етносу, почуття національної гідності тощо.

Література

1. Арбеніна В. Л. Етносоціологія : навчальний посібник. Видання друге, допов і перероб Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 316 с.
2. Серета Вікторія. Етносоціологія: Навчальний посібник. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2007. - 160 с.
3. Гідденс Ентоні Соціологія / Е. Гідденс; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с. (Глава 9 «Етнічність і раса» С.256-290)
4. Головаха Євген, Горбачик Андрій. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження», 2005 2007-2009. - Київ : Інститут соціології НАН України, 2010.
5. Данилюк Іван. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір / І. В. Данилюк. - Київ : САММІТ-КНИГА, 2010.
6. Демографічна криза в Україні: Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії // Під ред. В. Стешенко. К., 2018. С. 178.
7. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 355 с.
8. Етносоціологія: довідник / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, Центр етноглобалістики. - К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. - 205 с. Аза Л. О.
9. Етносоціологія: сучасний контекст. Соціологічна теорія : навчальний посібник. - Київ : ІС НАНУ, 2007.
10. Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю. та ін. Етносоціологія: терміни та поняття. Навчальний посібник. – К.: Видавництво УАННП “Фенікс”, 2003. 176 с.
11. М. О. Шульга . Етносоціологія // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18073
12. Соціологія : Терміни і поняття. Навчальний словник-довідник /Заг. ред. В.М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.] Львів: «Новий світ- 2000», 2018.658с.
13. Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір. За наук. ред. М.О. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2017. 198 с.

14. Хрящевська Л.М. Етнонаціональна політика в Україні в період незалежності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 208 с.

Контрольні запитання

1. Що вивчає етносоціологія?
2. Окресліть предмет дослідження етносоціології.
3. Що таке етнос, в яких історичних формах він може функціонувати?
4. Що спільного і які відмінності між поняттями «етнос» і «нація»?
5. Дайте визначення категорії «нація». Під впливом, яких чинників формується нація?
6. Що таке політична нація, якими шляхами вона формується ?

Література для самостійного опрацювання

1. Бабосов Є. Особливості та багатоманіття ідентичностей в сучасній Білорусі / Є. Бабосов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 4. – С. 20 – 37.
2. Бутковська Н.Ю. Поняття “етнічність” в соціологічному дискурсі, 2011 https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13_69.pdf
3. Володимир Пержун , Олена Щур Етнічні спільноти: особливості формування і функціонування у суспільстві. Релігія та Соціум. – 2014. – №1-2 (13-14) [http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Chasopys/Vup1-2\(13-14\)/25.pdf](http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Chasopys/Vup1-2(13-14)/25.pdf)
4. Епштейн А. Єврейські літні табори для старшокласників і формування багатоскладової національно-конфесійно-громадянської ідентичності молоді в сучасній Україні / А. Епштейн // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 3. – С. 125 – 138.
5. Євтух В. Етнічність у транснаціональному соціальному просторі : дизайн дослідницького проекту / В. Євтух // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2013. – № 1. – С. 3 – 26.
6. Зан М.П. Інституційний дизайн етнополітики та політичне представництво етнічних меншин республіки Польща. Регіональні студії, №16, 2019. http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/16/16_2019.pdf#page=5
7. Зан М.П. Неорусинство на Закарпатті як латентний фактор дезінтеграційної загрози єдності українського етнонаціонального простору. Стратегічні пріоритети. Серія:Політика,2017.№1.С.62-71.
8. Кононов І. Галичина другої половини ХІХ століття : освіта, мова та національна ідентичність українців / І. Кононов // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 2. – С. 190 – 202.
9. Куценко О. До соціальної інтеграції чи до розвитку “паралельних суспільств”? (Порівняльне дослідження міжетнічних взаємодій) / О. Куценко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С. 140 – 185.
10. Нельга О. Етнічний склад і етнічна структура суспільства : спроба уточнення понять / Нельга // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С.115 – 129.
11. Паніотто В. Динаміка ксенофобії й антисемітизму в Україні (1994-2007) / В. Паніотто // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С. 197 – 213.
12. Паніна Н. Чинники національної ідентичності, толерантності, ксенофобії та антисемітизму в сучасній Україні / Н. Паніна // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 4. – С. 26 – 45.
13. Паронікян А. А. Етнокультурная диверсифікація: реалії та перспективи України на шляху до мультикультуралізму // Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» Випуск 39, 2017

Проблемні завдання

1. Основні моделі побудови міжетнічних взаємин у багатонаціональних суспільствах та їх характеристика.
2. Чи може бути суспільство етнічно однорідним, якщо так, то наведіть приклади.
3. Соціально-етнічні проблеми в сучасній Україні.
4. Причини міжетнічних конфліктів.
5. Використовуючи результати опитувань на основі шкали Богардуса, охарактеризуйте ставлення українців до інших етнонаціональних груп.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Форми організації самостійної роботи студентів та індивідуальної роботи зі студентами:

№	Форми самостійної роботи студентів та індивідуальної роботи зі студентами		Форми контролю	
	Позааудиторна робота	Індивідуальна робота з викладачем	Аудиторний контроль викладача	Самоконтроль студентів
1.	Підготовка до семінару	Консультації: - індивідуальні, групові (розгляд типових питань)	Усне опитування на семінарах; групові самостійні роботи (тестового характеру) на семінарських заняттях	Тестування
2.	Робота з додатковою літературою за курсом	Консультація щодо вибору теми дослідження	Усні виступи на семінарах	Оформлення доповіді
3.	Виконання навчально-дослідницького завдання (складання соціологічної анкети)	Консультації щодо вибору та узгодження теми, обговорення змісту запитальника	Презентація та обговорення на семінарі	Підготовка та оформлення соціологічного інструментарію
4.	Екскурсія	Консультації щодо написання есе	Обговорення на семінарі написаного есе	Оформлення есе
5.	Контент-аналіз місцевої преси за місяць	Консультації щодо проведення контент-аналізу	Обговорення результатів дослідження	Оформлення доповіді
6.	Провести письмовий аналіз емпіричних даних одного-двох сюжетів соціологічних опитувань	Консультація щодо вибору теми та джерела	Обговорення на семінарі	Оформлення доповіді

3.1. Методичні рекомендації до написання доповіді на основі опрацьованої додаткової літератури згідно обраної теми семінарського заняття.

Згідно обраної теми семінару, вибрати із журналу «Соціологія: теорія, методи, маркетинг» одну із статей і дати їй письмовий аналіз згідно логічної схеми:

- Мета дослідження.
- Предмет і об'єкт дослідження, його емпірична характеристика.
- Які загальносоціологічні закони складають методичну базу дослідження? У чому вони проявляються?
- Дати характеристику соціологічній теорії, яка є базою даного дослідження.
- Виписати основні поняття даної статті. Дати їх теоретичну інтерпретацію і розкрити прояви у практичній сфері суспільного життя.
- Висновки проаналізованої статті.

3.2. Методичні рекомендації до виконання навчально-дослідницького завдання

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити біля $\frac{1}{4}$ частини академічного кредиту і в навчальну та індивідуальну роботу викладача не обліковується.

Зміст самостійної роботи по кожній навчальній дисципліні визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, інтерактивними навчально-методичними комплексами дисциплін, електронно-обчислювальною технікою тощо.

Одним з обов'язкових видів самостійної роботи студента є складання соціологічної анкети. Цей вид роботи передбачає вибір студентом індивідуальної теми дослідження з запропонованих у методичному посібнику (**Проблематика емпіричних соціологічних досліджень**).

Підготовка анкети – складний процес, оскільки питання анкети виконують функцію дослідницького інструменту, що висуває особливі вимоги до його формулювання і зведення питань в анкету.

Основні етапи роботи над анкетою:

- визначення характеру інформації, яку необхідно отримати;
- складання орієнтовного переліку запитань;
- складання першого варіанта запитальника;
- попередня перевірка цього варіанта шляхом пробного інтерв'ювання;
- виправлення запитальника та його остаточне редагування.

Вимоги до складання соціологічної анкети

Структурно анкета складається з трьох частин:

1. Вступної частини – звернення до респондентів з коротким викладом теми, мети, завдань опитування, назвою організації або служби, яка його проводить із інструкціями щодо процедури заповнення анкети, із вказівкою про анонімність опитування і використання його результатів лише з науковою метою.

2. Основної частини:

а) блоки простих питань, нейтральних за змістом (крім пізнавальної мети, вони забезпечують полегшене входження респондентів у процес опитування, пробуджують їх зацікавлення, вводять у коло обговорюваних проблем);

б) блоки складніших питань, які потребують аналізу і роздумів, активізації пам'яті, зосередженості й уваги. Саме тут міститься ядро дослідження, збирається основна первинна соціологічна інформація;

в) заключні питання, які повинні бути достатньо простими, знімати психологічну напругу у респондентів, дати можливість їм відчувати, що вони брали участь у важливій і потрібній роботі.

3. Заключна (паспортника), або блок із запитаннями, що розкривають соціально-демографічні професійно-освітні, етнічні, культурні характеристики респондентів (вік, сімейний стан, місце проживання, національність, рідна мова, ставлення до релігії, освіта, професійна підготовка, місце праці, стаж роботи, тощо).

Анкета повинна містити не менше 20 запитань, з різними їхніми типами (закриті, напівзакриті, відкриті; лінійні, табличні, альтернативні, неальтернативні; з порядковими, номінальними та інтервальними шкалами).

Важливим елементом підготовки анкети є складання запитань.

За змістом питання анкети можна класифікувати на питання:

- що виявляють *факти поведінки* в минулому та теперішньому. Це питання про певні дії як респондентів, так і інших осіб;

- що виявляють *думки* про факти, ставлення, мотиви й норми поведінки;

- що виявляють фактичну інформацію *про особистість*, про соціальний статус респондента, його демографічні характеристики, професію та ін.

За формою питання бувають *закриті, напівзакриті й відкриті*. *Закриті питання* мають в анкеті повний набір варіантів відповідей. Вони можуть бути *альтернативні та неальтернативні* (їх ще називають питання-меню). В альтернативних питаннях респонденту пропонується вибрати лише один варіант відповіді. Питання-меню – це питання, у яких пропонується набір відповідей з правом вибору декількох. *Напівзакриті питання* – питання, де, окрім наведеного переліку відповідей, можна дописати власний варіант відповіді. *Відкриті питання* – це такі, коли не пропонується варіанти відповідей, а респондент може відповідати, як бажає, і власноруч вписувати відповідь.

Виділяють прямі й непрямі питання. *Пряме питання* – це питання, яке дає змогу одержати пряму інформацію (напр., «Чи задоволені ви своєю роботою?»). *Непрямі*, побічні питання, дають змогу одержати необхідну інформацію не прямо, а через такі питання: «Вважають, що..., а як думаєте ви?».

В анкеті виділяють *основні й неосновні* питання. *Основні* питання анкети спрямовані на збір інформації про зміст об'єкта дослідження. *Неосновні* – це питання-фільтри, контрольні, контактні, буферні.

Функція запитань-фільтрів – виділити респондентів, які повинні відповідати на питання від групи респондентів і, які не повинні на ці питання відповідати, тобто потрібно розділити опитаних на декілька масивів.

Наприклад:

«Чи вмієте Ви користуватися комп'ютером?

1. Так.

2. Ні (*переходьте до пит. 15*)».

Контрольні запитання слугують для перевірки стійкості, правдивості і несуперечливості відповідей, визначення достовірності і щирості.

Контактні запитання слугують становленню контакту з респондентом, їхня мета – зацікавити до дослідженням. Як правило, це перше або одне з перших запитань анкети.

Буферні запитання, як правило, починаються зі слів «Як ви думаєте..?», й мають на меті перевести увагу респондента з однієї проблеми на іншу.

Вимоги до формулювання запитань:

- кожне запитання повинно бути логічно зрозумілим і чітко завершеним;

- одне запитання не повинно включати двох і більше запитань;

- слід уникати маловідомих слів, вузькоспеціалізованих термінів і слів з подвійним значенням;
- не задавати дуже довгі запитання;
- питання повинно бути конкретним, слід уникати узагальнень;
- вказувати вичерпно усі можливі варіанти відповідей, або не наводити жодного;
- слід пропонувати лише рівноцінні варіанти відповідей. Респондент повинен бути впевненим, що вибір того чи іншого варіанта ніяк не вплине на його престиж;
- у питанні наводити однакову кількість позитивних і негативних варіантів відповідей;
- питання формулювати так, щоб уникати шаблонних, стереотипних відповідей;
- питання не повинно схилити респондента до певної відповіді. Недопустимі такі форми запитань: «Чи не вважаєте ви...?», «Не згодні ви з тим, що...?» і т.п.

При підготовці анкети серйозна увага має надаватися її графічному оформленню: чіткий шрифт, наявність місця для запису відповідей. Текст питання не можна розривати й переносити його частину на іншу сторінку.

3.2.1. Проблематика емпіричних соціологічних досліджень

1. Ставлення молоді до реклами.
2. Міжнаціональні відносини в Україні очима молоді.
3. Приватна вища освіта в Україні: за і проти.
4. Еміграційні настрої молоді.
5. Чинники, що впливають на рейтинг професій.
6. Громадянська ідентичність студентської молоді.
7. Національна свідомість молоді.
8. Молодь і сучасні комп'ютерні технології.
9. Вплив реклами на свідомість молоді.
10. Молодіжне безробіття.
11. Поєднання студентами навчання і роботи.
12. Престижність вищої освіти.
13. Релігійні орієнтації студентів.
14. Ідеали молоді: міфи, ілюзії, надії та сподівання.
15. Проблеми зайнятості молоді.
16. Молодь і нові інформаційні технології.
17. Соціальний статус менеджера.
18. Соціальний статус економіста.
19. Девіантна поведінка серед сучасної молоді.
20. Задоволеність рівнем професійної підготовки у вузі?
21. Життєві ідеали у формуванні особистості.

3.2.2. Взірець інструментарію соціологічного опитування (фрагмент анкети)

АНКЕТА

Шановні Студенти! За допомогою анкети намагаємось зібрати думки та досвіди студентів про фактори, які ускладнюють процес здобування вищої освіти. Метою дослідження є виявлення шляхів, розроблення методів для покращення результатів у навчанні. Дякуємо за Вашу участь у нашому дослідженні!

Блок 7 Працевлаштування

7.1 Як Ви вирішували вступ у ЗВО? (Можливо підкреслити декілька)

Дотримуючись порад моїх батьків.	
Дотримуючись порад моїх викладачів.	

Сам(а) вирішив(-ла).	
Дотримуючись прикладу свого брата/сестри	
Дотримуючись прикладу своїх друзів	
Кар'єрне консультування	
Інше	

7.2 Якщо Ви вибрали «інше» розкрийте будь ласка! _____

Чи отримали Ви пільги після закінчення середньої школи за:

7.3	Досягнення у спорті	Так	Ні
7.4	Досягнення на конкурсах	Так	Ні
7.5	Інвалідність	Так	Ні
7.6	Соціальну малозабезпеченість	Так	Ні
7.7	Диплом молодшого спеціаліста	Так	Ні
7.8	Сертифікат про знання іноземної мови на сер. рівні	Так	Ні
7.9	Сертифікат про знання іноземної мови на проф. рівні	Так	Ні
7.10	Сукупно не вигідною ситуацією	Так	Ні
7.11	Результатів ЗНО	Так	Ні
7.12	Опіку за малолітньою дитиною	Так	Ні

Наскільки важливу роль мали наступні позиції у вашому рішенні вступити у ВНЗ?

	позиція	Зовсім не важливо	Ближче до «ні»	Ближче до «так»	Дуже важливо
7.13	Щоб знайти добре оплачену роботу				
7.14	Щоб мати престижну роботу				
7.15	Географічне положення ВНЗ.				
7.16	Щоб збагатити свої знання				
7.17	Щоб знайти свою професію				
7.18	З дипломом легше влаштуватися на роботу				
7.19	Ще не хотів(-ла) влаштуватися на роботу				
7.20	Щоб розвивати різні стосунки.				
7.21	Продовжила сімейну традицію				
7.22	Міг(-ла) собі дозволити				
7.23	Не треба було платити за навчання				
7.24	Вимагали на роботі				
7.25	Хочу вирватися зі своїх суспільних рамок				

7.26 Чи брали участь у програмі обміну студентів?

Так Ні

7.27 Чи плануєте працювати за кордоном під час навчання у ВНЗ?

Так Ні

За Вашою думкою що ускладнює навчання у ВНЗ за кордоном?

	Позиція	Зовсім «ні»	Ближче до «ні»	Ближче до «так»	Повністю	Не знаю

7.28	Не задовільний рівень знання іноземної мови					
7.29	Недостаток інформації від власного ВНЗ					
7.30	Бути далеко від своїх близьких					
7.31	Додаткові фінансові тягарі					
7.32	Страх від незнайомої ситуації.					
7.33	Недостаток мотивації					
7.34	Навчання за кордоном не корисне вдома					
7.35	Навчання за кордоном важко інтегрувати у програму ВНЗ вдома					
7.36	Проблема визнання міжнародних курсів у своєму ВНЗ					
7.37	Адміністративні труднощі (віза, тощо).					
7.38	Незадовільний рівень знань					
7.39	Не оптимальний доступ до програм студентської мобільності.					

7.40 Чи плануєте у майбутньому працювати за кордоном?

Так, за професією.

Так, але не за професією.

Ні.

7.41 Чи плануєте після отримання диплому працювати за кордоном?

Так, хочу переселитися.

Так, на тривалий термін, але жити не хочу там

Так, на короткий термін.

Не знаю.

Однозначно не хочу.

Блок 9 Заробіток

Як часто Ви...?

		Щотижня	Щомісяця	Щороку	Ніколи
9.1	працюєте за оплату				
9.2	працюєте добровільно				

		Так, завжди	Так у більшості	Ні
9.3	Якщо працювали, це було пов'язано з Вашою сферою навчання?			
9.4	Якщо працювали добровільно, це було пов'язано з Вашою сферою навчання?			

Наскільки важливу роль грали наступні у працевлаштуванні за оплатою?

		Зовсім ні	Ближче до ні	Ближче до так	Повністю
9.5	Потрібні були гроші для розваги				
9.6	Потрібні були гроші для незалежності від батьків.				
9.7	Потрібні були гроші для життя.				
9.8	Нові стосунки				
9.9	Плата за навчання				
9.10	Досвід у роботі				

9.11	Інше				
-------------	------	--	--	--	--

9.12 Якщо вибрали «інше», розкрийте

Наскільки важливу роль грали наступні позиції у добровільному працевлаштуванні?

		Зовсім ні	Ближче до ні	Ближче до так	Повністю
9.13	Отримання нових знань.				
9.14	Для покращення самопочуття				
9.15	Щоб допомогти іншим.				
9.16	Нові друзі, знайомі				
9.17	Для досвіду в роботі.				
9.18	Мої близькі також працюють				
9.19	Щоб мала плюс в автобіографії				
9.20	Із-за свого віросповідання.				
9.21	Інше				

9.22 Якщо вибрали «інше», розкрийте!

9.23 Чи працювали під час навчання у ВНЗ за кордоном?

Так Ні

Чи були членом:

		Так, це фінансово не допомагало	Так, це фінансово допомагало	не був(-ла)
9.24	Громадської організації			
9.25	Спортивної організації			
9.26	Церква, конфесійна організація, релігійна громада, молодь			
9.27	Політична партія			
9.28	Студентське самоврядування			
9.29	Мистецька організація			
9.30	Благодійна організація			
9.31	Інша організація			

9.32 Якщо вибрали «інше», розкрийте!

Як часто Ви...

		Щодня	Щотижня	Більше ніж 1 р. у тиждень	Щомісяця	Рідко	Ніколи
9.33	спілкуєтеся, зустрічаєтеся						

	з друзями?						
9.34	розважаєтеся у клубах?.						
9.35	займаєтеся спортом?						
9.36	практикуєте свою віру?						
9.37	використовуєте соц. мережі для комунікації?						
9.38	використовуєте інтернет для розвагу?						
9.39	берете участь у рі зних курсах (водіння, музика, вивчення мови)?						

Як часто протягом минулого року Ви...

		Завжди	Щотижня	Щомісяця	Раз у 2 місяці	Рідко	Ніразу
9.63	Були не тверезим						
9.64	палили						
9.65	Вживали наркотики						

Блок 10 Фінансовий та культурний капітал

Ваші батьки або Ви маєте:

10.1	Власне житло/дім	Так	Ні
10.2	Власний автомобіль	Так	Ні
10.3	Мобільний пристрій дорожчої категорії (нпк. iPhone)	Так	Ні
10.4	Нотбук дорожчої категорії	Так	Ні
10.5	Таб, електронна книга	Так	Ні
10.6	Накопичення на житло	Так	Ні

10.7 Ваш фінансовий стан тепер:

Маю все необхідне, можу дозволити серйозні витрати

Маю все необхідне, але не можу дозволити серйозні витрати.

Часто не вистачає на повсякденні витрати, як їжа і транспорт

Часто не вистачає на повсякденні потреби.

10.9 Чи помінявся фінансовий стан вашої сім'ї під час Вашого навчання у ВНЗ?

Так, позитивно

Так, негативно

Ні

Не знаю.

10.10 Чи взяли кредит під час навчання у ВНЗ?

Ні

Так кредит для студентів

Так

10.11 Які стипендії отримуєте (можливо підкреслити декілька)?

Не отримую.

Соціальну.

За досягнення у навчанні.

За відмінні навчальні досягнення.

Під час теоретичного навчання Ваші витрати фінансують:

		0%	1-	11-	31-	51-	71% і
--	--	-----------	-----------	------------	------------	------------	--------------

			10%	30%	50%	70%	більше
10.12	Батьки						
10.13	Заробітня плата						
10.14	Кредит						
10.15	стипендії						
10.16	інше						

Під час теоретичного навчання Ви втратите свої кошти на:

		0%	1-10%	11-30%	31-50%	51-70%	71% і більше
10.17	житло						
10.18	їжу, одяг						
10.19	навчання, посібники, плата за навчання						
10.20	транспорт						
10.21	розваги						

11.1 Рік народження:

11.2 Стать: **чол.** **Жін.**

11.3 Ваша національність в 1. Чергу

Угорська Українська Російська Словацька Ром Рому́нська

11.4 Розкрийте «інше»!

11.5 Ваша національність в 2. чергу?

Угорська Українська Російська Словацька Ром Рому́нська

3.3. Індивідуальна робота студента

Індивідуальна робота студента залежить від структури та змісту навчального предмету. Вона може включати наступні завдання:

- конспект із теми (модуля) за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно (як виняток, для студентів денної форми навчання з невеликих за обсягом навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання з коротких навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- розв'язування та складання розрахункових або практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня з теми (модуля) або курсу;
- розроблення теоретичних або прикладних (діючих) функціональних моделей явищ, процесів, конструкцій тощо;
- комплексний опис будови, властивостей, функцій, явищ, об'єктів, конструкцій тощо;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо.

3.3.1. Зразки індивідуальних навчальних завдань:

Індивідуальна робота студента №1

До модуля I

Реферати:

Чиказька школа та її значення у розвитку соціології як науки.

Соціологія освіти: предмет, об'єкт, структура, функції.

Презентації:

Культура як предмет соціологічного дослідження: сутність, типи, основні елементи культури.

Перший етап становлення соціології як науки: А.Сен-Сімон, О.Конт.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Медіація; Інтерв'ю; Етнічний стереотип

До модуля II

Реферати:

Соціальна мобільність: сутність, види.

Принцип репрезентативності у соціологічному дослідженні. Достовірність соціологічного знання.

Презентації:

Зміст основних понять: "структура", "стратифікація", "мобільність", "маргінальність".

Механізм дії соціальних законів.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Девіантна поведінка; Гіпотеза; Відхилення

Індивідуальна робота студента №2

До модуля I

Реферати:

Формальна соціологія. Ф. Тьоніс, Г.Зіммель.

Соціальні закони: сутність, типологізація.

Презентації:

Соціальна структура суспільства: характеристика основних підходів.

Особливості розвитку соціології у США у кінці XIX - початку XX ст.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Зміст праці; Адаптація; Верифікація

До модуля II

Реферати:

Соціологія сім'ї: предмет, об'єкт, категорії. Альтернативні форми шлюбу.

Соціальні погляди П.Сорокіна.

Презентації:

Основні методи аналізу і обробки даних соціологічного дослідження.

Соціально-політичні погляди М.Грушевського та його роль у розвитку соціології в Україні.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Гендерна соціологія; Ентропія соціальна; Інновація

Індивідуальна робота студента №3

До модуля I

Реферати:

Соціологія конфлікту.

Специфіка соціології за об'єктом і предметом дослідження.

Презентації:

Суспільство як соціальна система: сутність, основні підходи до визначення.

Соціологічні теорії особистості: загальна характеристика.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Ескалація; Включене спостереження; Біфуркація

До модуля II

Реферати:

Характеристика етапів проведення соціологічного дослідження. Програма соціологічного дослідження.

Соціологія міста. Теорія структурації міст. Специфіка міського способу життя.

Презентації:

Основні школи та концептуальні напрями сучасної західної соціології.

Предмет, об'єкт, категорії соціології культури.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Кореляція; Менеджер; Зайнятість населення

Індивідуальна робота студента №4

До модуля I

Реферати:

Соціологія як наука про соціальні спільноти. Типи соціальних спільнот.

Освіта як соціальний інститут: головні ознаки, структура, функції.

Презентації:

Соціалізація особистості як процес взаємодії особи і соціального середовища.

Проблема соціальної інтеграції.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Анкета; Вільне інтерв'ю; Громадянське суспільство

До модуля II

Реферати:

Молодь як об'єкт та суб'єкт соціальних відносин. Молодіжні угруповання та спільноти.

Соціальний факт і соціальна аномія Е.Дюркгейма.

Презентації:

Соціологія як наука про суспільство: предмет, об'єкт, структура, функції.

Соціологія гендеру. Гендерна соціалізація та ідентифікація. Гендерні аспекти зайнятості та безробіття.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Експертне опитування; Індустріальна соціологія; Маргіналізація

Індивідуальна робота студента №5

До модуля I

Реферати:

Ефективність діяльності ЗМК та соціологічні методи їх дослідження.

Зміст і особливості освіти як соціального інституту.

Презентації:

Особливості формування і розвитку соціології в Україні (передумови, етапи становлення).

Дайте порівняльний аналіз основних теоретичних напрямів західної соціології ХХ ст.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Аномія; Вибіркова сукупність; Генеральна сукупність

До модуля II**Реферати:**

«Розуміюча» соціологія М.Вебера.

Соціалізація особистості: етапи, рівні, фази, стадії.

Презентації:

Методи соціологічного дослідження праці і трудових відносин в організаціях.

Молодь і її роль у суспільному житті.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Етносоціологія; Інституціалізація; Масова інформація

Індивідуальна робота студента №6**До модуля I****Реферати:**

Соціологічні погляди М. Драгоманова.

Теорія соціальної еволюції Г.Спенсера.

Презентації:

Основні елементи соціальної структури суспільства.

Характеристика особистості як об'єкта і суб'єкта соціальних відносин.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Економічна культура; Міграція; Наукове знання

До модуля II**Реферати:**

Молодіжна сім'я як об'єкт соціологічного дослідження.

Соціальний статус и соціальні ролі особистості. Поняття соціальної поведінки.

Презентації:

Місце соціології у системі наук.

Структура та функції соціології.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Економічна соціологія; Модернізація; Натуралізм у соціології

Індивідуальна робота студента №7**До I модуля****Реферати:**

Основні тенденції розвитку соціальної структури українського суспільства, умови і напрямки реформування.

Особа як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин і діяльності.

Презентації:

Основні елементи соціальної структури українського суспільства: статусні верстви населення.

Зміст поняття “соціальний інститут”, типологія соціальних інститутів, їх функції у суспільстві.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Надійність інформації; Мотивація; Методологічні стратегії в соціології

До модуля II

Реферати:

Предмет, структура і функції соціології.

Методика і процедури збору, аналізу соціологічної інформації, розробки звіту і рекомендацій, їх впровадження у практичній діяльності.

Презентації:

Класифікація соціальних спільностей у суспільстві, їх функції

Формування громадянської позиції молоді в сучасних умовах.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Націоналізм; Нуклеарна сім'я; Нація

Індивідуальна робота студента №8

До модуля I

Реферати:

Роль соціологічних досліджень у вивченні актуальних проблем і прогнозуванні розвитку соціальних явищ і процесів в українському суспільстві.

Різновиди соціальних інститутів, їх сутність.

Презентації:

Соціалізація особистості і проблеми регулювання і саморегулювання поведінки, статус і роль особистості у суспільстві.

Трудовий процес як об'єкт соціологічного пізнання.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Одиниці спостереження; Опитування; Парадигма

До модуля II

Реферати:

Місто як об'єкт соціологічного дослідження. Типи міст.

Сім'я як соціальний інститут. Сім'я та шлюб. Соціальні функції сім'ї.

Презентації:

Державна молодіжна політика в Україні: стан і перспективи.

Генеральна та вибіркова сукупність. Типи вибірки.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Патерналізм; Первинна соціологічна інформація; Плюралізм

Індивідуальна робота студента №9

До модуля I

Реферати:

Проблеми трудової діяльності і соціальної активності особи (на прикладі учбової і майбутньої професійної поведінки студентів).

Особливості розвитку соціальної думки в Росії наприкінці XIX - першій половині XX ст.

Презентації:

Праця як соціальне явище, її зміст та характер.

Девіантна соціологія як наука.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Позитивізм; Польове спостереження; Пошукове спостереження

До модуля II

Реферати:

Соціологія особистості: особливості предмету та об'єкту досліджень.

Структурний функціоналізм.

Презентації:

Джерела і фактори стратифікації, мобільності і маргінальності в українському суспільстві.

Основні різновиди соціальних спільностей в українському суспільстві, умови і напрямки їх формування.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Правова поведінка; Предмет соціології; Пристосування

Індивідуальна робота студента №10

До модуля I

Реферати:

Соціальні інститути як механізми самоорганізації спільного життя людей та їх різновиди.

Соціологічні дослідження як інструмент пізнання соціальної реальності.

Презентації:

Соціальні риси особи, їх формування у практичній діяльності і спілкуванні.

Трудові відносини, їх оптимізація в українському суспільстві.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Проблема; Предмет соціологічного дослідження; Прогноз

До модуля II

Реферати:

Соціальна система та її складники.

Приватна та державна освіта. Масова та елітна освіта. Програма розвитку освіти «Україна XXI століття».

Презентації:

Основні парадигми сучасного соціологічного знання та його структура.

Соціологічні теорії особистості.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Професійна адаптація, Професійний кодекс соціолога, Психологізм у соціології

Індивідуальна робота студента №11

До модуля I

Реферати:

Марксистська соціологія, її вплив на подальший розвиток соціології як науки.

Соціологічне дослідження: сутність, типологізація.

Презентації:

Молодіжний рух в українському суспільстві: стан та тенденції розвитку.

Основні підходи до соціальної стратифікації суспільства.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Расово-антропологічна школа в соціології; Регрес; Соціальна спільнота

До II модуля

Реферати:

Молодь на ринку праці, шляхи працевлаштування і соціального захисту.

Стан розвитку та специфічні риси сучасної соціології.

Презентації:

Теоретична соціологія: структурні та інтерпретивні парадигми.

Символічний інтеракціонізм.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Репрезентативність; Респондент; Санкція

Індивідуальна робота студента №12

До модуля I

Реферати:

Сутність та функції культури у суспільстві.

Становлення і тенденції розвитку світової і української соціологічної думки.

Презентації:

Мотивація праці молоді, форми та методи її стимулювання.

Соціологія праці та зайнятості: предмет, об'єкт, історія розвитку.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Римський клуб; Редукціонізм соціальний; Прогностика

До модуля II

Реферати:

Соціальні статуси, соціальні ролі та направленість особистості.

Громадські молодіжні організації та їх роль у соціальному захисті молоді.

Презентації:

Соціальні інститути, соціальні групи, соціальні організації як елементи соціальної структури.

Проблема соціалізації, соціальної адаптації та інтеріоризація.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Система соціальна; Складна сім'я; Соціалізація

Індивідуальна робота студента №13

До модуля I

Реферати:

Програма і методика конкретного соціологічного дослідження.

Професійна підготовка молоді та значення освіти в її удосконаленні.

Презентації:

Характеристика основних методів збору соціологічної інформації: опитування, аналіз документів, експеримент, спостереження.

Передумови формування та розвитку української соціології.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальна діагностика; Соціальна диференціація; Соціальна верства

До модуля II

Реферати:

Внесок П.Сорокіна у розвиток соціологічної думки.

Український інститут громадознавства в Празі.

Презентації:

Суб'єктивіський напрямок у російській соціології.

Сучасний розвиток соціології в Західній Європі.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальна ідентифікація; Соціальна інженерія; Соціальна стратифікація

Індивідуальна робота студента №14

До модуля I

Реферати:

Використання соціології як соціальної технології.

Студентство як соціальна група. Головні соціальні проблеми молоді.

Презентації:

Характеристика молоді як соціально-демографічної групи.

Конт як засновник соціологічної науки.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальна сфера; Соціальна мобільність; Соціальна технологія

До модуля II

Реферати:

Феноменологія А.Шюца.

Сучасний розвиток соціальної думки в США.

Презентації:

Соціальна дія М.Вебера

Багатофакторна концепція М.Ковалевського.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальна структура суспільства; Соціальне явище; Соціальний експеримент

Індивідуальна робота студента №15

До модуля I

Реферати:

Марксистський напрямок в соціології.

Молодіжна субкультура.

Презентації:

«Розуміюча» соціологія М.Вебера.

Передумови виникнення соціальної думки в Західній Європі.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальний інститут; Соціальний характер; Соціальні відносини

До II модуля

Реферати:

Молодь і майбутнє: проблема професійного самовизначення і працевлаштування.
«Соціальна екологія» Р.Парка.

Презентації:

Психологічний напрямок у російській соціології.

Характеристика сучасного розвитку соціології в Україні.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальні рухи; Соціологічне дослідження; Соціологія молоді

Індивідуальна робота студента №16

До модуля I

Реферати:

Статистична обробка та аналіз емпіричної інформації.

Соціологія села.

Презентації:

Стратегічний і робочий плани конкретно-соціологічного досліджень.

Основні закономірності розвитку міста.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціологія освіти; Соціологія релігії; Соціоматриця

До модуля II

Реферати:

Трудові конфлікти та шляхи їх регулювання.

Теорія економічного лібералізму А.Сміта та її соціальні аспекти.

Презентації:

Праця як соціальне явище і система трудових відносин в українському суспільстві.

Соціологічні погляди Г.Зіммеля.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Цінність; Співробітництво; Соціологічні категорії

Індивідуальна робота студента №17

До модуля I

Реферати:

Зміст інженерної праці і особливості формування мотивації до праці у студентської молоді.

Праці Д.Рікардо і Т.Мальтуса, їх соціальне забарвлення.

Презентації:

Характерні риси особистості та її внутрішня духовна структура.

Соціологічні теорії особистості.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціологія екології; Трудова адаптація; Урбанізація

До модуля II

Реферати:

Розробка предмету економічної соціології Т.Парсоном і Н.Смелзером. концепції індустріального і постіндустріального суспільства.

Соціальні та індивідуальні функції сім'ї.

Презентації:

Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група.

Соціально-демографічна структура суспільства.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Суперництво; Теорія соціальної дії; Футурологія

Індивідуальна робота студента №18

До модуля I

Реферати:

Соціальна стратифікація та соціальна мобільність.

Системний підхід до суспільства в соціології.

Презентації:

Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах.

Соціологічні теорії особистості.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Фемінізм; Соціологія громадської думки; Соціологічне інтерв'ю

До модуля II

Реферати:

Концепція суспільства в функціоналізмі і індивідуалізмі.

Біологічне та соціальне в людині.

Презентації:

Соціально-класова структура суспільства та тенденції змін у пострадянському періоді.

Характерні риси розвитку української соціології кінця XIX — поч. XX ст.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальний інтелект; Соціальне явище; Соціальна система

Індивідуальна робота студента №19

До модуля I

Реферати:

Емпірична соціологія та її основні школи.

Феноменологічна соціологія. Основні принципи феноменологічного підходу до розуміння і пояснення соціальної реальності.

Презентації:

Німецька формаційна соціологія (Г.Зіммель, Ф.Тьонніс).

Позитивістсько-натуралістичний напрям в соціології.

Скласти словник до поняття (*знайти всі можливі визначення*) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Соціальна потреба; Складна сім'я; Середовище соціальне

До модуля II

Реферати:

Соціальний дарвінізм. Расово-антропологічна школа. Географічний напрям. Періодизація розвитку соціологічного знання. Основні передумови становлення соціології як окремої науки.

Презентації:

Соціологічна концепція марксизму та її критичний аналіз.

Соціологія як наука про соціальні спільноти. Типи соціальних спільнот.

Скласти словник до поняття (знайти всі можливі визначення) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Синергетика; Репрезентативність; Професіоналізація соціології

Індивідуальна робота студента №20

До модуля I

Реферати:

Предмет і функції соціології. Поняття соціології.

О.Конт - засновник соціології. Соціальна статика і соціальна динаміка у вченні Конта.

Презентації:

Соціологія як наука про соціальні спільноти. Типи соціальних спільнот.

Динаміка соціальної структури українського суспільства періоду реформи 90-х років.

Скласти словник до поняття (знайти всі можливі визначення) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Расово-антропологічна школа в соціології; Предмет соціології; Пошуковий прогноз

До модуля II

Реферати:

Системний підхід до суспільства в соціології.

Соціальні статуси, соціальні ролі та направленість особистості.

Презентації:

Соціологія М.Вебера.

Соціологічний психологізм та його напрями. Соціологізм Е.Дюркгейма. "Розуміюча"

Скласти словник до поняття (знайти всі можливі визначення) – опрацювати всі знайдені джерела з цих понять, записати вид джерела і зробити посилання на нього, оформити літературу згідно вимог: Передбачення; Позитивізм; Парадигма

3.4. Методичні рекомендації до написання творчого завдання (есе)

Метою написання есе є актуалізація повсякденного досвіду та зіставлення його з термінологічною та концептуальною базою навчального курсу. Це завдання передбачає перевірку якості засвоєння студентами категоріального апарату соціології шляхом застосування соціологічних понять та концепцій до аналізу реальних чи віртуальних соціальних ситуацій.

Есе́, (від франц. *essai* – спроба, проба, нарис) – прозаїчне висловлювання невеликого об'єму і вільної композиції, що виражає індивідуальні враження і міркування з конкретного приводу або питання і свідомо не претендує на вичерпну відповідь.

Поради щодо побудови есе:

1. Будь-який твір есе варто розпочати зі вступу, в якому має бути висвітлено загальний соціологічний підхід до теми, вступ повинен містити проблемне завдання і відповідь на поставлене питання. Це теза есе. Теза чітко визначає межі написання есе. Автор есе не має права описувати все, що йому відомо в обсязі заданої теми, а лише те, що буде творчою відповіддю на поставлене питання у темі. Упродовж усього есе необхідно підкреслювати зв'язок поданих фактів з тезою.

2. Основна частина есе вибудовується з метою переконання читача. Для цього автор есе має використати вагомні аргументи. Спочатку варто викласти головні ідеї та факти, які підтверджуватимуть приклади до цих ідей.

Обсяг есе має бути не дуже великим (хоча не існує якихось чітких рамок і обмежень щодо обсягу есе).

Варіанти есе:

Варіант 1. «Інтерпретація фільму»

Проінтерпретувати, використовуючи категорії соціологічної науки, заданий сюжет фільму.

Варіант 2. «Екскурсія»

Використовуючи соціологічні поняття та категорії, написати есе на основі теми проведеної екскурсії.

Варіант 3. «Case-study» (ситуаційне завдання)

Розглянути реальну економічну проблему та запропонувати шляхи її дослідження соціологічними методами. Описати доцільність використання у даній ситуації обраного методу збору соціологічної інформації.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Всього – 100 балів

Тестове завдання №1 (відповідь оцінюється 1 балом за одну правильну відповідь, всього – 14 балів)

Напишіть поняття, що відповідає кожному з перерахованих визначень

- 1.1. _____ тиражований документ, який містить певну сукупність логічно послідовних запитань, сформульованих за певними правилами.
- 1.2. _____ модель генеральної сукупності, певна кількість елементів генеральної сукупності, відібраних за спеціальними правилами, які будуть брати безпосередню участь у дослідженні.
- 1.3. _____ поняття, яке позначає психологічні, соціальні й культурні відмінності між чоловіками та жінками, що не є біологічними за походженням.
- 1.4. _____ це стійка сукупність людей, споріднених спільним історичним походженням, спільними стабільними особливостями мови й культури, а також усвідомленістю своєї єдності та відмінності від інших подібних утворень, зафіксованою у самоназві.
- 1.5. _____ угруповання людей на основі нерівного становища щодо основних соціальних ресурсів, які визначають стиль їхнього життя, життєві шанси та соціальні можливості спільно діяти.
- 1.6. _____ сукупність артефактів (художніх, музичних, візуальних та ін.), які стандартизуються, тиражуються та розповсюджуються у суспільстві за допомогою засобів масової комунікації (телебачення, радіо, преса, кіно, інтернет – ресурси).
- 1.7. _____ особлива соціально-демографічна група, що займає певне місце в соціальній структурі суспільства, характеризується процесом соціалізації, активного включення в різноманітні стратифікаційні верстви і соціальні підструктури – соціально-професійну, поселенську, сімейно-побутову та ін.
- 1.8. _____ правила поведінки, очікування і стандарти, що регулюють взаємодії людей.
- 1.9. _____ невелике об'єднання людей, між якими встановлюються прямі контакти емоційного характеру (дружба, кохання, симпатія).
- 1.10. _____ це форма суспільної свідомості, сукупність ідей, міфів, догм, поглядів та уявлень, почуттів та емоцій, традицій та звичаїв, у яких відображається навколишній світ через уявлення про надприродне.
- 1.11. _____ переміщення індивіда (соціальної групи) у соціальному просторі без зміни соціального статусу на одному й тому ж рівні.
- 1.12. _____ поділ суспільства на вертикально розташовані верстви (страти), які мають різний престиж, власність, владу, освіту, стиль життя тощо.

1.13. _____ галузь соціології, яка вивчає культуру як соціальний феномен, її місце і роль у взаємодії з іншими системами суспільства, а також взаємодію особистості, спільноти й суспільства.

1.14. _____ це історично визначена соціальна форма стосунків між чоловіком і жінкою, через яку суспільство впорядковує і санкціонує їхнє статеве життя, установлює подружні та батьківські права й обов'язки.

Тестове завдання № 2 (потребує короткої відповіді, яка оцінюється 2 балами, всього – 64 бали)

Знайдіть правильну відповідь і обведіть кружечком її цифрове позначення

2.1. Доповніть ланцюжок історичних типів етнічних спільнот:

- 1) _____
- 2) плем'я
- 3) народність;
- 4) нація.

2.2. Який тип міжетнічних відносин характеризується нав'язуванням однією групою своєї мови, звичаїв, культури, цінностей іншій:

- 1) геноцид;
- 2) сегрегація;
- 3) асиміляція;
- 4) інтеграція.

2.3. У якому рядку правильно визначено етапи процесу соціалізації:

- 1) ідентифікація, адаптація;
- 2) адаптація, інтеріоризація;
- 3) сублимація, інтеріоризація.

2.4. Об'єктивні, зовнішні щодо індивіда фактори, які спонукають його до певних дій:

- 1) мотив;
- 2) стимул;
- 3) інтерес;
- 4) установка;

2.5. Порівняйте поняття етнос і нація:

- 1) етнос – вища форма розвитку нації;
- 2) ці поняття є рівносильними, тотожними;
- 3) нація – вища форма розвитку етносу.

2.6. У якому рядку правильно наведені лише набуті статуси:

- 1) українка, вчитель, мати;
- 2) мати, одружена, лікар;
- 3) жінка, росіянка, дочка.

2.7. Девіантна поведінка – це:

- 1) протиправна поведінка;
- 2) поведінка, яка не узгоджується зі встановленими у суспільстві нормами;
- 3) асоціальна поведінка, яка тягне покарання.

2.8. Соціальний інститут, який забезпечує раціональний розподіл ресурсів суспільства, відповідає за адаптацію суспільства до зовнішнього середовища, це:

- 1) економіка;
- 2) політика;
- 3) освіта;
- 4) сім'я.

2.9. Соціальний тип особистості, який добре орієнтується в умовах соціального середовища, вміє підкорити життєві обставини своїм планам; в орієнтаціях переважає службова кар'єра, особисте життя це тип:

- 1) гармонійний;

- 2) традиційний;
- 3) технократичний;
- 4) неадаптований.

2.10. Особливі риси, які вирізняють одну людину з-поміж інших, включно з її природними і соціальними, фізіологічними і психологічними, успадкованими й набутими властивостями:

- 1) особистість;
- 2) індивід;
- 3) людина;
- 4) індивідуальність.

2.11. Визначте, у якому рядку правильно наведені риси постіндустріального суспільства?

- 1) використання механізмів; комп'ютеризація; 50% працівників зайняті у промисловому виробництві;
- 2) відкритість суспільства; комп'ютеризація; домінування сфери послуг;
- 3) комп'ютеризація; експортування сировини; неперервна освіта;
- 4) використання механізмів; 50% працівників зайняті у промисловому виробництві; боротьба з неписьменністю.

2.12. У якому рядку правильно зазначені межі молодіжного віку згідно з українським законодавством:

- 1) 14 – 28;
- 2) 14 – 35;
- 3) 15 – 29;
- 4) 14 – 30;
- 5) 15 – 30.

2.13. Епохою формування націй є:

- 1) феодалізм;
- 2) капіталізм;
- 3) постіндустріальне суспільство;
- 4) соціалізм.

2.14. Яка стратегія цінностей переважає сьогодні в економічній поведінці більшості працездатного населення світу?

- 1) одержувати максимально високі доходи будь-яким чином;
- 2) багато і чесно працювати при фіксованій зарплаті;
- 3) одержувати мінімальні доходи при мінімальних фізичних затратах;

2.15. Як називається безробіття, пов'язане з добровільним очікуванням або пошуком роботи?

- 1) фрикційне;
- 2) структурне;
- 3) циклічне;
- 4) приховане.

2.16. Що створюють у своїй єдності функції соціального управління?

- 1) управлінський об'єкт;
- 2) управлінську підсистему;
- 3) управлінський цикл;
- 4) управлінське рішення.

2.17. Управлінське рішення, основане на судженнях, це:

- 1) інтуїтивне рішення;
- 2) рішення законодавчого органу;
- 3) вибір, зумовлений знаннями, набутими досвідом;
- 4) рішення керівників соціальної організації.

2.18. Виберіть із нижче названого мету управлінського рішення:

- 1) позбавлення від певної проблеми;
- 2) рух до визначеної мети;

- 3) втрата повноважень;
- 4) визначення принципів.

2.19. Як називається безробіття, яке є результатом диспропорції попиту і пропозицій робочої сили?

- 1) фрикційне;
- 2) структурне;
- 3) циклічне;
- 4) приховане.

2.20. Зазначте, яка країна є батьківщиною соціологічної науки:

- 1) Німеччина;
- 2) Франція;
- 3) США;
- 4) Україна.

2.21. Аномія – це:

- 1) процес створення соціальних норм;
- 2) безнорм'я;
- 3) система суспільних норм.

2.22. Національність вказує на приналежність людини до політичної нації:

- 1) так;
- 2) ні.

2.23. Виберіть прізвища соціологів – представників теорії структурного функціоналізму:

- 1) Л. Козер; Т. Парсонс;
- 2) К. Маркс; Р. Дарендорф;
- 3) Р. Мертон; Т. Парсонс.

2.24. Соціальна дія (згідно з теорією М. Вебера) – це:

- 1) будь-яка дія людини;
- 2) усвідомлена, мотивована дія людини, яка співвідноситься з діями інших людей;
- 3) будь-яка дія, яка здійснюється між двома людьми.

2.25. Виберіть мікросоціологічні теорії:

- 1) теорія соціального обміну; теорія конфлікту;
- 2) теорія конфлікту; структурний функціоналізм;
- 3) структурний функціоналізм; символічний інтеракціонізм;
- 4) символічний інтеракціонізм; феноменологічна соціологія.

2.26. Відзначте, який з варіантів є зайвим:

- 1) постіндустріальне суспільство;
- 2) інформаційне суспільство;
- 3) традиційне суспільство;
- 4) суспільство сервісного класу.

2.27. Багатодітною є сім'я, у якій:

- 1) двоє і більше дітей;
- 2) троє і більше дітей;
- 3) четверо і більше дітей;
- 4) п'ятеро і більше дітей.

2.28. Нуклеарна сім'я – це сім'я:

- 1) бездітна;
- 2) у якій спільно мешкають декілька поколінь;
- 3) у якій влада належить батькові;
- 4) що складається з батьків і дітей.

2.29. Культура окремої специфічної соціальної спільноти, яка має власне бачення світу:

- 1) суперкультура;
- 2) субкультура;
- 3) девіантна культура;

4) масова культура.

2.30. Соціалізація – це процес, який:

- 1) завершується у 25 – 30 років;
- 2) завершується у 40 – 45 років;
- 3) завершується з виходом на пенсію;
- 4) триває протягом усього життя.

2.31. Егалітарна сім'я – це сім'я:

- 1) проста;
- 2) багатодітна;
- 3) у якій влада між подружжям розподілена порівну;
- 4) у якій сумісно проживає декілька поколінь.

2.32. Тип сім'ї, який характеризується залежністю дружини від чоловіка і дітей від батьків – це:

- 1) патріархальний тип сім'ї;
- 2) дітоцентристський тип сім'ї;
- 3) подружній тип моногамної сім'ї;
- 4) нуклеарна сім'я.

Тестове завдання № 3 (допишіть правильні відповіді, оцінюється 2 балами, всього – 20 балів)

3.1. Запишіть, які з типів стратифікації належать до закритої системи стратифікації, а які – до відкритої: рабство, касти, класи, страти

- 1) закрита _____;
- 2) відкрита _____.

3.2. Допишіть невказаний метод збору соціологічної інформації:

- 1) опитування;
- 2) спостереження;
- 3) експеримент;
- 4) _____.

3.3. Допишіть логічний ланцюжок складових елементів суспільства:

- 1) соціальні спільноти;
- 2) соціальні організації;
- 3) _____.

3.4. Допишіть основні підструктури суспільства:

- 1) соціально-етнічна;
- 2) соціально-професійна;
- 3) соціально-класова;
- 4) соціально-територіальна
- 5) _____.

3.5. З його іменем пов'язується започаткування соціології в Україні (80-і рр. XIX ст.).

3.6. Доповніть перелік основних функцій соціології:

- 1) теоретико-пізнавальна;
- 2) описово-інформаційна;
- 3) прогнозування і планування;
- 4) _____.

3.7. Допишіть пропущений вид соціологічного дослідження:

- 1) розвідувальне;
- 2) аналітичне;
- 3) _____.

3.8. Запитання є відкритим, напівзакритим чи закритим?

”Оцініть, будь ласка, своє матеріальне становище на певний момент:

- 1) стабільне;

- 2) досить стабільне;
- 3) досить погане;
- 4) дуже погане;
- 5) важко відповісти. ”

3.9. Запитання є контактним, фільтруючим, контрольним?

“Чи підробляєте Ви у вільний від навчання час:

1. Так;
2. Ні, але шукаю роботу (переходьте до пит. 7);
3. Ні.”

3.10. Визначте, якого типу наведене курсивом запитання анкети: альтернативне чи неальтернативне?

“Для Вас робота - це (вказуйте декілька відповідей):

1. спосіб отриманні грошей;
2. спосіб життя;
3. засіб спілкування;
4. можливість самореалізації;
5. інше_____.

Завдання № 4. (6 балів)

Поясніть поняття „субкультура”. Опишіть одну з молодіжних субкультур.

5. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

1. Хто ввів в обіг термін «соціологія»:

- 1) Н. Смелзер
- 2) Т.Парсонс
- 3) О.Конт
- 4) Е.Дюркгейм

2. Суспільство як сукупність соціальних відносин і міжособистісних взаємодій людей було визначено:

- 1) Н. Смелзером
- 2) Т.Парсонсом
- 3) Г. Зіммелем
- 4) Е.Дюркгеймом

3. Суспільство як надіндивідуальна духовна реальність, що ґрунтується на колективних уявленнях було визначено:

- 1) М.Вебером
- 2) Т.Парсонсом
- 3) Г. Зіммелем
- 4) Е.Дюркгеймом

4. Суспільство як взаємодія людей, що є продуктом соціальних дій, спрямованих на інших людей було визначено:

- 1) М.Вебером
- 2) Т.Парсонсом
- 3) Г. Зіммелем
- 4) Е.Дюркгеймом

5. Суспільство як система взаємовідносин між людьми було визначено:

- 1) М.Вебером

- 2) Т.Парсонсом
- 3) Г. Зіммедем
- 4) В. Ядовим

6. Суспільство як соціальна спільність було визначено:

- 1) М.Вебером
- 2) Т.Парсонсом
- 3) В. Ядовим
- 4) Г. Зіммедем

7. Предметом соціології за П. Сорокіним є:

- 1) процеси в житті суспільства
- 2) зміни в житті людей
- 3) глобальні процеси в житті планети
- 4) переміни викликані суспільними явищами

8. Предметом соціології є:

- 1) суспільні відносини
- 2) суспільні процеси
- 3) соціальні відносини
- 4) соціальні процеси

9. Соціологію як науку про соціальні спільноти, механізми їх становлення, функціонування та взаємозв'язок визначав:

- 1) Н.Черниш
- 2) Н. Смелзер
- 3) В. Ядов
- 4) Е.Дюркгейм

10. Соціологію як наукове дослідження суспільства та соціальних відносин визначив:

- 1) Н.Черниш
- 2) Н. Смелзер
- 3) В. Ядов
- 4) Е.Дюркгейм

11. Об'єктом дослідження соціології як науки є:

- 1) соціальні спільноти
- 2) суспільство
- 3) соціальні відносини
- 4) соціальні групи

12. З якої з наук вийшла соціологія:

- 1) з політології
- 2) з психології
- 3) з футурології
- 4) з філософії

13. Яка наука виникла на стику двох наук соціології і психології?

- 1) психосоціологія
- 2) соціальна психологія
- 3) соціологія психології
- 4) психологія соціології

14. Яка методика соціології використовується науковцями в інших науках?

- 1) дослідницька методика
- 2) методика пізнавальна
- 3) методика конкретних соціологічних досліджень
- 4) експериментальна методика

15. Якій з функцій соціології властиві емпіричні, прикладні соціологічні дослідження, зорієнтовані на одержання конкретного результату та його практичного використання?

- 1) управлінській
- 2) прогностичній
- 3) інструментальній
- 4) пізнавальній

16. Яка з функцій соціології виконує науковий прогноз на майбутнє?

- 1) управлінська
- 2) прогнозування
- 3) інструментальна
- 4) пізнавальна

17. Чим відрізняється соціологія від футурології?

- 1) науковим аналізом виявлених тенденцій
- 2) глобальними прогнозами щодо майбутнього людства
- 3) науковим аналізом виявлених тенденцій та передбаченнями у вигляді ймовірного прогнозу
- 4) не науковим аналізом виявлених тенденцій та категоричністю передбачення

18. Яка з функцій соціології сприяє збору, аналізу соціальної інформації для органів та їх керівництва?

- 1) управлінська
- 2) прогнозування
- 3) інструментальна
- 4) пізнавальна

19. За допомогою якої функції розроблено комплекс методичних засобів для проведення конкретно-соціологічних досліджень?

- 1) управлінська
- 2) прогнозування
- 3) інструментальна
- 4) пізнавальна

20. Яка з функцій соціології сприяє конструюванню соціальних процесів та розробці соціальних технологій?

- 1) управлінська
- 2) прогнозування
- 3) інструментальна
- 4) соціоінженерна

21. Якої форми набувають соціальні закони?

- 1) демографічних закономірностей
- 2) математико-статистичних закономірностей
- 3) статистичних закономірностей

4) математичних закономірностей

22. Соціологічне знання в своїй внутрішній структурі включає:

- 1) 2 рівні
- 2) 3 рівні
- 3) 4 рівні
- 4) 5 рівнів

23. Які теорії мають на меті сформулювати загальні закони і закономірності?

- 1) Загальносоціологічні теорії
- 2) Спеціально соціологічні теорії
- 3) Галузеві соціологічні теорії
- 4) Конкретні соціологічні дослідження

24. Які теорії розробляються як методологічна основа вивчення окремих сторін або сфер суспільного життя?

- 1) Загальносоціологічні теорії
- 2) Спеціально соціологічні теорії
- 3) Методологічні соціологічні теорії
- 4) Конкретні соціологічні дослідження

25. Об'єктом емпіричних досліджень, як носіїв первинної соціальної інформації в соціології є:

- 1) людина
- 2) соціальні групи
- 3) людина і соціальні групи
- 4) суспільство в цілому

26. Огюст Конт висунув ідеї позитивної науки в працях:

- 1) «Курс позитивної філософії», «Дух позитивної соціології»
- 2) «Курс позитивної соціології», «Дух позитивної соціології»
- 3) «Курс позитивної соціології», «Дух позитивної філософії»
- 4) «Курс позитивної філософії», «Дух позитивної філософії»

27. Основною працею Герберта Спенсера була:

- 1) «Описова філософія»
- 2) «Описова соціологія»
- 3) «Прикладна соціологія»
- 4) «Суспільствознавство»

28. Що намагався описати Г. Спенсер у своїх працях?

- 1) всі типи рас
- 2) всі типи суспільств
- 3) всі типи народів
- 4) всі типи держав

29. Які субстанції досліджував Г. Спенсер?

- 1) неорганічну і органічну
- 2) неорганічну, органічну і соціальну
- 3) неорганічну, органічну і надорганічну
- 4) неорганічну, органічну і надсоціальну

30. З яких позицій розглядав суспільство К. Марк та його прибічники?

- 1) з точки зору протиріч у суспільстві

- 2) з точки зору суспільної гармонії
- 3) з точки зору розшарування суспільства
- 4) з точки зору функціоналізму

31. Предметом дослідження в соціології за Е. Дюркгеймом є:

- 1) Соціальна патологія
- 2) Соціальний факт
- 3) Соціальний порядок
- 4) Соціальний феномен

32. Яку суспільну патологію досліджував Е. Дюркгейм на базі статистичного та емпіричного матеріалу?

- 1) проституцію
- 2) безпритульність
- 3) алкоголізм
- 4) самогубства

31. М.Вебер в завданнях соціолога вбачав у тому, щоб зрозуміти і пояснити сенс:

- 1) соціальної установки
- 2) соціальної дії
- 3) соціальної норми
- 4) соціальної мотивації

32. Теорія М. Вебера, яка намагалась розкрити мотиви людських вчинків отримала назву?

- 1) «мотивуючої соціології»
- 2) «інтерактивної соціології»
- 3) «розуміючої соціології»
- 4) «альтернативної соціології»

33. Яка соціологічна школа пояснювала політичні і соціальні явища характером місцевості, розташуванням країни, кліматом?

- 1) соціал-дарвіністична школа
- 2) географічна школа
- 3) расово-антропологічна школа
- 4) організмична школа

34. Яку расу як провідну виділив Ж.Гобіно в своїй праці «Нариси нерівності людських рас»?

- 1) жовту
- 2) чорну
- 3) білу
- 4) всі раси

35. Яка з соціологічних шкіл ототожнювала соціальний розвиток з біологічною еволюцією?

- 1) соціал-дарвіністична школа
- 2) географічна школа
- 3) расово-антропологічна школа
- 4) організмична школа

36. Прибічники якої школи вважали суспільство подібне живому організму?

- 1) соціал-дарвіністична школа
- 2) географічна школа

- 3) расово-антропологічна школа
- 4) організмична школа

37. Коли сформувалась наукова база для емпіричної соціології?

- 1) в 20-30р.р. ХХст.
- 2) в 30-40р.р. ХХст.
- 3) в 40-50р.р. ХХст.
- 4) в 50-60р.р. ХХст.

38. В якій країні відпрацьовувалась методика і техніка емпіричної соціології?

- 1) Великій Британії
- 2) Франції
- 3) США
- 4) Росії

39. Хто був автором першої наукової праці, яка базувалась на методах емпіричної соціології («Польський селяни в Європі та Америці»)?

- 1) У.Томас і Т. Парсонс
- 2) У.Томас і Г. Спенсер
- 3) У.Томас і Ф.Знанецький
- 4) У.Томас і Р. Мертон

40. Яку назву отримав метод, який застосували при написанні наукової праці «Польський селяни в Європі та Америці»?

- 1) контент-аналіз
- 2) опитування
- 3) аналіз документів
- 4) біографічний

41. Який напрям соціології розглядає суспільство як складну систему, частини якої тісно пов'язані між собою?

- 1) Теорія конфліктів
- 2) Функціоналізм
- 3) Символічний інтеракціонізм
- 4) Теорія обміну

42. Представниками конфліктологічної теорії були:

- 1) Л.Козер та Е. Дюркгейм
- 2) Т. Парсонс та Р. Даренфорф
- 3) Л.Козер та Р. Мертон
- 4) Л.Козер та Р. Даренфорф

43. Внутрішньою причиною виникнення конфліктів за Л. Козером була:

- 1) нерівність людей
- 2) нерівність розподілу ресурсів
- 3) класова нерівність
- 4) расова нерівність

44. Хто розробив класифікацію конфліктів на мікро- і макроконфлікти?

- 1) Л.Козер
- 2) Т. Парсонс
- 3) Р. Мертон
- 4) Р. Даренфорф

45. Яка з мікросоціологічних теорій трактує суспільне життя як безперервний обмін цінностями поміж людьми і суб'єктами соціуму?

- 1) Теорія конфліктів
- 2) Функціоналізм
- 3) Символічний інтеракціонізм
- 4) Теорія обміну

46. Автором «Теорії обміну» в соціології був:

- 1) Л.Козер
- 2) Д.Хоманс
- 3) Т. Парсонс
- 4) Д.Герберт Мід

47. Згідно якої з теорій основу суспільства складає система символів?

- 1) Теорія конфліктів
- 2) Функціоналізм
- 3) Символічний інтеракціонізм
- 4) Теорія обміну

48. Хто розробив основи теорії символічного інтеракціонізму?

- 1) Л.Козер
- 2) Д.Хоманс
- 3) Д.Герберт Мід
- 4) Р. Мертон

49. Який відомий вітчизняний соціолог робив спроби накреслити контури загальної соціологічної теорії?

- 1) П.Лавров
- 2) В.Плеханов
- 3) М.Ковалевський
- 4) П.Сорокін

50. Яку книгу з соціології було видано видатним вітчизняним соціологом П.Сорокіним в 1920р.?

- 1) «Теорія соціології»
- 2) «Система соціології»
- 3) «Загальна соціологія»
- 4) «Система загальної соціології»

51. Який український соціолог був вимушений започатковувати Український соціологічний інститут у еміграції?

- 1) М.Грушевський
- 2) М.Драгоманов
- 3) М.Кістяківський
- 4) В.Липинський

52. Яка установа в Україні стала провідною науковою установою з соціології?

- 1) Києво-Могилянська Академія
- 2) Інститут соціології Національної Академії Наук України
- 3) Національний університет ім. Каразіна
- 4) Національний університет ім. Т.Г.Шевченка

53. Які типи соціальних структур можна виділити у суспільстві?

- 1) низьку і високу
- 2) низьку, середню і високу
- 3) горизонтальну і вертикальну
- 4) соціальну, економічну і політичну

54. В основу якої соціальної структури покладено ознаку території?

- 1) соціально-демографічної структури
- 2) соціально-територіальної структури
- 3) соціально-політичної структури
- 4) соціально-корпоративної структури

55. Згідно якої структури населення країни ділиться за статтю, віком, професійною ознакою?

- 1) соціально-демографічної структури
- 2) соціально-територіальної структури
- 3) соціально-політичної структури
- 4) соціально-корпоративної структури

56. Що є характерною рисою горизонтальних соціальних структур?

- 1) поділ індивідів на групи
- 2) входження індивіда одночасно до кількох структур
- 3) взаємодія індивідів з групами
- 4) групова соціалізація індивідів

57. Місце індивіда в соціальній структурі називають?

- 1) рангом
- 2) соціальною роллю
- 3) соціальним статусом
- 4) соціальною нерівністю

58. На які види поділяють соціальні статуси?

- 1) прості і складні
- 2) суспільні і особисті
- 3) загальні і спеціальні
- 4) наслідувані і набуті

59. Місце індивіда серед представників одного статусу називається?

- 1) рангом
- 2) соціальною роллю
- 3) соціальним статусом
- 4) соціальною нерівністю

60. Які статуси індивід отримує без власної волі, дістає в спадщину або при народженні?

- 1) загальні
- 2) набуті
- 3) спеціальні
- 4) наслідувані

61. Які статуси індивід отримує завдяки власній діяльності?

- 1) загальні
- 2) набуті
- 3) спеціальні

4) наслідувані

62. Сукупність дій, які виконує індивід на своєму місці в суспільстві називається?

- 1) рангом
- 2) соціальною роллю
- 3) соціальним статусом
- 4) соціальною нерівністю

63. Якою ознакою характеризується вертикальна структура суспільства?

- 1) базується на нерівності індивідів і груп
- 2) входження індивіда одночасно до кількох структур
- 3) взаємодія індивідів з групами
- 4) групова соціалізація індивідів

64. Скільки підходів відносно нерівності існує в соціології?

- 1) 2 підходи
- 2) 3 підходи
- 3) 4 підходи
- 4) 5 підходів

65. Згідно якого з підходів нерівність трактується як добро, природне явище з яким не треба боротися?

- 1) функціональний
- 2) конфліктний
- 3) еволюційний
- 4) революційний

66. Згідно якого з підходів нерівність трактується як зло з яким потрібно боротися?

- 1) функціональний
- 2) конфліктний
- 3) еволюційний
- 4) революційний

67. Згідно якого з підходів нерівності присутнє як добро так і зло?

- 1) функціональний
- 2) конфліктний
- 3) еволюційний
- 4) революційний

68. Яке поняття позначає структуру суспільства і систему ознак соціальної нерівності?

- 1) ранг
- 2) соціальна роль
- 3) соціальний статусом
- 4) стратифікація

69. У які класи групуються страти?

- 1) прості і складні
- 2) нижчі і вищі
- 3) загальні і спеціальні
- 4) нижчий, середній і вищий

70. Хто з науковців ввів в обіг поняття «соціальна мобільність»?

- 1) П.Лавров
- 2) В.Плеханов
- 3) М.Ковалевський

4) П.Сорокін

71. Форма соціального відтворення від якої залежить характер динаміки соціальної структури називається?

- 1) рангом
- 2) соціальною роллю
- 3) соціальним статусом
- 4) соціальною мобільністю

72. Які є види соціальної мобільності?

- 1) низька і висока
- 2) низька, середня і висока
- 3) горизонтальна і вертикальна
- 4) соціальна, економічна і політична

73. Проміжне становище в соціальній структурі суспільства називається

- 1) маргінальністю
- 2) соціальною роллю
- 3) соціальним статусом
- 4) соціальною мобільністю

74. В якій моделі вертикальних соціальних структур представлені всі класи порівну?

- 1) модель ромба
- 2) модель прямокутника
- 3) модель трикутника
- 4) модель квадрата

75. Яка з моделей вертикальних соціальних структур представляє суспільство з невеликим прошарком вищого і нижчого класів, а його основу становить середній клас?

- 1) модель ромба
- 2) модель прямокутника
- 3) модель трикутника
- 4) модель квадрата

76. В яких законах стародавньої Індії зафіксований поділ суспільства на касты?

- 1) Законах Хамурапі
- 2) Законах Нерона
- 3) Законах Ману
- 4) Законах Кришни

77. На скільки каст було поділене суспільство стародавньої Індії?

- 1) 3
- 2) 4
- 3) 5
- 4) 6

78. Чи можливою була соціальна мобільність в суспільстві поділеному на касты?

- 1) можлива вертикальна мобільність
- 2) можлива горизонтальна мобільність
- 3) неможлива вертикальна мобільність
- 4) можлива вертикальна і горизонтальна мобільність

80. Чи можливою була соціальна мобільність в рабовласницькому суспільстві?

- 1) можлива вертикальна і горизонтальна мобільність
- 2) неможлива вертикальна мобільність
- 3) неможлива горизонтальна мобільність
- 4) неможлива вертикальна і горизонтальна мобільність

81. На скільки станів поділялось феодальне суспільство?

- 1) 2
- 2) 3
- 3) 4
- 4) 5

82. На які класи поділяв суспільство англійський економіст Адам Сміт?

- 1) землероби, землевласники і капіталісти
- 2) землевласники і наймані робітники
- 3) землевласники і землероби
- 4) землевласники, наймані робітники і капіталісти

83. Першоосновою класового поділу за К.Марксом була?

- 1) влада
- 2) статус
- 3) власність
- 4) засоби виробництва

84. Який із законів К.Маркса розкривав таємницю збагачення буржуазії за рахунок невідшкодованої праці робітників, яка привласнюється капіталістами?

- 1) закон додаткової вартості
- 2) закон абсолютного та відносного зубожіння пролетаріату
- 3) закон дії базиса і надбудови у суспільстві
- 4) закон соціального страхування

85. Який із законів К.Маркса наголошував на тому, що розрив між прибутками буржуазії і заробітком пролетаріату увесь час збільшується на користь капіталістів?

- 1) закон додаткової вартості
- 2) закон абсолютного та відносного зубожіння пролетаріату
- 3) закон дії базиса і надбудови у суспільстві
- 4) закон соціального страхування

86. Який англійський дослідник на основі емпіричних досліджень поділив суспільство на вищий, середній і нижчий класи?

- 1) А.Сміт
- 2) Д. Хоманс
- 3) Ч.Бут
- 4) У.Уорнер

87. Багатомірна модель стратифікації М. Вебера базувалась на таких складових?

- 1) багатство і статус
- 2) влада, власність і статус
- 3) багатство і престиж
- 4) багатство, влада і престиж

88. Які методи досліджують класову структуру?

- 1) об'єктивний і суб'єктивний
- 2) емпіричні соціологічні дослідження
- 3) об'єктивний, самооцінки і оцінки репутації
- 4) об'єктивний і самооцінка репутації

89. Який з методів дослідження класової структури реалізується за допомогою спеціальних соціологічних досліджень?

- 1) об'єктивний
- 2) самооцінки
- 3) оцінки репутації
- 4) суб'єктивний

90. Завдяки якому з методів дослідження класової структури Ллойд Уорнер накреслив класову структуру американського суспільства часів Другої Світової війни?

- 1) об'єктивний
- 2) самооцінки
- 3) оцінки репутації
- 4) суб'єктивний

91. До якого класу відносились багаті громадяни без аристократичного родоводу згідно класової структури Уорнера?

- 1) вищий шар вищого класу
- 2) нижчий шар вищого класу
- 3) вищий шар середнього класу
- 4) нижчий шар середнього класу

92. До якого класу відносились «білі комірці» (службовці, банківські працівники, секретарі), згідно класової структури Уорнера?

- 1) вищий шар вищого класу
- 2) нижчий шар вищого класу
- 3) вищий шар середнього класу
- 4) нижчий шар середнього класу

93. До якого класу відносились «сині комірці» (фабричні робітники, люди фізичної праці), згідно класової структури Уорнера?

- 1) вищий шар середнього класу
- 2) нижчий шар середнього класу
- 3) вищий шар нижчого класу
- 4) нижчий шар нижчого класу

94. На які прошарки офіційно ділилось радянське суспільство?

- 1) класи робітників і службовців
- 2) класи колгоспників і службовців і соціальної групи інтелігенції
- 3) класи робітників і колгоспного селянства і соціальної групи інтелігенції (службовців)
- 4) класи робітників і колгоспного селянства і соціальної групи партійних (службовців)

95. Чи відповідала офіційна стратифікація радянського суспільства теорії стратифікації?

- 1) відповідала лише вертикальній
- 2) відповідала і вертикальній і горизонтальній
- 3) відповідала лише горизонтальній
- 4) не відповідала взагалі

96. На скільки надвеликих за чисельністю народів ділиться населення 40% Землі?

- 1) 6
- 2) 7
- 3) 8
- 4) 9

97. Скільки етносів нараховує Слов'янська група?

- 1) 11
- 2) 12
- 3) 13
- 4) 14

98. Хто був автором теорії етногенезу?

- 1) Гумплович
- 2) Гумільов
- 3) Сорокін
- 4) Плеханов

99. Внутрішня енергія, що властива етносу від початку його існування, яка витрачається на державне будівництво, розширення території називається?

- 1) пасивністю
- 2) пасіонарністю
- 3) інтраенергією
- 4) етнопасіонарністю

100. Які суперетноси виділив Гумільов в своїй теорії етногенезу?

- 1) західноєвропейський і російський
- 2) західноєвропейський, російський і мусульманський
- 3) західноєвропейський, російський, мусульманський і степовий
- 4) західноєвропейський, російський і степовий

101. Як називаються невеликі етнографічні групи?

- 1) суперетноси
- 2) співетноси
- 3) субетноси
- 4) мікроетноси

102. Народ, який посідає певну територію, яка вважається її батьківщиною, здійснює на цій землі господарську і економічну діяльність вважається?

- 1) некорінним етносом
- 2) корінним етносом
- 3) моноетносом
- 4) диетносом

103. Які зв'язки можливі між різними етнічними групами?

- 1) політичні
- 2) матеріальні
- 3) релігійні
- 4) політичні, матеріальні, релігійні

104. Якою шкалою вимірюється соціальна напруга в міжетнічних стосунках?

- 1) шкала Богардуса
- 2) шкала Люшера
- 3) шкала Руфіна
- 4) Соціометрична шкала

105. Хто ввів в обіг поняття «нація» і висунув ідею національної держави?

- 1) П. Манчіні
- 2) Д.Романьосі
- 3) Є.Тофлер
- 4) П.Сорокін

106. Хто з науковців визначив ознаки нації?

- 1) П. Манчіні
- 2) Д.Романьосі
- 3) Є.Тофлер
- 4) П.Сорокін

107. Які діаметрально протилежні шляхи формування нації існують?

- 1) побудови поліетнічної нації та розбудова національної держави
- 2) побудови етнічної, моноетнічної нації та розбудова національної держави
- 3) побудови етнічної, моноетнічної нації і розбудова політичної нації
- 4) побудови поліетнічної нації і розбудова політичної нації

108. Процес, в результаті якого втрачаються самобутні мовні, культурні та інші етнічні ознаки людини і «слабкіший» етнос назавжди зливається з більш чисельним та потужним народом називається?

- 1) дисиміляцією
- 2) асиміляцією
- 3) експектацією
- 4) біфуркацією

109. Етнічна нація утворюється за рахунок таких факторів:

- 1) примусової асиміляції, етнічних чисток і геноциду
- 2) примусової дисиміляції і асиміляції
- 3) етнічних чисток і примусового виселення
- 4) геноциду

110. Які рівні можна виділити в політики-правовій конструкції на якій тримається політична нація?

- 1) національно-державний, національно-економічний і національно-правовий
- 2) національно-територіальний, національно-економічний і національно-правовий
- 3) національно-державний, національно-економічний і національно-етнічний
- 4) національно-державний, національно-етнічний і національно-територіальний

111. За ознакою статі населення поділяється на:

- 1) чоловіків, жінок, дітей
- 2) дітей чоловічої статі, дітей жіночої статі, чоловіків, жінок
- 3) чоловіків, жінок
- 4) чоловіків, жінок і осіб похилого віку

112. Вікова вісь диференціації соціального простору включає:

- 1) 4 групи
- 2) 5 груп
- 3) 6 груп
- 4) 7 груп

113. В соціологічній літературі стаття розрізняється як:

- 1) біологічна і соціальна
- 2) біологічна, соціальна і психологічна
- 3) соціальна і психологічна
- 4) біологічна і психологічна

114. Скільки є типів статево-вікових пірамід?

- 1) 2 типи
- 2) 3 типи
- 3) 4 типи
- 4) 5 типи

115. Поділ зайнятого населення за ознаками характеру і змісту праці називається?

- 1) професійно-зайнята структура
- 2) професійно-територіальна структура
- 3) професійно-посадова структура
- 4) професійно-демографічна структура

116. Яким науковим закладом було проведено соціологічне дослідження престижу професій в Україні в 1994 році?

- 1) Києво-Могилянська Академія
- 2) Інститут соціології Національної Академії Наук України
- 3) Національний університет ім. Каразіна
- 4) Національний університет ім. Т.Г.Шевченка

117. Скільки первинних ознак характеризують професійну структуру суспільства?

- 1) 5
- 2) 6
- 3) 7
- 4) 8

118. Ознака професійної структури, яка поділяє людей на тих, хто зайнятий виключно розумовою працею, розумово-фізичною, переважно фізичною роботою називається?

- 1) кваліфікованістю
- 2) галузевою належністю
- 3) освіченістю
- 4) рівень інтелектуальності

119. Показник складності праці, потреби у спеціальних знаннях та навичках, що поділяє людей на тих, хто зайнятий висококваліфікованою працею, кваліфікованою, некваліфікованою як ознака професійної структури називається?

- 1) кваліфікованістю
- 2) галузевою належністю
- 3) освіченістю
- 4) рівень інтелектуальності

120. Ознака професійної структури, яка поділяє на тих, хто переважно зайнятий організацією праці інших людей (організаторська праця), і на працюючих, що виконують виконавчі функції є?

- 1) кваліфікованістю
- 2) галузевою належністю
- 3) наявністю організаторських функцій
- 4) рівень інтелектуальності

121. Ознака професійної структури, яка поділяє людей за ознакою використання технічних засобів у професійній діяльності, (ручна праця, механізована, автоматизована тощо) називається?

- 1) кваліфікованістю
- 2) галузевою належністю
- 3) наявністю організаторських функцій
- 4) технічною озброєністю

122. Ознака професійної структури, яка поділяє зайняте населенням за секторами економіки (сільське господарство, промислове виробництво, обслуговування) і за окремими галузями (машинобудівна промисловість, вугільна, легка промисловість тощо) називається?

- 1) кваліфікованістю
- 2) галузевою належністю
- 3) наявністю організаторських функцій
- 4) технічною озброєністю

123. Поділ населення за ознакою місця проживання називається:

- 1) соціально-економічною структурою
- 2) соціально-етнічною структурою
- 3) соціально-територіальною структурою
- 4) соціально-політичною структурою

124. Які дві вісі диференціацію соціального простору за ознакою місця проживання існують?

- 1) поділ на сільські і міські спільності
- 2) поділ на сільські і міські спільності та розподіл населення на регіональні групи
- 3) розподіл населення на регіональні групи
- 4) розподіл населення на регіональні групи та розподіл населення на етнічні групи

125. На скільки регіональних структур може розподілятися населення України?

- 1) 3
- 2) 4
- 3) 5
- 4) 6

126. Вид взаємодії особи із соціальним середовищем, у ході якого відбувається погодження вимог та сподівань взаємодіючих сторін називається?

- 1) адаптацією
- 2) трудовою адаптацією
- 3) соціальною адаптацією
- 4) дезадаптацією

127. Тиражований документ, який містить певну сукупність запитань, сформульованих і пов'язаних між собою за встановленими правилами називається?

- 1) анкетою
- 2) бюлетенем
- 3) опитувальним бланком
- 4) бланком респондента

128. Відповідність результатів саме тим явищам і процесам, які передбачалося дослідити називається?

- 1) точністю інформації
- 2) достовірністю інформації
- 3) перевіреною інформацією
- 4) валідність (обгрунтованість) інформації

129. Перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом зіставлення їх з об'єктами спостереження, чуттєвими даними, експериментом є?

- 1) біфуркацією
- 2) верифікацією
- 3) експектацією
- 4) експерементацією

130. Як називається тривала бесіда за загальною програмою без чіткої деталізації запитань?

- 1) формалізоване інтерв'ю
- 2) стандартизоване інтерв'ю
- 3) вільне інтерв'ю
- 4) відкрите інтерв'ю

131. Вчинок, дія людини, групи людей, які не відповідають офіційно встановленим у суспільстві нормам (стандартам, шаблонам) називається?

- 1) девіантною поведінкою
- 2) деліквентною поведінкою
- 3) аморальною поведінкою
- 4) поведінкою з відхиленнями

132. Форма закріплення і спосіб здійснення спеціалізованої діяльності, яка забезпечує стабільне функціонування суспільних відносин називається?

- 1) інститутом
- 2) соціальним інститутом
- 3) суспільним інститутом
- 4) інституціалізацією

133. Які соціальні інститути регулюються законами та іншими нормативними актами?

- 1) стандартизовані
- 2) шаблонні
- 3) формальні
- 4) ініційовані

134. На які типи було класифіковано соціальні інститути Я.Щепаньським?

- 1) економічні, культурні і соціальні
- 2) економічні, релігійні, виховні та культурні
- 3) економічні, політичні і релігійні
- 4) економічні, політичні, релігійні, виховні та культурні

135. Формування різних типів соціальної практики як соціальних інститутів називається?

- 1) інституціалізацією
- 2) деінституціалізацією
- 3) інтеріоризацією
- 4) ідеологізацією

136. Процес становлення особистості, засвоєння індивідом цінностей, норм, установок, зразків поведінки, властивих суспільству, до якого він належить називається?

- 1) вихованням
- 2) соціалізацією
- 3) навчанням
- 4) інтеріоризацією

136. Загальновизнане правило, зразок поведінки, дій індивідів, соціальних груп називається?

- 1) суспільною нормою
- 2) моральною нормою
- 3) соціальною нормою
- 4) груповою нормою

137. Продукт спільноти, необхідний для керівництва поведінкою своїх членів, для стимулювання бажаної поведінки і припинення небажаної, для забезпечення внутрішньої згуртованості й безперервності суспільного життя називається?

- 1) покаранням
- 2) законом
- 3) соціальною нормою
- 4) санкцією

138. З огляду на зміст тиску, який виявляють санкції, виділяють такі види санкцій:

- 1) правові, етичні і релігійні
- 2) правові, політичні і сатиричні
- 3) правові, етичні, політичні і релігійні
- 4) правові, етичні, сатиричні і релігійні

139. Висловлення подиву, незадоволення, відмова подати руку, підтримувати товариські стосунки відноситься до?

- 1) Формальні негативні санкції
- 2) Неформальні негативні санкції
- 3) Неформальні позитивні санкції
- 4) Формальні позитивні санкції

140. Покарання, передбачені законом застереження, зауваження, штрафи, арешт, ув'язнення, позбавлення громадянських прав, конфіскація майна, смертна кара відносяться до?

- 1) Формальні негативні санкції
- 2) Неформальні негативні санкції
- 3) Неформальні позитивні санкції
- 4) Формальні позитивні санкції

141. Реакція соціального середовища на позитивну поведінку, яка відповідає зразкам і системам цінностей і вигідна для групи (мовчазне визнання, висловлювання поваги, визнання авторитету даного індивіда у певних питаннях, похвала знайомих, у пресі, слава, пошана) це є?

- 1) Формальні негативні санкції
- 2) Неформальні негативні санкції
- 3) Неформальні позитивні санкції
- 4) Формальні позитивні санкції

142. Публічне схвалення з боку властей, вручення почесної грамоти, грошової нагороди, нагородження орденами, медалями, спорудження пам'ятників відносяться до?

- 1) Формальні негативні санкції
- 2) Неформальні негативні санкції
- 3) Неформальні позитивні санкції
- 4) Формальні позитивні санкції

143. Скільки загальних рис організації виділяють?

- 1) 6
- 2) 7
- 3) 8
- 4) 9

144. Які види організацій бувають?

- 1) закриті і відкриті
- 2) формальні і неформальні
- 3) закриті, напівзакриті і відкриті
- 4) формальні, напівформальні і неформальні

145. Залежно від інституційної приналежності організації поділяються на?

- 1) економічні, політичні і соціальні
- 2) економічні, політичні, соціальні і релігійні
- 3) економічні, політичні, соціальні і культурні
- 4) економічні, етнічні, соціальні і культурні

146. Підбір й розміщення людей на ті чи інші позиції у структурі організації називається?

- 1) політикою організації
- 2) кадровою політикою
- 3) кадровими змінами
- 4) керівними змінами

147. Пошук шляхів підвищення організаційного ефекту можна окреслити в такі два протилежні підходи до її вирішення?

- 1) концепція «ідеальної бюрократичної моделі організації» та підхід «чорної скрині»
- 2) концепція «ідеальної моделі організації» та підхід «чорної скрині»
- 3) концепція «ідеальної протобюрократичної моделі організації» та підхід «чорної скрині»
- 4) концепція «ідеальної бюрократичної моделі організації» та підхід «сірої скрині»

148. Теоретиком напрямку Бюрократична модель організації можна вважати:

- 1) М.Вебера
- 2) Т.Парсонса
- 3) Г. Зіммеля
- 4) Е.Дюркгейма

149. М.Вебер накреслив стратегію підвищення ефективності організацій за рахунок її:

- 1) максимальної структуралізації
- 2) максимальної формалізації
- 3) максимальної ієрархії
- 4) максимальної децентралізації

150. Який підхід розрахований на ефект самоорганізації, свідоме ставлення людини до праці, ініціативність, особисту відповідальність суб'єктів за наслідки своїх дій?

- 1) підхід "чорної скрині"
- 2) підхід "білої скрині"
- 3) підхід "жовтої скрині"
- 4) підхід "синьої скрині"

151. Чим характеризується система флекстайм?

- 1) жорстким режимом робочого часу
- 2) вільним режимом робочого часу
- 3) гнучким режимом робочого часу
- 4) збалансованим режимом робочого часу

152. В чому полягає підхід "збагачена праця" або "складна оптимізація"?

- 1) коли розподіляють робітників на автономні групи, бригади, що беруть на себе закінчений цикл операцій
- 2) коли робітники розподілені на автономні групи, які співпрацюють ефективно співпрацюють між собою
- 3) коли робітники згуртовано виконують цикл різноманітних операцій
- 4) коли робітники об'єднані співпрацею в циклі виробництва

153. Неформальні групи поділяються на такі типи:

- 1) позаформальні і напівформальні
- 2) позаформальні і соціально-психологічні
- 3) соціальні і психологічні
- 4) позаформальні і психологічні

154. Як називаються групи, які створюють люди, що так чи інакше вболівають за справи в організації, це можуть бути керівники різних ланок і рівнів, представники адміністрації, особи, зайняті творчою, інтелектуальною працею?

- 1) напівформальні
- 2) позаформальні
- 3) соціально-психологічні
- 4) психологічні

155. Які групи об'єднують людей, що мають один до одного певний потяг, виявляють симпатії, або їх поєднують спільні інтереси, хобі?

- 1) напівформальні
- 2) позаформальні
- 3) соціально-психологічні

156. Хто з дослідників соціології довів, що злочинність як соціальне явище не є випадковістю?

- 1) Н. Селзер
- 2) Т. Парсонс
- 3) Ж. Кетле
- 4) Е. Дюркгейм

157. Якої країни стосувався прогноз рівня злочинності за видами й категоріями злочинів на 1830 рік оприлюднений Жаком Кетле?

- 1) Англії
- 2) Франції
- 3) Італії
- 4) Іспанії

158. Як називались напрямки емпіричної соціології, які вивчали різні соціальні патології (хвороби) й відхилення (злочинність, проституція, життя "на дні" тощо), які були популярними в Європі XIX сторіччі ?

- 1) "моральна статистика" й "соціальна гігієна"
- 2) "девіантна статистика" й "соціальна гігієна"
- 3) "моральна статистика" й "соціальні девіації"
- 4) "моральна соціологія" й соціальна гігієна"

159. Який соціолог визнав злочинність за нормальне явище, виходив з розробленої власної методології, згідно якої соціальний факт є нормальним в разі його розповсюдження у більшості суспільствах, близьких за рівнем соціально-економічного розвитку. Щодо злочинності, то вона існувала й існує у всіх без винятку суспільствах, отже, її можна вважати за "нормальний факт"?

- 1) Н. Смелзер
- 2) Т. Парсонс
- 3) Ж. Кетле
- 4) Е. Дюркгейм

160. Хто із соціологів розробив типізацію форм індивідуального пристосування?

- 1) Н. Смелзер
- 2) Р. Мертон
- 3) Ж. Кетле
- 4) Е. Дюркгейм

161. Яка поведінка, що повністю відповідає вимогам суспільства, забезпечує певну стабільність, бо вона заперечує аномію, робить можливим існування норми?

- 1) Конформність
- 2) Інновація
- 3) Ритуалізм
- 4) Ретризм

162. Яка поведінка полягає у тому, що людина для досягнення власних цілей здатна використовувати заборонені, неінституціональні засоби?

- 1) Конформність
- 2) Інновація
- 3) Ритуалізм
- 4) Ретризм

163. Яка поведінка полягає у свідомому приниженні, спрощенні цілей там, де більш висока стеля може бути досягнута за бажанням?

- 1) Бунт
- 2) Інновація
- 3) Ритуалізм
- 4) Ретризм

164. Яка поведінка є поверненням до нецивілізованого життя – тип поведінки, яким можна охарактеризувати дії волоцюг, бомжей, клошарів тощо?

- 1) Конформність
- 2) Бунт
- 3) Ритуалізм
- 4) Ретризм

165. Який це тип соціального відхилення, коли люди кидають "виклик" суспільству: вони відкидають панівну культуру й стиль життя і намагаються утвердити власну ідеологію, світогляд, засади життя?

- 1) Конформність
- 2) Бунт
- 3) Ритуалізм
- 4) Ретризм

166. Які елементи входять у структурну схему патологій у суспільстві розроблену українськими соціологами Є.Головахою і Н.Паніною?

- 1) психопатологія, девіантна поведінка і соціопатія
- 2) психопатія, девіантна поведінка і соціопатія
- 3) психопатологія, девіантна поведінка і деліквентна поведінка
- 4) психопатологія, деліквентна поведінка і соціопатія

167. Який тип соціальних відхилень пов'язаний з порушеннями психічних механізмів адаптації до соціальних норм?

- 1) психопатологія
- 2) девіантна поведінка
- 3) соціопатія
- 4) психопатія

168. Який тип соціальних відхилень є вибіркоvim і усвідомленим порушенням соціальних норм?

- 1) психопатологія
- 2) девіантна поведінка
- 3) соціопатія
- 4) психопатія

169. Який тип соціальних відхилень є станом масової дезорганізації, коли втрачають звичайні орієнтири, вони перестають ясно усвідомлювати: що є добро, а що зло?

- 1) психопатологія
- 2) девіантна поведінка
- 3) соціопатія
- 4) психопатія

170. Вчинки людини, що не відповідають офіційно прийнятим або фактично існуючим в конкретному суспільстві нормам називається?

- 1) девіантною поведінкою
- 2) деліквентною поведінкою
- 3) відхиленнями
- 4) соціетальною поведінкою

171. Девіантні вчинки, що орієнтовані на зовнішню сферу й безпосередньо зачіпають інтереси інших людей, соціальних груп, організацій називаються?

- 1) інтровертні
- 2) екстравертні
- 3) об'єктивні
- 4) суб'єктивні

172. Девіантні вчинки, що спрямовані на самого суб'єкта девіантної дії (наприклад, наркоманія, суїцид називаються?

- 1) інтровертні
- 2) екстравертні
- 3) об'єктивні
- 4) суб'єктивні

173. Який з видів девіації притаманний підлітковому віку?

- 1) аморальна поведінка
- 2) сексуальні відхилення
- 3) наркоманія
- 4) токсикоманія

174. Який з видів девіації притаманний дорослим?

- 1) антидисциплінарна поведінка
- 2) втечі з дому
- 3) токсикоманія
- 4) сексуальні відхилення

175. Який з видів девіації не притаманний дорослим?

- 1) аморальна поведінка
- 2) сексуальні відхилення
- 3) підвищена агресивність, конфліктність
- 4) наркоманія

176. Який з видів девіації не притаманний підлітковому віку?

- 1) антидисциплінарна поведінка
- 2) втечі з дому
- 3) самогубства
- 4) токсикоманія

177. В які групи об'єднані причин девіації?

- 1) біологічні і психологічні
- 2) соціальні і психологічні
- 3) біологічні, психологічні і соціологічні
- 4) біологічні, психологічні і соціальні

178. Які дослідники намагалися пояснити кримінальну злочинність біологічними факторами?

- 1) Чезаре Ломброзо і Зігмунд Фрейд
- 2) Віліям Шелдон і Чезаре Ломброзо
- 3) Зігмунд Фрейд і Віліям Шелдон
- 4) Еріх Фромм і Еміль Дюркгейм

179. Психологічне пояснення девіантної поведінки пов'язане з теоріями таких дослідників:

- 1) Чезаре Ломброзо і Зігмунд Фрейд
- 2) Віліям Шелдон і Чезаре Ломброзо
- 3) Зігмунд Фрейд і Еріх Фромм
- 4) Віліям Шелдон і Еміль Дюркгейм

180. Які успадковані чинники управляють людиною згідно теорії З.Фрейда?

- 1) Ерос і Едіпос
- 2) Ерос і Танатос
- 3) Епос і Танатос
- 4) Ерос і Панатос

181. На які типи Е.Фромм поділяє агресивну поведінку ?

- 1) об'єктивну і суб'єктивну
- 2) інтравертну і екстравертну
- 3) доброякісну і недоброякісну
- 4) внутрішню і зовнішню

182. На скільки типів французький соціолог Е. Дюркгейм поділяє самогубства?

- 1) 3
- 2) 4
- 3) 5
- 4) 6

183. Який тип самогубства обумовлений зниженням щільності соціальних зв'язків, самотністю через різні життєві обставини: розрив шлюбу, втрата робочого місця, загибель близьких людей, старість і непотрібність іншим?

- 1) егоїстичне
- 2) альтруїстичне
- 3) анемічне
- 4) фаталістичне

184. Який тип самогубства обумовлений занадто інтенсивним впливом соціуму, фактів загальної свідомості на окрему людину (наприклад, смерть камікадзе, самогубство релігійних фанатів)?

- 1) егоїстичне
- 2) альтруїстичне
- 3) анемічне
- 4) фаталістичне

185. Який тип самогубства заслуговує на велику увагу, бо ціннісно-нормативне безладдя, що супроводжує скрутні часи, кризи, війни, є поштовхом не тільки для суїциду, але воно створює ґрунт для багатьох видів девіантної поведінки?

- 1) егоїстичне
- 2) альтруїстичне
- 3) анемічне
- 4) фаталістичне

186. Який тип самогубства пов'язаний з надзвичайним підвищенням щільності соціальних зв'язків, коли людина не може усамітнитися й знаходиться під жорстким контролем (наприклад, самогубства у казармі, в'язниці)?

- 1) егоїстичне
- 2) альтруїстичне

- 3) анемічне
- 4) фаталістичне

187. Механізмом реагування з боку оточення, суспільства, індивіда на девіантні вчинки, і паралельно – системою профілактики соціальних відхилень є:

- 1) соціальна санкція
- 2) соціальна норма
- 3) соціальний контроль
- 4) соціальне управління

188. Який контроль є інституалізованою діяльністю, яка передбачає існування певного кола соціальних ролей з визначеним обсягом повноважень (полісмен, суддя, прокурор, податковий інспектор)?

- 1) внутрішній
- 2) зовнішній
- 3) офіційний
- 4) неофіційний

189. Які це санкції, за допомогою яких люди, що знайомі один з одним, висловлюють повагу тим, чия поведінка відповідає їх експектаціям, та виявляють незадоволення тим, хто з ними не рахується?

- 1) внутрішній
- 2) зовнішній
- 3) формальні
- 4) неформальні

190. Система логічно-послідовних процедур, пов'язаних метою отримання достовірних даних про суспільство і процеси, що відбуваються в ньому називається?

- 1) експериментом
- 2) соціологічним дослідженням
- 3) соціологічною процедурою
- 4) польовим дослідженням

191. Функція розробки програми, яка має уявлення про досліджуваний об'єкт і предмет, формує основну мету дослідження, завдання для досягнення цієї мети, вказує на шляхи, якими можна досягти поставленої мети називається?

- 1) методологічною
- 2) методичною
- 3) організаційною
- 4) прогностичною

192. Функція розробки програми, яка вказує на те, які шляхи треба обрати для досягнення мети даного дослідження. Сюди входить складання конкретного плану, в якому необхідно вказати певну послідовність у застосуванні тих чи інших методів називається?

- 1) методологічною
- 2) методичною
- 3) організаційною
- 4) прогностичною

- 193. Функція розробки програми, яка полягає у поділі праці колективу, розподілі часу дослідника, коштів, контролю за процесом дослідження тощо називається?**
- 1) методологічною
 - 2) методичною
 - 3) організаційною
 - 4) прогностичною
- 194. Метод збору соціологічної інформації, який полягає в фіксації реальних актів поведінки людини називається?**
- 1) опитуванням
 - 2) спостереженням
 - 3) аналізом документів
 - 4) вибірковим методом
- 195. В якому спостереженні дослідник наперед знає, які саме елементи досліджуваного процесу треба спостерігати?**
- 1) структурованому
 - 2) неструктурованому
 - 3) включеному
 - 4) таємному
- 196. В якому спостереженні дослідник наперед не знає, які елементи процесу він повинен спостерігати, тому спостерігає все підряд, щоб потім, аналізуючи дані, виявити найхарактерніші риси?**
- 1) структурованому
 - 2) неструктурованому
 - 3) включеному
 - 4) таємному
- 197. Вид документів установ, преси, довідники, журнали, особисті справи робітників, службовців, учнів, журнали відвідувань лекцій і успішності занять; залікові книжки тощо називається?**
- 1) текстовим
 - 2) іконографічним
 - 3) фонетичним
 - 4) статистичним
- 198. Документи, які зберігають інформацію у вигляді різноманітних зображень, це можуть бути малюнки, фотографії, кінострічки, відеозаписи тощо це:**
- 1) текстовим
 - 2) іконографічним
 - 3) фонетичним
 - 4) статистичним
- 199. Записи на магнітофонній стрічці розмов, доповідей, виступів, співів можна віднести до такого виду документів як:**
- 1) текстовим
 - 2) іконографічним
 - 3) фонетичним
 - 4) статистичним

200. Дані певних досліджень, переведені у цифри, які можуть бути поданими у вигляді таблиць, графіків, діаграм у кількісних, відсоткових показниках тощо можна віднести до такого виду документів як:

- 1) текстовим
- 2) іконографічним
- 3) фонетичним
- 4) статистичним

201. Метод збору соціологічної інформації, коли дослідник (інтерв'юер) задає питання досліджуваному (респонденту), а той відповідає називається?

- 1) анкетне опитування
- 2) інтерв'ю
- 3) аналізом документів
- 4) експертне опитування

202. Метод збору соціологічної інформації, коли респондент письмово дає відповіді в наперед складеній дослідником анкеті, яку йому можуть вручити безпосередньо в руки і після заповнення забрати або надіслати поштою чи опублікувати в газеті, журналі називається?

- 1) анкетне опитування
- 2) інтерв'ю
- 3) аналізом документів
- 4) експертне опитування

203. Метод збору соціологічної інформації, проводиться тоді, коли дослідник підбирає респондентів за наперед заданими характеристиками. Якщо йому треба знати оцінку того чи іншого прийнятого закону, то він опитує фахівців з відповідної галузі знання: економістів, якщо цей закон стосується економіки, юристів, якщо він стосується правової сфери тощо називається?

- 1) анкетне опитування
- 2) інтерв'ю
- 3) аналізом документів
- 4) експертне опитування

204. Достатня кількість вибраних об'єктів аналіз яких дозволяє правильно судити про всю генеральну сукупність називається?

- 1) вибірковою сукупністю
- 2) вибіркою
- 3) репрезентативністю
- 4) розміром вибірки

205. Вид вибірки, коли відбір об'єктів для дослідження проводиться повністю незалежно від дослідника. Як правило, тут використовується метод випадкових чисел, при якому користуються спеціально розробленими таблицями, з яких переться певний ряд випадкових чисел, за ними і відбирають певну кількість або об'єктів, або респондентів, або документів для дослідження:

- 1) випадкова
- 2) механічна
- 3) стихійна
- 4) квотна

206. Вид вибірки, коли задається певний інтервал, через який беруться для дослідження певні об'єкти (документи, респонденти чи відповідні показники). Так може бути прийняте рішення опитувати кожного третього або п'ятого з досліджуваної групи, це означає, що у вибірку можуть з однаковим ступенем ймовірності потрапити будь-які об'єкти (респонденти, документи тощо)?

- 1) випадкова
- 2) механічна
- 3) стихійна
- 4) квотна

207. Вид вибірки, яка залежить від стихії, коли дослідник може знати про недостатність вибірки, але збільшити її не може, бо інших даних просто нема, вони або втрачені, або зовсім не доступні для дослідника?

- 1) випадкова
- 2) механічна
- 3) стихійна
- 4) квотна

208. Вид вибірки, коли відбір ведеться за наперед заданими характеристиками. Прикладом цього виду вибірки може бути експертне опитування. Крім того, при опитуванні певної групи людей, (враховуючи вік), респондентів, у вибірку представники різного віку повинні попадати за квотою, яка відповідає справжній кількості вікових груп?

- 1) випадкова
- 2) механічна
- 3) стихійна
- 4) квотна

209. Які форми шкал виділяють в соціології?

- 1) графічні, словесні і статистичні
- 2) вербальні, графічні та інтегральні
- 3) вербальні, графічні і числові
- 4) номінальні, інтегральні і вербальні

210. На які типи поділяються числові шкали?

- 1) номінальні, порядкові і метричні
- 2) вербальні, номінальні та інтегральні
- 3) інтервальні, графічні і порядкові
- 4) номінальні, інтегральні і метричні

211. Якісний стрибок у пізнанні навколишнього світу, розвитку виробництва називається?

- 1) промисловою революцією
- 2) технічною революцією
- 3) науковою революцією
- 4) зеленою революцією

212. Заміна фізичної праці в процесі виробництва машинами називається?

- 1) промисловою революцією
- 2) технічною революцією
- 3) науковою революцією
- 4) зеленою революцією

213. Коли машини стали виконувати деякі розумові функції людини, відбулася:

- 1) промислова революція
- 2) науково-технічна революція
- 3) інформаційна революція
- 4) зелена революція

214. Наукові розробки, що дозволили програмувати врожай, впроваджувати інтенсивні технології, нові методи в селекції прийняли назву:

- 1) промислова революція
- 2) науково-технічна революція
- 3) інформаційна революція
- 4) зелена революція

215. Поняття пов'язане з масовим використанням інформаційних технологій у різних сферах виробництва і громадського життя: нагромадження, обробка і швидка передача інформаційних ресурсів називається?

- 1) інформаційною революцією
- 2) технічною революцією
- 3) науковою революцією
- 4) зеленою революцією

216. Головне в сучасній науці - не засвоєння визначеного обсягу інформації, а.....?

- 1) користуватись нею в своє задоволення
- 2) уміння знаходити її, працювати з цією інформацією
- 3) використовувати її в своєму повсякденному житті
- 4) аналізування великої кількості інформації для власних потреб

217. Соціальна складова людини, сукупність рис і властивостей, що не успадковуються генетично й формуються у суспільстві це:

- 1) ідентичність
- 2) свідомість
- 3) особистість
- 4) індивідуальність

218. У якому контексті розглядають особистість соціологи ?

- 1) У контексті зв'язку людини з соціумом
- 2) У контексті зв'язку людини з природою
- 3) У контексті зв'язку людини з людиною
- 4) У контексті зв'язку людини з всесвітом

219. Теорію "дзеркального Я" розробив?

- 1) З.Фрейд
- 2) Ч.Кулі
- 3) Е.Дюркгейм
- 4) Н.Смелзер

220. Структура особистості, за Фрейдом, має такі рівні:

- 1) Ід (Воно), Его(Я) і Супер-его (Над-Я)
- 2) Ід (Він), Его(Я) і Супер-его (Під –Я)
- 3) Ін (Вона), Его(Він) і Супер-его (Над-Я)
- 4) Ід (Воно), Его(Я) і Супер-ід (Над-Воно)

221. Який рівень структури особистості складають природжені пристрасті, джерело енергії, що живить потяг до задоволення. Енергія накопичується і виникає внутрішня напруга; людина задовольняється, коли енергія "знаходить вихід", що створює потужні імпульси, мотиви поведінки особи?

- 1) Ід (Воно)
- 2) Его(Я)
- 3) Супер-его (Над-Я)
- 4) Ін (Вона)

222. Який рівень структури особистості є регулятором, що затримує "вихід" енергії до появи придатного об'єкту розрядки напруги. Цей рівень формується на основі власного досвіду людини?

- 1) Ід (Воно)
- 2) Его(Я)
- 3) Супер-его (Над-Я)
- 4) Ін (Вона)

223. Який рівень структури особистості є суто соціальною компонентою, що вимагає від людини правильної поведінки відповідно до норм; здатність суб'єкта критично оцінювати свої дії; сфера моралі й відповідних почуттів (провина, сумління, співчуття, гордість, шляхетність тощо)?

- 1) Ід (Воно)
- 2) Его(Я)
- 3) Супер-его (Над-Я)
- 4) Ін (Вона)

224. Які головні пристрасті, що керують людьми виділяв Фрейд?

- 1) "інстинкт до виживання" (сексуальність, лібідо або Ерос) та "інстинкт смерті" (потяг до руйнування, Танатос)
- 2) "інстинкт життя" (сексуальність, лібідо або Ерос) та "інстинкт смерті" (потяг до руйнування, Танатос)
- 3) "інстинкт самовиживання" (сексуальність, лібідо або Ерос) та "інстинкт самознищення" (потяг до руйнування, Танатос)
- 4) "інстинкт сексуального потягу" (сексуальність, лібідо або Ерос) та "інстинкт потягу до смерті" (потяг до руйнування, Танатос)

225. Процес формування, розвитку особистості, що відбувається в тій мірі, в якій особа стає членом суспільства, суб'єктом соціальних зв'язків називається:

- 1) Соціалізацією
- 2) Депривацією
- 3) Ідентифікацією
- 4) Структурацією

226. Експектації можуть бути таких видів:

- 1) експектації, що закладені у "сценарії" (норми, що регламентують поведінку людини відповідно до змісту ролі) і експектації інших акторів (очікування людей, що знаходяться у зв'язку з суб'єктом).
- 2) експектації інших акторів (очікування людей, що знаходяться у зв'язку з суб'єктом) і експектації "аудиторії".
- 3) експектації, що закладені у "сценарії" (норми, що регламентують поведінку людини відповідно до змісту ролі) і експектації "аудиторії".
- 4) експектації, що закладені у "сценарії" (норми, що регламентують поведінку людини відповідно до змісту ролі) і експектації інших акторів (очікування людей, що знаходяться у зв'язку з суб'єктом) і експектації "аудиторії".

227. Ким було запропоновано термін «соціології конфлікту»?

- 1) М.Вебер
- 2) П.Сорокін
- 3) Г.Зіммель
- 4) К.Маркс

228. Новий етап розвитку концепції конфлікту починається з:

- 1) 60-ті роки 19ст.
- 2) 50-ті роки 20ст.
- 3) 30-ті роки 18ст.
- 4) 50-ті роки 19ст.

229. Які є види конфліктів?

- 1) класові, національні, суспільні;
- 2) класові, національні, індивідуальні;
- 3) класові, національні, релігійні, політичні;
- 4) всі варіанти є правильними.

230. На яких рівнях може виникати конфлікт?

- 1) вертикальному
- 2) горизонтальному
- 3) вертикальному і горизонтальному
- 4) паралельному

231. Паліативне вирішення конфлікту-це:

- 1) частково не повною мірою розв'язаний конфлікт
- 2) не розв'язаний конфлікт
- 3) розв'язаний конфлікт
- 4) неможливо розв'язати конфлікт

232. Конфлікт-це:

- 1) явище позитивне
- 2) явище негативне
- 3) стабільне явище
- 4) всі варіанти є неправильними

233. У Мадридському університеті на факультеті політології навчається:

- 1) 5тис. студентів
- 2) 3тис. студентів
- 3) 15,7тис. студентів
- 4) 12,5тис. студентів

234. Демократія в перекладі з грецького означає:

- 1) влада народу
- 2) президентська влада
- 3) тоталітарний режим
- 4) комунізм

235. Напрямок політичної соціології - це:

- 1) вивчення політичних відносин
- 2) вивчення політичної свідомості
- 3) вивчення політичних переконань
- 4) вивчення політичної думки

236. Засновником теорії «насильство» є

- 1) Ж.Руссо
- 2) Т.Гоббс
- 3) Л.Гумплович
- 4) Чемберлен

237. Республіки-це:

- 1) такі держави які очолює особа чи колективний орган що прийшли до влади в результаті виборів
- 2) це держава на чолі якої стоїть монарх
- 3) це держава в якій править парламент
- 4) держава якою править народ

238. Монархії можна розділити на:

- 1) абсолютні
- 2) конституційні
- 3) парламентські і дуалістичні
- 4) всі варіанти є правильними

239. Що таке федерація:

- 1) складна держава яку складають пов'язані між собою державні творення
- 2) утворюють держави що об'єдналися на основі міжнародного договору і мають спільні органи управління
- 3) складна система складається з певного числа відповідним числом організованих складників
- 4) всі відповіді не правильні

240. Поняття легітимності влади введено в соціологію

- 1) Зіммелем
- 2) Марксом
- 3) Сорокіним
- 4) Вебером

241. Фанат-це:

- 1) людина для якої головна не сама ідея а боротьба за неї
- 2) той хто бачить своє покликання в керівництві іншими людьми
- 3) захоплений груповими цінностями який втратив критичне сприйняття своєї групи організації і самого себе
- 4) Людина що не знаходить визначення в формальних групах

242. Хто ввів термін «конфлікт»

- 1) К.Маркс
- 2) О.Конт
- 3) Ч.Кулі
- 4) Г. Зіммель

243. Л. Козер та Р. Дарендорф запропонували конфліктну модель:

- 1) у якій конфліктними сторонами виступають різні політичні сили, класи, соціальні групи, держави.
- 2) у якій конфліктними сторонами виступають різні групи та організації.
- 3) у якій конфліктними сторонами виступають природа і людина.
- 4) у якій лише одна сторона .

244. Конфлікт виникає у результаті:

- 1) так званої конфліктної ситуації
- 2) розмови між особами
- 3) людської діяльності
- 4) діяльності колективу

245. Конфлікт у трудовому колективі:

- 1) несправедлива суспільна оцінка діяльності колективу.
- 2) поведінка, що суперечить загальноприйнятим у колективі нормам.
- 3) несумісність культурних рівнів членів колективу.
- 4) незадовільна головна мета діяльності

246. За змістом конфлікти у трудовому колективі поділяють на такі групи:

- 1) виробничо-технологічні; індивідуальні; економічні
- 2) виробничо-технологічні; Релігійні ; адміністративно-управлінські; соціально-психологічні.
- 3) психологічні; прості; складні; індивідуальні;
- 4) виробничо-технологічні; економічні; адміністративно-управлінські; соціально-психологічні.

247. Час, коли людина витрачає фізичні і духовні сили для виробництва тих чи інших споживчих вартостей ?

1. Робочий час
2. Вільний час
3. Позаробочий час
4. Дозвілля

249. Час, витрачений людиною на діяльність поза працею ?

1. Позаробочий час
2. Вільний час
3. Дозвілля
4. Робочий час

250. Час, який залишається після використання перших двох складових часу. Як правило, до нього відносять час, витрачений на навчання, суспільну роботу, творчі заняття, відвідування установ культури, спілкування з людьми, заняття спортом?

1. Дозвілля
2. Позаробочий час
3. Вільний час
4. Робочий час

251. Частина вільного часу, витрачена на задоволення фізичних, духовних та соціальних потреб. Воно служить, головним чином, для відпочинку та розвитку особистості ?

1. Вільний час
2. Робочий час
3. Позаробочий час
4. Дозвілля

252. Хто вважав що головне багатство нації - за найменший час виробити якнайбільше матеріальних благ ?

1. О.Конт
2. Г.Спенсер
3. Д. Рікардо
4. Дон Халей

253. У якій праці Аристотель сказав ,що грек відрізняється від варвара, перш за все, як вільна людина від раба, що зайнятий тільки трудовою діяльністю ?

1. Економіка
2. Соціологія
3. Політика
4. Психологія

254. Коли виникла інфраструктура організації дозвілля?

1. 20 - 30-х роках XX ст.
2. 40-50-х роках XX ст.
3. 30-40-х роках XX ст.
4. 50-60-х роках XX ст.

255. Коли був виданий перший міжнародний журнал «Суспільство і дозвілля»?

1. З 1969 р.
2. З 1957 р.
3. З 1864 р.
4. З 1975 р.

256. Сучасне цивілізоване суспільство - це?

1. Суспільство виробництва.
2. Суспільство споживання.
3. Суспільне використання.
4. Форма взаємодій.

257. Хто у своїй книзі «Тасмниці здоров'я» пише: «Цілком ймовірно, що джерело молодості приховується у мудрому використанні вільного часу»?

1. О.Конт.
2. Г.Спенсер.
3. Д. Рікардо.
4. Дон Халей.

258. Складна держава, яку складають тісно пов'язані між собою державні творення.?

1. Федерація
2. Монархія
3. Республіка
4. Конфедерація

259. Хто були представниками теорії суспільного договору ?

1. Л. Гумплович , Ж. Руссо .
2. Ж. Гобіно , Х. Чемберлен.
3. Т. Гоббс і Ж. Руссо.
4. Л. Гумплович , . Ж. Гобіно.

260. З погляду існуючого політичного режиму розрізняються?

1. Тоталітарні і демократичні держави.
2. Автократичні, тоталітарні і демократичні держави.
3. Автократичні і тоталітарні.
4. Демократичні і автократичні.

261. Поняття сім'ї це:

- 1) Сумісне проживання індивідів
- 2) соціальна група, члени якої пов'язані шлюбними родинними відносинами, спільним побутом і взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність якої обумовлена потребою суспільства у фізичному і духовному відтворенні населення
- 3) це наявність дітей між різними за статтю людьми
- 4) Сім'я є однією з основних клітин суспільства як соціального організму. Це один із найдавніших соціальних інститутів. Сім'я є проєкцією всього суспільства взагалі.

262. Поняття шлюбу це:

- 1) це форма відносин між подружжям, яка встановлює права й обов'язки їх один до одного, до їх дітей і батьків
- 2) Сумісне проживання індивідів закріплених РАГСом
- 3) взаємна любов двох особистостей і, як наслідок цієї любові, - народження дітей
- 4) головний чинник сім'ї

263. На макрорівні сім'я виступає:

- 1) соціальним інститутом
- 2) соціальною групою
- 3) соціальною політикою
- 4) структурою суспільства

264. Регулятивна функція :

1. сприяє і забезпечує моральну регламентацію поведінки особистостей.
2. стосується догляду за старими немічними батьками або дітьми-інвалідами та й взагалі за всіма дітьми.
3. забезпечує організацію і використання вільного часу
4. турбота про нащадків

265. Як соціальний інститут сім'я повинна виконувати наступні загальні функції у суспільстві:

1. Комунікативну, політичну, організаційну
2. Комунікативну, піклування один про одного, виховання нового покоління
3. духовну, матеріальну, регулятивну
4. рекреативна, матеріальну. організаційну

266. Моногамна сім'я це:

1. шлюбі одного з декількома іншими індивідами
2. партнера обов'язково обирають у власній спільноті
3. передбачає шлюб між однією жінкою і чоловіком
4. шлюб між одним чоловіком і кількома жінками

267. Полігамна сім'я має два різновиди:

1. парна, екзогамна
2. групова, гомогенна
3. авторитарна, егалітарна
4. полігінію, поліандрію

268. Егалітарні сім'ї:

1. рівноправні
2. коли у сім'ї існує досить жорстке підкорення одному з подружжя
3. коли в сім'ї головна жінка
4. головний чоловік

269. За типом поселення можна виділити:

1. моноетнічну і полі етнічну
2. сільську сім'ю або сім'ю з міста
3. молоді сім'ї, сім'ї похилого віку
4. бездітні, однолітні, малодітні та багатодітні

270. Якою є типологія сім'ї:

1. За типом поселення, за часом існування, за кількістю членів
2. За типом поселення, за кількістю членів, за місцем проживання
3. за часом існування, за місцем проживання, за рівнем життя
4. за місцем проживання, за рівнем життя, за професією

271. Нуклеарна або елементарна сім'я це:

1. прояв здібностей, особистісних якостей кожного з подружжя
2. що живуть окремо від діда і баби
3. сім'я, яка складається з батьків і дітей, що живуть окремо від діда і баби
4. сім'я яка становить переважну більшість дітей

272. Дистатна сім'я це:

1. юридично зафіксована, але одного з партнерів постійно нема вдома
2. коли хоча б один з подружжя є студентом
3. благополучні або щасливі сім'ї
4. соціально неблагополучна сталі, проблемні, конфліктні

273. Студентська сім'я це:

1. Коли сім'я дуже молода
2. коли сім'я малозабезпечена
3. коли хоча б один з подружжя є студентом
4. сім'я без дітей

274. Важливою проблемою сім'ї є:

1. матеріальне забезпечення
2. соціальний статус
3. духовне забезпечення
4. фізичний стан

275. Групи людей із загальними для них біологічними ознаками називаються?

- 1) класами
- 2) видами
- 3) расами
- 4) родами

276. Групи людей, що розрізняються за своєю культурною спадщиною, мовою, історією, духовною культурою називаються?

- 1) національними групами
- 2) етнічними групами
- 3) народними групами
- 4) родовими групами

277. Найбільш складною для соціології національно-етнічних відносин є проблема:

- 1) національного самовизначення
- 2) етнічного самовизначення
- 3) расового самовизначення
- 4) релігійного самовизначення

278. Націоналізм який вважають найбільш раціональним, таким, що базується на принципах вільного самовизначення особистості. Така форма націоналізму (іноді його порівнюють з патріотизмом) визнана нормою людського співіснування, оскільки він спрямований на консолідацію всього населення держави за допомогою юридичних інститутів, загальногромадянських прав, культури, ідеології називається?

- 1) громадянський (державний)
- 2) етнічний
- 3) дифузний
- 4) конфліктний

279. Який націоналізм поділяють на політичний і націоналізм у сфері культури?

- 1) громадянський (державний)
- 2) етнічний
- 3) дифузний
- 4) конфліктний

280. Який різновид націоналізму може призвести до дискримінації нетитульних національностей, узурпації державних інститутів та ідеології?

- 1) політичний
- 2) культурний
- 3) громадянський (державний)
- 4) дифузний

281. Який різновид націоналізму спрямований на збереження цілісності народу, підтримання і розвиток його мови, культури, історичної самосвідомості тощо?

- 1) політичний
- 2) культурний
- 3) громадянський (державний)
- 4) дифузний

282. Який націоналізм пов'язують з особливостями психологічного становища маргінальних груп, які не можуть ідентифікувати себе з жодною з існуючих соціальних національних груп, мають досить високий соціальний, економічний, культурний статус?

- 1) громадянський (державний)
- 2) етнічний
- 3) дифузний
- 4) конфліктний

283. Який різновид націоналізму реалізується як спроба досягнення повної незалежності?

- 1) Класичний
- 2) Захисний
- 3) Економічний
- 4) Паритетний

284. Який різновид націоналізму виявляє себе у прагненні до повної незалежності, яке обмежують певні внутрішні чи зовнішні чинники, наприклад, передача повноважень центру?

- 1) Класичний
- 2) Ліберальний
- 3) Економічний
- 4) Паритетний

285. Особливістю якого різновиду націоналізму є прагнення до економічної незалежності етнонаціональних утворень?

- 1) Класичного
- 2) Захисного
- 3) Економічного
- 4) Паритетного

286. Домінуючими в якому різновиді націоналізму є ідеї про необхідність відсічі «зовнішнім силам», збереження культури, мови, території тощо?

- 1) Класичного
- 2) Захисного
- 3) Економічного
- 4) Ліберального

287. Який різновид націоналізму обстоює права і свободи особистості, виступає за додержання базових «європейських» цінностей?

- 1) Класичний
- 2) Ліберальний
- 3) Економічний
- 4) Паритетний

288. У діловій культурі можна виділити такі шари:

- 1) цілісний, ментальний і імперативний
- 2) ціннісний і знецінений
- 3) ціннісний і ментальний
- 4) імперативний, ментальний і дисперсійний

289. Шар ділової культури який з'являється як культурний феномен, що може передаватися як традиція й обумовлює етичну сторону ділових відносин, зовні виявляється як стереотип, як звична посадова поведінка, актуальні цінності і норми практичної діяльності називається?

- 1) імперативний
- 2) дисперсійний
- 3) ціннісний
- 4) ментальний

290. Шар ділової культури пов'язаний з ситуаціями, коли звичні норми і цінності неефективні і люди починають конструювати нові називається?

- 1) імперативний
- 2) дисперсійний
- 3) ціннісний
- 4) ментальний

291. Яке явище притаманне сучасній українській культурі на думку соціологів?

- 1) вестернізація культурних потреб та інтересів
- 2) американізація культурних потреб та інтересів
- 3) європенізація культурних потреб та інтересів
- 4) інтернетонізація культурних потреб та інтересів

292. Як називається шлюб між одним чоловіком і кількома жінками?

- 1) поліандрія
- 2) полігінія
- 3) гетерогамія
- 4) моногамія

293. Як називається шлюб між однією жінкою і декількома чоловіками?

- 1) поліандрія
- 2) полігінія
- 3) гетерогамія
- 4) моногамія

294. Вид сімей, коли чоловік і жінка є представниками одного етносу називаються?

- 1) гомогенні
- 2) гетерогенні
- 3) ендогамні
- 4) екзогамні

295. Вид сімей, коли чоловік і жінка належать до різних етносів називаються?

- 1) гомогенні
- 2) гетерогенні
- 3) ендогамні
- 4) екзогамні

296. Вид сімей, коли партнера обирають за межами своєї групи називаються?

- 1) гомогенні
- 2) гетерогенні
- 3) ендогамні
- 4) екзогамні

297. Вид сімей, партнера обов'язково обирають у власній спільності називаються?

- 1) гомогенні
- 2) гетерогенні
- 3) ендогамні
- 4) екзогамні

298. Відповідно до того, хто у сім'ї відіграє головну роль, розрізняють такі сім'ї?

- 1) егалітарні та авторитарні
- 2) гомогенні та гетерогенні
- 3) ендогамні та екзогамні
- 4) домінування і підкорення

299. Представниками теорії суспільного договору були?

- 1) Т. Гоббс і Ж. Руссо
- 2) Л. Гумплович і Т. Гоббс
- 3) Ж. Гобино і Х. Чемберлен
- 4) Ж. Гобино і Ж. Руссо

300. Який рівень структури вільного часу включає робочий тиждень, день, кількість вихідних, відпустка, час, витрачений на певні заняття поза роботою, дозвілля і т.д. - тобто, це кількісний рівень?

- 1) організаційно необхідний час
- 2) індивідуалізований вільний час
- 3) суспільно необхідний час
- 4) індивідуальний вільний час

301. Який рівень структури вільного часу стосується внутрішнього світу окремої людини, сприйняття нею свободи, яку надає їй суспільство: світоглядна орієнтація, духовні потреби, соціальна активність, політична лояльність?

- 1) організаційно необхідний час
- 2) індивідуалізований вільний час
- 3) суспільно необхідний час
- 4) індивідуальний вільний час

302. Правове безкультур'я, відкидання або ігнорування права, юридичних норм, правових цінностей, зневажливе ставлення до правових традицій називається?

- 1) правовим конформізмом
- 2) правовим нігілізмом
- 3) правовим незнанням
- 4) правовим консерватизмом

303. Один із напрямів соціології праці, що вивчає проблеми праці у специфічній сфері матеріального виробництва промисловості називається?

- 1) соціологією зайнятості населення
- 2) соціологією управління
- 3) промисловою соціологією
- 4) протосоціологією

304. Тип розвитку, для якого характерним є перехід від вищого до нижчого називається?

- 1) прогресом
- 2) регресом
- 3) репатріацією
- 4) реформацією

305. Яким терміном позначають особу, яка є джерелом, комунікатором соціальної інформації під час опитування?

- 1) клієнт
- 2) пацієнт
- 3) респондент
- 4) інформатор

306. Під якою назвою відома міжнародна неурядова організація, заснована в 1968 р. групою вчених-економістів, громадських діячів, представників ділових кіл, службовців національних та міжнародних організацій з метою глибокого пізнання глобальних проблем планетарної системи людської життєдіяльності?

- 1) Брюссельський клуб
- 2) Берлінський клуб
- 3) Женевський клуб
- 4) Римський клуб

307. Як називаються спроби збереження власної етнокультурної спадщини за різкого звуження контактів з представниками інших національних утворень?

- 1)Сегрегацією
- 2)Репатріацією
- 3)Етнокультурацією
- 4)Націоналізацією

308. Як називаються відмінності між макро- і мікрогрупами, а також індивідами, які можуть належати як до об'єктивних ознак (економічних, професійних, освітніх, демографічних), так і до ознак масової та індивідуальної свідомості?

- 1)соціальною персоніфікацією
- 2)соціальною дисперсією
- 3)соціальною диференціацією
- 4)соціальною структуралізацією

309. Спосіб одержання інформації про наявність причинно-наслідкових зв'язків між показниками функціонування, діяльності, поведінки соціального об'єкта і деякими керованими та контрольованими чинниками, що впливають на нього називається?

- 1)соціальним дослідом
- 2)соціальним експериментом
- 3)соціальним прогнозуванням
- 4)польовим дослідженням

310. Галузь соціології, яка досліджує специфічні зв'язки між людьми та навколишнім середовищем, особливості розвитку і функціонування соціальних спільнот, соціальних структур та інститутів в умовах впливу на їх життєдіяльність антропогенних екологічних чинників називається?

- 1)соціологією екології
- 2)соціологією управління
- 3)промисловою соціологією
- 4)соціологією громадської думки

5. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

www.sau.kiev.ua – сайт Соціологічної асоціації України;
www.sociology.kharkov.ua – соціологічні ресурси соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php – електронна бібліотека Інституту соціології НАН України;
www.meta-ukrain.com – дані про соціологічні публікації в Україні;
www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology – архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ;
www.ukrstat.gov.ua – статистичні матеріали Держкомстату України;
www.unesco.org/general/eng/infoserv/doc/journals/sociology.html – електронні видання наукової періодики з соціології;
www.pscw.uva.nl/sociosite/index/html – Інформаційно-пошукова система з соціології;
www.socd.univ.kiev.ua/RES/ – ресурси факультету соціології Київської національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://kpspddpu.ucoz.ua/load> – ресурси кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;
<http://soc-research.info> – Соціологічний блог;
<http://www.socis.kiev.ua> – Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS;
<http://csep.org.ua> – Центр соціальних експертиз;
<http://institute.gorshenin.ua> – Інститут Горшеніна;
<http://www.kiis.com.ua> – Київський міжнародний інститут соціології.
<http://www.ratinggroup.com.ua> – Соціологічна група «Рейтинг»;
<http://www.uisr.org.ua> – Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременко;
<http://umg.ua/ru/group/fom.php> – ФОМ-Україна (Фонд общественное мнение);
<http://www.dif.org.ua> – Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучерова;
<http://www.smc.org.ua> – Центр «Соціальний моніторинг»;
<http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php> – Центр Разумкова (Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова).

6. КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Анкета – тиражований документ, який містить певну сукупність логічно послідовних запитань, сформульованих за певними правилами.

Аномія – стан соціальної системи, за якого значна частина індивідів, знаючи про існування обов'язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже.

Артефакт – об'єкт, створений у результаті діяльності людей.

Бюрократія – ієрархічна організація, що ґрунтується на безпосередній службовій залежності підлеглих від керівників, урегульована правовими приписами організація, персонал якої одержує постійну грошову винагороду за роботу.

Взірець – культурне утворення, що визначає, як індивід має реагувати на ситуацію, важливу для нього самого та його оточення, щоб поводитися відповідно до очікувань і не потрапити в конфлікт з іншими членами групи (Я. Щепанський). Найчастіше повторювальний спосіб поведінки в певних ситуаціях.

Вибіркова сукупність (вибірка) – модель генеральної сукупності, певна кількість елементів генеральної сукупності, відібраних за спеціальними правилами, які будуть брати безпосередню участь у дослідженні.

Влада – контроль над благами і ресурсами, який дає можливість досягти визначеної мети навіть за умов опору інших, здатність ефективно впливати на поведінку окремих індивідів і груп.

Вторинна група – об'єднання людей, між якими майже відсутні емоційні зв'язки, а їхня взаємодія зумовлена прагненням досягти певної мети (найчастіше це професійні, виробничі спільноти, наприклад, трудовий колектив, студентська група, виробнича бригада).

Генеральна сукупність – уся досліджувана соціальна спільнота, яка є носієм проблеми й постає об'єктом соціологічного дослідження.

Гендер – поняття, яке позначає психологічні, соціальні й культурні відмінності між чоловіками та жінками, що не є біологічними за походженням. Гендер, на відміну від статі, – це спосіб інтерпретації біологічного, закріплений писаними й неписаними традиціями і нормами суспільства.

Гіпотеза – це наукове передбачення про структуру соціальних об'єктів, механізм їхньою функціонування і розвитку, що висувається для пояснення будь-яких соціальних фактів, явищ і процесів, яке необхідно або підтвердити, або відкинути.

Глобальний – всеохоплюючий; такий, що охоплює усю земну кулю.

Групова соціальна спільнота (соціальна група) – сукупність індивідів, яка існує реально, фіксується емпірично, характеризується відносною цілісністю і стійкістю, є самостійним суб'єктом історичної та соціальної дії.

Девіантна поведінка – дії індивідів (груп), які суперечать установленим у суспільстві нормам.

Диспозиція особистості – схильність особистості до певного сприйняття умов діяльності та до певної поведінки в цих умовах.

Економічна свідомість – це погляди, потреби, інтереси, ідеї, уявлення, настрої, переконання стосовно економічних процесів і явищ, власного соціально-економічного становища, про види трудової діяльності, про можливості трудової кар'єри та ін.

Економічна соціологія – міжгалузевий науковий напрям, галузь соціологічного знання, що вивчає економіку як соціальний інститут, закономірності її розвитку і функціонування.

Експертне опитування – різновид опитування, під час якого респондентами є експерти-фахівці у певній галузі.

Емпіричні соціологічні дослідження – спосіб вивчення дійсності, предметом аналізу якого є різноманітні дії, погляди, настрої, потреби, інтереси людей чи соціальних спільнот.

Еліта – передова творча частина політичного, економічного й культурного життя суспільства.

Етнос – це стійка сукупність людей, споріднених спільним історичним походженням, спільними стабільними особливостями мови й культури, а також усвідомленістю своєї єдності та відмінності від інших подібних утворень, зафіксованою у самоназві.

Етносоціологія – це спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає генезис, сутність, функції, загальні закономірності розвитку етносів, міжетнічні відносини, механізм взаємозв'язку етнічних і соціальних явищ.

Загальнотеоретична соціологія – вищий рівень узагальнюваного знання про соціальні процеси, формування та розвиток соціальних відносин, закономірності соціального життя.

Звичай – форми регуляції діяльності і відносин людей, які відтворюються у певному суспільстві, соціальній спільноті і групі і є звичними для їхніх членів.

Інтерв'ю – бесіда за заздалегідь складеним планом з метою отримання соціологічних даних.

Інституціоналізація – процес виникнення соціального інституту.

Кейс-стаді (монографічне дослідження) – тип якісного дослідження, що передбачає виокремлення соціального явища як показового випадку і цілісне, всебічне, інтенсивне вивчення його в природному контексті з використанням різноманітних джерел даних.

Кар'єра – піднесення свого соціального, кваліфікаційного, політичного чи наукового статусу на основі реалізації своїх здібностей.

Клас – угруповання людей на основі нерівного становища щодо основних соціальних ресурсів, які визначають стиль їхнього життя, життєві шанси та соціальні можливості спільно діяти.

Конфлікт – зіткнення двох сторін в організації, метою якого є отримання матеріальних і духовних цінностей.

Контент-аналіз – формалізований метод інтерпретації змісту й структури текстів повідомлень мас-медіа.

Контркультура – субкультура, цінності та норми якої суперечать цінностям і нормам культури, що домінує.

Культура елітарна – сукупність артефактів, що належать до класичних взірців мистецтва, музики, літератури та споживаються переважно культурною елітою суспільства.

Культура масова – сукупність артефактів (художніх, музичних, візуальних та ін.), які стандартизуються, тиражуються та розповсюджуються у суспільстві за допомогою засобів масової комунікації (телебачення, радіо, преса, кіно, Інтернет – ресурси).

Культура національна – сукупність самобутніх досягнень певного народу, в яких втілюються його історичні символи, цінності й традиції.

Мала соціальна група – малочисельна за складом (до 30 осіб) соціальна група, учасники якої об'єднані спільною діяльністю і перебувають у безпосередньому стійкому особистому спілкуванні, що є основою для виникнення як емоційних стосунків, так і особливих групових цінностей.

Маргінал – індивід (група), що характеризується проміжним чи пограничним становищем щодо певних соціальних спільнот – класових, соціальних, культурних, з втратою приналежності до конкретної спільноти.

Масова соціальна спільнота – сукупність індивідів, яких об'єднують певні спільні погляди, схильності, смаки тощо (фани естрадних зірок, уболівальники спортивних команд).

Ментальність – рівень усвідомлення процесів, подій; позиція людини, організації, суспільства.

Метод – спосіб, який дослідник використовує для збирання, обробки та аналізу даних.

Молодь – особлива соціально-демографічна група, що займає певне місце в соціальній структурі суспільства, характеризується процесом соціалізації, активного включення в різноманітні стратифікаційні верстви і соціальні підструктури – соціально-професійну, поселенську, сімейно-побутову та ін.

Мотивація праці – усвідомлене спонукання до активної трудової діяльності суб'єкта, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби.

Натуралізм – напрям у соціології, представники якого намагалися зрозуміти соціальне через природне, біологічне, пояснювали розвиток суспільства різними природними чинниками – кліматичними умовами, географічним середовищем, расовими особливостями людей та ін.

Національна політика – це цілеспрямована діяльність з регулювання відносин між етносами, націями, що виявляється у свідомому впливі державних і суспільних організацій на розвиток міжнаціональних і міжетнічних відносин з метою їхньої гармонізації.

Національні відносини – це відносини між націями, народностями, етнічними групами та їхнім державними утвореннями.

Нація – стійка сукупність людей, що історично склалася на основі спільності території, мови, економічного життя і психічного складу, які знайшли свій вияв у єдиній культурі та самосвідомості.

Норми – правила поведінки, очікування і стандарти, що регулюють взаємодії людей (Н. Смелзер).

Обряди – це сукупність символічних стереотипних колективних дій, що втілюють у собі ті чи інші соціальні ідеї, уявлення норми й цінності і викликають певні колективні почуття.

Опитування – спосіб отримання інформації про суб'єктивний світ людей, їхні уподобання, мотиви діяльності, цінності, настрої, думки.

Первинна група – невелике об'єднання людей, між якими встановлюються прямі контакти емоційного характеру (дружба, кохання, симпатія).

Програма соціологічного дослідження – науковий документ, у якому обґрунтовуються методологічні і методичні прийоми дослідження соціального явища або процесу.

Релігійна свідомість – це форма суспільної свідомості, сукупність ідей, міфів, догм, поглядів та уявлень, почуттів та емоцій, традицій та звичаїв, у яких відображається навколишній світ через уявлення про надприродне.

Репрезентативність вибірки – властивість вибіркової сукупності відтворювати основні характеристики генеральної сукупності.

Респондент – особа, яка є джерелом інформації у соціологічному опитуванні.

Сім'я – це соціальний інститут і, водночас, мала соціальна група, що має історично визначену структуру, члени якої пов'язані родинними чи шлюбними стосунками, спільністю побуту, взаємною відповідальністю та виховання дітей.

Соціалізація – процес інтеграції індивіда в суспільство, в різні типи соціальних спільностей (група, соціальний інститут, соціальна організація) через засвоєння ним елементів культури соціальних норм і цінностей на основі яких формуються соціально значущі риси особи називається.

Соціальна група – сукупність індивідів, яка існує реально, фіксується емпірично, характеризується відносною цілісністю і стійкістю, є самостійним суб'єктом історичної та соціальної дії.

Соціальна дія (за М. Вебером) – така дія, яка згідно з намірами дійової особи, співвідноситься з діями інших людей і орієнтована на них.

Соціальна діяльність – це завжди прояв людської активності з метою зміни чи перетворення елементів навколишнього світу, свідомості самої людини. Їй завжди притаманні цілеспрямованість, свідомий характер, бо її суб'єктом може бути лише людина. Це процес, що включає мету, засоби, результати.

Соціальна допомога – система заходів, що передбачають створення умов реалізації законів, соціальних програм та забезпечення роботи мережі соціальних закладів, дії яких спрямовані на збереження соціального статусу громадян, які через різні обставини мають соціальні негаразди.

Соціальна мобільність – це процес зміни індивідом чи соціальною групою свого місця у соціальному просторі.

Соціальна мобільність вертикальна – переміщення індивіда (соціальної групи) зі зміною соціального статусу вгору або вниз.

Соціальна мобільність горизонтальна – переміщення індивіда (соціальної групи) у соціальному просторі без зміни соціального статусу на одному й тому ж рівні.

Соціальна організація – цільова соціальна система, призначена для координації діяльності двох і більше людей, шляхом розподілу праці та ієрархізації влади.

Соціальна підтримка – це діяльність органів місцевого самоврядування, громадських фондів та організацій, яка спрямована на конкретну людину чи групу людей, що потребують невідкладної соціальної допомоги.

Соціальна політика – це діяльність держави і організацій громадянського суспільства, яка спрямована на відпрацювання системи заходів, що забезпечують діяльність соціальних інститутів зі створення в суспільстві умов для реалізації громадянами своїх соціальних прав.

Соціальна роль – модель поведінки особистості, об'єктивно задана соціальним статусом особистості.

Соціальна система – це явище або процес, що складається із певної сукупності елементів (основним елементом є люди), що є у взаємозв'язку та взаємодії і утворюють єдине ціле.

Соціальна спільнота – це реальна сукупність індивідів, об'єднаних відносно стійкими зв'язками, відносинами, яка має загальні ознаки, що надають їй неповторності, унікальності і відрізняють від інших.

Соціальна стратифікація – поділ суспільства на вертикально розташовані верстви (страти), які мають різний престиж, власність, владу, освіту, стиль життя тощо.

Соціальна структура суспільства – система соціально-демографічних (молодь, пенсіонери), соціально-територіальних (міське, сільське населення), соціально-професійних (учителі, менеджери, підприємці), соціально-етнічних (українці, поляки, білоруси), соціально-класових (класи, страти) спільнот та відносин між ними.

Соціальне – це сукупність тих чи інших властивостей і особливостей соціальних відносин, що інтегрована індивідами або спільнотами в процесі спільної діяльності (взаємодії) в конкретних умовах.

Соціальне управління – це свідомий, цілеспрямований вплив на соціальний об'єкт (системи, організації, інститути), явища чи процеси з метою приведення напрямку та темпів їх розвитку й функціонування у відповідність до дії об'єктивних суспільних законів на макро- та мікрорівні.

Соціальний захист – це система заходів, спрямованих на ліквідацію перешкодок до реалізації громадянами своїх соціальних прав.

Соціальний зв'язок – це соціальна дія, що виражає залежність людей чи груп, зумовлену спільною діяльністю конкретних спільнот, у певний час для досягнення тих чи інших цілей.

Соціальний інститут – сталий комплекс формальних і неформальних правил, принципів, норм, які регулюють різні сфери людської діяльності.

Соціальний порядок – це збалансована система відносин між суспільством і державою, яка створює конкретні соціальні структури для впорядкування дій різних індивідів та соціальних груп з метою досягти взаємної погодженості та передбачуваності дій.

Соціальний статус особистості – позиція особистості у соціальній системі, пов'язана з належністю до певної групи чи спільноти.

Соціальний тип особистості – результат взаємодії історико-культурних і соціально-економічних умов життєдіяльності людини, сукупність повторюваних властивостей людини як істоти соціальної.

Соціальні відносини – відносини між групами людей або окремими їх представниками, що посідають різне місце в суспільстві, беруть певну участь в його політичному, економічному й духовному житті, відрізняються один від одного способом життя, рівнем і джерелами доходів, структурою особистого споживання.

Соціальні норми – правила поведінки, очікування і стандарти, які регулюють поведінку людей, суспільне життя відповідно до цінностей певної культури і зміцнюють стабільність та єдність суспільства.

Соціальні санкції – це система винагород за виконання норм, тобто за конформізм, і покарань за відхилення від них, тобто за девіацію.

Соціологічне дослідження – це система логічно послідовних, методологічних, методичних і організаційно-технічних процедур, яка дає змогу одержати нові достовірні знання про об'єкт, що вивчається, для розв'язання соціальних проблем.

Соціологія – це наука про суспільство як цілісну систему, механізми її функціонування і розвитку, що здійснюються через сукупність сумісних дій та взаємозв'язків суб'єктів суспільного процесу – індивідів та соціальних спільнот.

Соціологія культури – галузь соціології, яка вивчає культуру як соціальний феномен, її місце і роль у взаємодії з іншими системами суспільства, а також взаємодію особистості, спільноти й суспільства.

Соціологія праці – це галузь соціології, яка вивчає соціальні групи та індивідів, що включені до процесу праці, а також їхні професійні та соціальні ролі й статуси, умови й форми їхньої трудової діяльності

Соціологія сім'ї – це спеціальна соціологічна теорія, галузь соціології, яка вивчає формування, розвиток і функціонування сім'ї, шлюбно-сімейних відносин у конкретних культурних та соціально-економічних умовах.

Соціологія управління – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає закономірності, засоби, форми та методи цілеспрямованого впливу на соціальні відносини й процеси, що відбуваються в суспільстві та його підсистемах з метою впорядкування, підтримки,

збереження його оптимального функціонування й розвитку або зміни, переведення до іншого стану.

Соціометричний метод – це метод зібрання первинної соціальної інформації про міжособові відносини в малих соціальних групах.

Спеціальні соціологічні теорії – теорії, які вивчають закономірності розвитку окремих спільнот, груп чи сфер людської діяльності.

Спостереження – це метод цілеспрямованого, певним чином фіксованого сприйняття дослідницького об'єкта.

Стиль життя – зразки й моделі споживання матеріальних, соціальних і культурних благ; певний смак і навички дотримуватися певних правил і ритуалів, що регулюють повсякденне життя.

Страйк – це групова, організована і цілеспрямована тимчасова відмова працівників від участі в регламентованій трудовій діяльності з метою задоволення органами управління висунутих страйкарями вимог.

Субкультура – система цінностей і норм, що відрізняє культуру певної групи від цінностей та норм культури, що домінує.

Суспільство – це спосіб буття людства, сукупність історичних форм сумісної життєдіяльності, що постійно розвиваються.

Традиції – елементи соціокультурної спадщини, які передаються з покоління в покоління.

Трудова адаптація – особливий вид взаємодії працівника з навколишнім трудовим середовищем, процеси стимулювання і соціального контролю у сфері праці.

Трудова мотивація – це процес вибору людиною обґрунтування свого способу участі в трудовій діяльності.

Трудовий колектив – це об'єднання для спільних дій заради досягнення суспільно-корисних цілей людей, які пов'язані єдністю інтересів, оформлені структурно і мають органи управління, дисципліни і відповідальності.

Управлінські відносини – це особливий тип соціальних відносин, які не можна звести до базисних або надбудовних чи техніко-економічних відносин.

Цінності – це матеріальні предмети, ідеї чи риси, щодо яких індивід або група займають оцінювальну позицію, приписуючи їм особливу роль у житті, відчуючи необхідність у них, намагаючись оволодіти ними.

Шлюб – це історично визначена соціальна форма стосунків між чоловіком і жінкою, через яку суспільство впорядковує і санкціонує їхнє статеве життя, установлює подружні та батьківські права й обов'язки.

ПРЕДМЕТНИЙ ТА ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Анкета – 10
Белл Деніел – 13
Вебер Макс – 7
Вибіркова сукупність (вибірка) – 10
Генеральна сукупність – 10
Гендер – 23
Гіпотеза – 9
Глобалізація – 14
Групова соціальна спільнота – 13
Грушевський Михайло – 7
Дарендорф Ральф – 7
Драгоманов Михайло – 7
Дюркгейм Еміль – 7
Економічна свідомість – 25
Економічна соціологія – 26
Експертне опитування – 10
Емпіричні соціологічні дослідження – 10
Етнос – 40
Етносоціологія – 39
Зіммель Георг – 7
Інституціоналізація – 14
Інтерв'ю – 10
Кістяківський Богдан – 7
Конт Огюст – 6
Клас – 17
Мала соціальна група – 14
Маргінал – 17
Маркс Карл – 13
Масова соціальна спільнота – 14
Мертон Роберт – 7
Мід Джордж-Герберт – 7
Молодь – 24
Національна меншина – 39
Національна політика – 40
Національні відносини – 39
Нація – 40
Опитування – 10
Паблік рілейшинз – 34
Парсонс Толкотт – 7
Первинна група – 14
Програма соціологічного дослідження – 10
Релігійна свідомість – 37
Репрезентативність вибірки – 10
Респондент – 10
Ростоу Уолт – 13
Сім'я – 23
Сміт Адам – 27
Соціалізація – 20
Соціальна поведінка – 21
Соціальна дія – 21
Соціальна мобільність – 17
Соціальна мобільність вертикальна – 17

Соціальна мобільність горизонтальна – 17
Соціальна організація – 14
Соціальна система – 13
Соціальна спільнота – 17
Соціальна стратифікація – 17
Соціальна структура суспільства – 17
Соціальний інститут – 14
Соціальний статус особистості – 20
Соціальний тип особистості – 21
Соціальні відносини – 14
Соціальні норми – 13
Соціальні санкції – 13
Соціологія – 1
Соціологія культури – 36
Соціологія праці – 30
Соціологія управління – 33
Соціологія сім'ї – 23
Соціометричний метод – 10
Спенсер Герберт – 6
Спостереження – 10
Уорнер Ллойд – 17
Шаповал Микита – 7
Шлюб – 23